

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

PRIHODNOST SLOVENSKEGA POKOJNINSKEGA SISTEMA

Ljubljana, maj 2020

ČRT URŠIČ

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani Črt Uršič, študent Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtor predloženega dela z naslovom Prihodnost slovenskega pokojninskega sistema, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Alešem Berkom Skokom

IZJAVLJAM,

1. da sem predloženo delo pripravil samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobil vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označil;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnal v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobil soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, _____

Podpis študenta: _____

KAZALO

UVOD	1
1 POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE.....	5
1.1 Pokojninsko in invalidsko zavarovanje	5
1.2 Pravice iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja	6
1.3 Pokojninski sistem glede načina financiranja	6
1.3.1 Sistem generacijske solidarnosti ali dokladni sistem.....	6
1.4 Zgodovina pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji.....	7
1.5 Tristebni sistem pokojninskega zavarovanja	7
1.5.1 Prvi pokojninski steber	8
1.5.2 Drugi pokojninski steber.....	8
1.5.3 Tretji pokojninski steber	9
2 PRIMERJAVA ZADNJIH DVEH POKOJNINSKIH REFORM.....	10
2.1 Razmere v ZPIZ-1	10
2.1.1 Podaljševanje dejanske upokojitvene starosti.....	10
2.1.2 Pokojninska doba.....	11
2.1.3 Razmerje zavarovanci – upokojenci	11
2.1.4 Odhodki za pokojnine.....	11
2.1.5 Zmanjševanje obsega pravic iz pokojninskega zavarovanja	12
2.1.6 Dodatno pokojninsko zavarovanje	13
2.2 ZPIZ-2.....	13
2.2.1 Splošno o pokojninski reformi.....	13
2.2.2 Število zavarovancev in upokojencev	14
2.2.3 Uživanci pravic sistema obveznega zavarovanja	15
2.2.4 Upokojitvena starost	15
2.2.5 Povprečna pokojninska doba zavarovancev po starosti in spolu.....	17
2.2.6 Dopolnjena pokojninska doba ob upokojitvi.....	18
2.2.7 Povprečna doba prejemanja pokojnine	19
2.2.8 Projekcije odhodkov za pokojnine kot odstotek BDP	20
2.2.9 Projekcija nadomestitvene stopnje	21
2.2.10 Višina starostne pokojnine in obdobje let za izračun pokojninske osnove	21

3	PROBLEMATIKA VZDRŽNOSTI SLOVENSKEGA POKOJNINSKEGA SISTEMA.....	21
3.1	Demografija.....	22
3.1.1	Problem nizke rodnosti.....	22
3.1.2	Umrljivost oz. pričakovana življenjska doba	23
3.1.3	Migracije	23
3.1.4	Trenutna starostna struktura prebivalstva.....	24
3.1.5	Starostna piramida prebivalstva Slovenije 1. 1. 2013	24
3.1.6	Starostna piramida prebivalstva Slovenije 1. 1. 2030 in 1. 1. 2050	25
3.1.7	Demografske projekcije in delovno aktivno prebivalstvo.....	28
3.1.8	Razlogi za upokojevanje	29
3.1.9	Razmerje zavarovanci – upokojenci.....	31
3.1.10	Demografija in njen vpliv na srednjeročno vzdržnost javnih financ.....	32
4	SLOVENSKI DRUGI POKOJNINSKI STEBER	33
4.1	Dodatno pokojninsko zavarovanje.....	34
4.1.1	Pravice iz dodatne pokojnine.....	35
4.1.1.1	<i>Pravica do dodatne pokojnine .....</i>	<i>35</i>
4.1.1.2	<i>Pravica do prenosa sredstev .....</i>	<i>35</i>
4.1.1.3	<i>Pravica do predčasne dodatne pokojnine .....</i>	<i>36</i>
4.1.1.4	<i>Pravica do izplačila odkupne vrednosti v enkratnem znesku .....</i>	<i>36</i>
4.1.1.5	<i>Pokojninski načrt .....</i>	<i>36</i>
4.1.2	Pokojninski skladi in upravljavci pokojninskih skladov dodatnega zavarovanja.....	37
4.1.3	Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje	38
4.1.4	Individualno dodatno pokojninsko zavarovanje.....	38
4.1.5	Razlike med kolektivnim in individualnim dodatnem pokojninskim zavarovanju	39
4.2	Izvajalci dodatnega pokojninskega zavarovanja.....	40
4.2.1	Upravitelji pokojninskih skladov v Sloveniji, ki omogočajo vključitev v dodatno zavarovanje	40
4.2.2	Število varčevalcev, donosnost posameznega ponudnika dodatnega pokojninskega zavarovanja po preteklih letih	41
4.3	Naložbene politika izvajalcev prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja	43

4.3.1	Naložbena politika zajamčene donosnosti.....	43
4.3.2	Naložbena politika življenjskega cikla	43
5	GLAVNI IZPOSTAVLJENI PROBLEMI V SLOVENSKEM PROSTOVOLJNEM DODATNE POKOJNINSKEM ZAVAROVANJU	45
5.1	Nizka udeležnost v individualnem prostovoljnem pokojninskem zavarovanju	45
5.2	Nenamenski dvigi sredstev	46
5.3	Slaba ozaveščenost o dodatnem individualnem pokojninskem zavarovanju	47
5.4	Slaba finančna pismenost Slovencev	47
5.4.1	Vzroki za finančno nepismenost.....	48
5.5	Nezaupanje v pokojninske sklade	49
5.6	Nizka vplačana povprečna premija.....	49
5.7	Vplačana sredstva v dodatno pokojninsko zavarovanje v primerjavi z odstotkom BDP-ja.....	50
5.8	Nizke davčne olajšave	51
6	OZAVEŠČANJE LJUDI O PROBLEMATIKI	53
6.1	Razlogi za vstop v DPZ.....	53
6.2	Pomembne spremembe pri dodatnem pokojninskem zavarovanju po ZPIZ-2.....	53
6.3	Prednosti varčevanja v okviru dodatnega pokojninskega zavarovanja	54
6.4	Davčne olajšave pri kolektivnem dodatnem pokojninskem zavarovanju	55
6.5	Davčne olajšave pri individualnem dodatnem pokojninskem zavarovanju za zavarovanca	55
6.5.1	Kombinirano vplačevanje v DPZ	56
6.6	Primer, kako davčna olajšava vpliva na vplačilo letne premije ob različnih bruto plačah	56
6.7	Povprečni letni donosi posameznih pokojninskih skladov v prostovoljnem dodatnem pokojninskem zavarovanju za leto 2017.....	57
6.8	Prikaz, kako varčevanje vpliva na višino skupne pokojnine	58
6.9	Razlogi zakaj je potrebno začeti varčevati mlad	59
7	PREDLOGI SPREMEMB IN DOPOLNITEV DOSEDANJEGA DOPOLNILNEGA POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA ZA OPTIMALNEJŠE DELOVANJE	61

7.1	Nadaljnji koraki optimizacije drugega pokojninskega stebra za varčevalca.....	62
7.2	Višja stimulacija zavarovancev in delodajalcev, ločitev davčne olajšave individualnega in kolektivnega pokojninskega zavarovanja.....	62
7.2.1	Individualno dodatno pokojninsko zavarovanje.....	62
7.2.2	Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje	63
7.3	Zvišanje davčne olajšave.....	63
7.4	Prosta izbira ponudnika dodatnega pokojninskega zavarovanja v kolektivnem dodatnem pokojninskem zavarovanju	64
7.5	»Matching contribution« dodatni prispevek države za najranljivejše.....	64
7.6	Večja promocija dodatnega individualnega pokojninskega zavarovanja vodi v večje zaupanje.....	64
7.7	Večja konkurenca med izvajalci pokojninskih načrtov	65
7.8	Obvezni kolektivni drugi steber	66
SKLEP	.....	67
LITERATURA IN VIRI	.....	71

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Razmerje med povprečno starostno pokojnino in povprečno neto plačo po posamezni letih v %	13
Tabela 2:	Povprečno število zavarovancev in uživalcev pokojnin iz obveznega pokojninskega zavarovanja ter razmerje med letoma 2006 in 2015	14
Tabela 3:	Primerjava upokojitvene starosti v državah članicah OECD leta 2014 in v prihodnje za 20 letnega moškega, ki se bo zaposlil	16
Tabela 4:	Število in povprečna pokojninska doba mladih zavarovancev po starosti 2002, 2015 in 2016.....	18
Tabela 5:	Povprečna dopolnjena pokojninska doba novih uživalcev pokojnin iz obveznega zavarovanja.....	19
Tabela 6:	Povprečna doba prejemanja pokojnine uživalcev , ki jim je prenehala pravica do pokojnine po letih (stanje december).....	20
Tabela 7:	Višina skupnih sredstev pri izvajalcih PDPZ za leto 2017	34
Tabela 8:	Povprečna mesečna premija na zavarovanca za leto 2017	34
Tabela 9:	Razlike me kolektivnim in individualnim pokojninskim zavarovanjem.....	40
Tabela 10:	Število vključenih v prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje.....	41
Tabela 11:	Število zavarovancev v upravljanju na dan 31. 12. 2017	42
Tabela 12:	Vplačana sredstva v PDPZ v primerjavi z odstotkom BDP-ja posamezne države	50

Tabela 13: Prikaz neizkoriščene in izkoriščene davčne olajšave	56
Tabela 14: Primer vpliva davčne olajšave na plačilo letne premije	57
Tabela 15: Povprečni letni donosi posameznih pokojninskih skladov v PDPZ za leto 2017	57
Tabela 16: Primerjava varčevanja in vpliv na skupno višino pokojnine	59
Tabela 17: Prikaz, kako leta začetka varčevanja vplivajo na višino potrebne vplačane premije	59
Tabela 18: Koliko lahko teoretično 25-letnik privarčuje, če 40 let vplačuje v individualno PDPZ ob povprečni obrestni meri 5 % in polni davčni olajšavi ter vpliv privarčevanega na višino pokojnine, če si 20 let izplačuje dodatno pokojnino	61

KAZALO SLIK

Slika 1: Odhodki za pokojnine kot % BDP (projekcije po ZPIZ-1).....	12
Slika 2: Odhodki za vse pokojnine (primerjava ZPIZ-1 in ZPIZ-2)	20
Slika 3: Starostna piramida prebivalstva Slovenije 1. 1. 2013	25
Slika 4: Projekcija starostne piramide prebivalstva Slovenije 1. 1. 2030.....	26
Slika 5: Projekcija starostne piramide prebivalstva Slovenije 1. 1. 2050.....	26
Slika 6: Pričakovano število let življenja ob rojstvu (v letu 2013).....	27
Slika 7: Pričakovano število let življenja v starosti 65 let (v letu 2013)	28
Slika 8: Razlogi za upokojevanje v Sloveniji, 2011	30
Slika 9: Primerjava stopenj zaposlenosti v Sloveniji z izbranimi državami EU in Islandijo za leto 2013.....	31
Slika 10: Število zavarovancev vključenih v prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje ter izvajalci	42
Slika 11: Delež sredstev v pokojninskih skladih v državah članicah OECD na dan 31. 12. 2016 (v % BDP-ja)	51

SEZNAM KRATIC

angl. – angleško

itd. – in tako dalje

oz. – oziroma

npr. – na primer

t. i. – tako imenovani

BDP – bruto domači proizvod

EU – Evropska unija

FURS – Finančna uprava Republike Slovenije

MDDSZ – Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve

MTO – (angl. Medium-Term Budgetary Objectives); srednjeročni proračunski cilj
OECD – (angl. Organisation for Economic Co-operation and Development); Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
OPPIZ – obvezni prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje
OPZ – obvezno pokojninsko zavarovanje
PDPZ – prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje
RS – Republika Slovenija
SODPZ – Sklad obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja
SURS – Statistični urad Republike Slovenije
UMAR – Urad za makroekonomske raziskave
ZPIZ – Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje
ZPIZ-2 – Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
ZVPSJU – Zaprti vzajemni pokojninski sklad za javne uslužbence

UVOD

Problem staranja prebivalstva, predvsem razvitega dela našega planeta, se kaže ne samo v povečanemu splošnemu deležu starejših prebivalcev, ampak tudi v pokojninski problematiki zaradi vse večjega števila upokojencev in manj številnih generacij, ki prihajajo na trg dela.

Slovenski pokojninski sistem namreč temelji na Bismarckovemu dokladnemu tipu pokojninskega sistema, ki je značilen za centralno Evropo (Posavec & Dolenc, 2010), posplošeno lahko rečemo, da je njegova osnova za odmero pravic iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja poleg rasti plač razmerje med številom zaposlenih in številom upokojencev. V Sloveniji je to razmerje trenutno 1,37:1 (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2016a), še vzdržno za takšen pokojninski sistem bi bilo od 2:1 navzgor (Willmore, 2004). Prav to razmerje postaja velik problem v vseh razvitih državah s tovrstnim tipom pokojninskega sistema. Statistika namreč pravi, da se bo to razmerje v Sloveniji še naprej zniževalo in nekje do leta 2050, 2060 padlo na 1:1 oz. še manj (MDDSZ, 2016a), po projekcijah Urada za makroekonomske raziskave (v nadaljevanju UMAR), naj bi razmerje 1:1 dosegli že leta 2036 (MDDSZ, 2016b). Poenostavljeno povedano precej manj bo tistih, ki bodo prispevali v pokojninsko blagajno obveznega zavarovanja, vse več pa bo tistih, ki bodo ta sredstva črpali.

Kakor je bilo že v zgornjem odstavku na kratko opisano, so v Sloveniji problemi povezani s pokojninskim sistemom neposredno povezani z negativnimi demografskimi spremembami in trendi, ki se nam že dogajajo in se nam bodo tudi v bodoče. V zadnjih desetletjih je v razvitem svetu, tudi v Sloveniji, prišlo do močnega trenda staranja prebivalstva zaradi pojava dolgoživosti ter zmanjševanja številčnosti generacij, kar bo dolgoročno prineslo veliko oslabitev pokojninskih sistemov, ki temeljijo na dokladnem sistemu. Tovrstni sistem temelji na ugodnem razmerju med zaposlenimi ter upokojenci, ko se enkrat to razmerje začne podirati, torej padati, mora država krpiti vse večjo nastajajočo pokojninsko luknjo. V takšnem pokojninskem sistemu je za državo najoptimalneje, da ima čim več zaposlenih in malo število upokojencev, ki črpajo pokojnine. V takšnih ugodnih razmerah imajo upokojenci zelo visoke pokojnine. Dejstvo je, da so visoke pokojnine iz prvega stebra v Sloveniji preteklost zaradi zelo slabe demografske slike, po nekaterih prognozah imamo celo najslabšo v Evropski skupnosti. Ta slaba demografska slika se kaže v nižanju pravic iz prvega stebra, to pomeni, da se nižja višina pokojnine iz prvega stebra, trenutno znaša 57,25 % neto plače za 40 let delovne dobe (ZPIZ, 2018), kar je premalo za dostojno življenje v dobi po upokojitvi. Po študijah Organisation for Economic Co-operation and Development (v nadaljevanju OECD), mora za dostojno življenje človeka v starosti pokojnina znašati 70 % neto plače (ČASNIK FINANCE, d. o. o., 2016), ki jo je prejemal v svoji delovni dobi, zato moramo izpad dohodka iz prvega stebra nekje nadomestiti in najboljša opcija, kje ta izpad nadomestiti, sta preostala dva pokojninska stebra, ki sta na splošno zapostavljena in v javnosti ne dovolj promovirana.

V tej smeri je potrebno nekaj spremeniti gleda na to, da zaradi finančnih omejitev prvega pokojninskega stebra v Sloveniji ni moč spremeniti v nek drug sistem, nam ostane samo še to, da krepimo naložbeno varčevanje v drugem in tretjem pokojninskem stebri. Tu pa nastane problem, saj je Slovenija precej na repu v primerjavi z drugimi državami, če primerjam naložbeno varčevanja (OECD, 2015). Problem je, da so bile generacije pred nami skozi vsa pretekla leta navajene, da prvi steber prinese primerno visoko pokojnino v primerjavi s povprečno plačo, ki jo je delavec zaslužil v času svoje zaposlitve in niso razmišljali o slabši prihodnosti, ki na žalost postaja del vsakdana kar se tiče pokojninske situacije. Problem v Sloveniji je tudi nezavedanje dejanske situacije in kaj se nam obeta v prihodnosti na področju pokojnin. Prisotna je tudi splošna slaba finančna pismenost Slovencev ter Slovencev. V tujini je naložbeno varčevanje nekaj ustaljenega in normalnega, v Sloveniji pa se skozi pretekla leta žal ni razvila tradicija naložbenega varčevanja, kar se nam v sedanosti več kot pozna. V nekaterih državah, že res, da imajo drugačen pokojninski sistem, celo večji delež pokojnine dobijo ravno iz naložbenega varčevanja in ne iz prvega stebra.

V Sloveniji enostavno moramo spremeniti miselnost glede naložbenega varčevanja, začeti moramo varčevati, to mora postati nekaj vsakdanjega, saj se nam v nasprotnem primeru ne obeta nič dobrega, kvečjemu se nam obeta katastrofa, kar se tiče zadovoljive višine pokojnin. Če te miselnosti ne bomo spremenili, bo moja generacija, torej tisti, ki računajo, da se bodo/bomo upokojili nekje leta 2050, 2060 po nekaterih podatkih imeli pokojnine le še okoli 50 % neto povprečne plače, kar pa seveda ne omogoča dostojnega življenja človeku (MDDSZ, 2016b).

V prvem delu bom s teorijo ter navedenimi dejstvi skušal prikazati trenutno perečo problematiko, ki se dogaja v prvem pokojninskem stebri in se tiče vseh nas. Realnost je takšna, da prvega pokojninskega stebra zaradi finančnih omejitev ne bomo menjali in nam za zviševanje pokojnine ostane še drugi in tretji steber. Drugi del magistrskega dela je razdeljen na štiri pomembne točke, prva je predstavitev trenutnih dejstev o prostovoljnem dodatnem pokojninskem zavarovanju (v nadaljevanju PDPZ), sledijo izpostavljeni in predstavljeni najbolj očitni problemi, ki se pojavljajo v PDPZ, za tem sledi točka, v kateri so izpostavljena dejstva, ki govorijo v prid varčevanju v PDPZ, proti koncu sledijo še predlogi sprememb, ki bi tovrstno varčevanje naredili privlačnejše za povprečnega slovenskega varčevalca, ki bi poleg obveznega in pokojninskega zavarovanja varčeval tudi v drugem in potencialno tretjem stebri, ki pa ga toliko v magistrskem delu ne izpostavim. Na koncu sledi še zaključek, ki oriše celotno magistrsko delo.

Glede na to, da zavarovanec ne more vplivati na višino pokojnine, ki jo bo dobil iz prvega stebra, je ideja magistrskega dela informiranje in promocija PDPZ in prikaz, kaj lahko stori oz. kako lahko povprečni slovenski zaposleni z naložbenim varčevanjem vpliva na višino svoje pokojnine.

Ker menim, da uradne institucije naredijo premalo za informiranje zavarovancev, kaj dolgoročno demografske spremembe glede pravic iz prvega stebra prinašajo, sem se odločil, da to problematiko z magistrskim delom izpostavim ter v okviru obstoječega sistema raziščem možnosti, kako zmanjševanje pravic iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja omiliti oz. v kar največji meri odpraviti.

Dejstvo je, da se o varčevanju v PDPZ na splošno premalo govori. Nekateri ljudje niti ne vedo, da obstaja varčevanje v drugem stebru, tisti pa, ki so že slišali oz. nekaj vedo o tem, pa v večini primerov ne poznajo vseh možnosti, ki jih tovrstno varčevanje prinaša, da o koriščenju davčne olajšave, ki je možna v okviru PDPZ, niti ne omenjamo.

Namen magistrskega dela je s pomočjo domače ter tuje strokovne literature na enem mestu preučiti, razumeti in opisati pokojninsko problematiko, ki izhaja iz prvega pokojninskega stebra, ter oceniti slovenski drugi pokojninski steber in podati predloge sprememb, ki bi izboljšali PDPZ. Z ugotovitvami strokovnjakov s področja pokojninske problematike, ki so strnjena v magistrskem delu, želim, da bralec dojame in se zave celotne problematike iz prvega stebra (demografske spremembe, zniževanje pravic) ter razume ponujeno rešitev z naložbenim varčevanjem v drugem stebru, ki to problematiko omili oz. odpravi.

Magistrsko delo ima več sprotnih ciljev. Prvi sprotni cilj je preučiti in zapisati, kaj se zdajšnjim in bodočim slovenskim upokojencem zaradi demografskih sprememb obeta v prvem stebru. Drugi sprotni cilj je preučiti PDPZ in ugotoviti, ali dolgoročno varčevanje v njem omogoča nadomestitev zmanjšanja pravic iz prvega stebra ter kombinirano s prvim stebrom ohranja dostojno višino pokojnine (70 % zavarovančeve povprečne neto plače). Glavni cilj magistrskega dela je, z ugotovitvami glede pokojninske problematike v prvem pokojninskem stebru seznaniti ljudi ter jih obenem informirati o nujnosti in smotrnosti dodatnega varčevanja v drugem pokojninskem stebru, ki ga predstavlja PDPZ.

Z magistrskim delom želim doseči, da se družba začne zavedati pokojninske problematike, ki je oz. bo v prvem pokojninskem stebru vedno večja, ter začne ukrepati v svoje dobro in sprejme idejo o ponujenem naložbenem varčevanju prek drugega pokojninskega stebra.

Tema magistrskega dela je aktualna za vse, saj se oz. se bo zadevala vsakega državljanu Slovenije. Da bi z magistrskim delom dosegel zastavljeni cilj, je potrebno navesti dosedanje ureditev in stanje v prvem in drugem pokojninskem stebru v Sloveniji, pregledati aktualno literaturo na tem področju, jo preštudirati in opisati predloge sprememb in nadgradnje, ki bi ta segment socialne zaščite naredili boljši in privlačnejši v vseh pogledih.

Motivov za izbiro pereče pokojninske teme je bilo več, eden je nedvomno, da mora biti ta tema moji generaciji in generacijam za mano aktualna in ji morajo nujno posvetiti določeno mero pozornosti, saj bomo morali zaradi vse nižjih pokojnin iz prvega pokojninskega stebra začeti razmišljati drugače glede naših pokojnin in načina, kako priti do njih. Če bomo želeli imeti dostojno pokojnino, bomo morali začeti zaupati v naložbeni

način varčevanja za svojo starost, saj bomo le tako lahko nadomestili izpad dela pokojnine iz prvega stebra. Pomembnost teme za mojo generacijo je bil prvi razlog, da sem se odločil za izbiro te teme. Drugi razlog pa je tudi to, da sem sam nekaj časa delal v zavarovalništvu, konkretno v prodaji življenjskih polic z namenom varčevanja, šlo je torej za tretji steber. Tako sem šele iz prakse videl kakšen problem nastane, ko pogovor nanese na varčevanje za pokojnino. Iz pogovorov sem razbral, da velika večina mladih ne razmišlja o svoji pokojnini oz. so prepričani, da bo že država poskrbela za njihovo pokojnino. Dejstvo je, da se ljudje ne zavedajo in so slabo informirani o dejanski situaciji na področju pokojnin in možnostih varčevanja za starost v Sloveniji. Drugi problem nastane ob omembi varčevanja z naložbeno politiko, saj so ljudje skeptični in takšni vrsti varčevanja ne zaupajo. Razlogi za to so različni, od slabega svetovanja in egoističnih potez t. i. profesionalnih finančnih svetovalcev, ki se jim gre samo za lastno provizijo, do enostavno slabe podučnosti in informiranosti, kako stvar v resnici deluje. To spoznanje o slabi informiranosti in nezaupanju v pokojninski sistem mi je dalo kar konkretno misliti, zato sem se odločil, da to temo podrobno preučim ter o njej pišem magistrsko delo. Na splošno je največji problem ravno neznanje oz. ne obveščenost na tem področju, kar posledično pripelje do nezaupanja v sistem, saj v realnosti ob preiščeni ter razpršeni naložbi ni potrebno skrbeti za donos ob dospelosti. Zaradi navedenih dejstev sem se odločil, da to temo izpostavim ter poskušam nekako orisati trenutno situacijo v prvem in drugem pokojninskem stebru z dejstvi ter predlogi sprememb v drugem pokojninskem stebru, ki bi povprečno izobražene slovenske varčevalce prepričala za večje zaupanje ter participacijo v drugem pokojninskem stebru.

Torej sta cilj in namen mojega magistrskega dela predstaviti, izpostaviti, informirati in izobraziti ljudi o trenutni situaciji in pokojninski problematiki v slovenskem pokojninskem sistemu zlasti v prvem in drugem pokojninskem stebru in možnosti, ki jih vsak varčevalec ima.

Metode dela

Magistrsko delo bo razdeljeno na dva dela, prvi del bo vseboval poglobljen teoretično-analitični pregled strokovne literature, znanstvenih razprav, empiričnih raziskav in člankov predvsem domačih institucij s področja obravnavane teme. Poleg analize ter opisa teoretično-praktičnih dejstev bodo za lažjo predstavbo ta dejstva prikazana tudi v tabelah ter slikah. V tem delu magistrskega dela bosta za analizo in navedbo dejstev uporabljeni metoda kompilacije in statistična metoda, s katerima bom združil dejstva, ki veljajo na področju opisane teme.

Za samo izdelavo magistrskega dela bom uporabil tako teoretična kot tudi praktična znanja, ki sem jih pridobil v sklopu dodiplomskega in podiplomskega študija na Ekonomski fakulteti ter kot svetovalec in prodajalec zavarovalnih produktov z namenom varčevanja.

1 POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE

1.1 Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Ker je prihodnost posameznika oz. skupnosti negotova in nepredvidljiva ter vsakdo lahko v bodočnosti zaide v položaj, kjer je njegov ekonomski položaj drastično poslabšan zaradi nezmožnosti pridobivanja sredstev za preživetje, so se posledično pojavili temu primerni sistemi, ki nadomestijo ta izpad sredstev, da lahko posameznik in njegova družina preživi. Ta sistem, ki krije izpad dohodka ter ohranja ekonomsko blaginjo posameznika, posledično njegove družine, imenujemo socialna varnost.

Po besedah Posavca in Dolenca (2010) je za skoraj vse države tako razvite kot tudi tiste v razvoju značilno, da obstajajo določene oblike zavarovanja za čas upokojitve.

Osnovni cilj pokojninskega varčevanja je zagotovitev socialne varnosti v času po upokojitvi v posameznikovem življenju. Skupen znesek prejemkov iz različnih virov, ki jih bomo v obdobju po upokojitvi prejeli, morajo zagotavljati socialno varnost in zadostovati za preživetje posameznika. Ko imamo zagotovljeno osnovno varnost, si želimo ohraniti tudi isti življenjski standard. Za izpolnitev tega cilja moramo v času aktivne dobe dovolj varčevati (Berk Skok, 2007).

Osnovno socialno varnost svojih državljanov v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS) zagotavlja pokojninski sistem RS. Gre za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, ki je del socialnega zavarovanja, in zagotavlja socialno varnost, ki je ena izmed temeljnih človekovih pravic, ter je zapisana in zagotovljena s 50. členom Ustave RS. Poleg pokojninskega in invalidskega zavarovanja so z Ustavo RS državljanom RS zagotovljene tudi pravice iz obveznega zdravstvenega in drugih socialnih zavarovanj.

Prej omenjeno pokojninsko in invalidsko zavarovanje v RS spada med obvezna zavarovanja in je enotno za vse zavarovance. V sklop obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja spadajo vsi zavarovani delavci, ki so v delovnem razmerju pri organizacijah in drugih delodajalcih, zasebniki, ki opravljajo samostojno gospodarsko ali poklicno dejavnost, kmetje in člani njihovih gospodarstev in še nekatere druge osebe, ki opravljajo določene dejavnosti, ki so podlaga za obvezno zavarovanje.

Kot upravičenec iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja se s plačevanje prispevkov ter po načelih vzajemnosti in solidarnosti zagotavljajo pravice za primer starosti, invalidnosti, smrti ter druge pravice (ZPIZ, 2013).

1.2 Pravice iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja

Na podlagi Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ), Ur. l. RS, št. 96/2012, trenutno je v veljavi ZPIZ-2, se z obveznim zavarovanjem v Sloveniji zagotavljajo naslednje pravice (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, 2013):

- pravica do pokojnine, kjer poznamo več vrst pokojnin: starostno in predčasno, invalidsko, vdovsko, družinsko, delno pokojnina;
- pravice iz invalidskega zavarovanja: do poklicne rehabilitacije, do nadomestila za invalidnost, do premestitve in dela s krajšim delovnim časom od polnega (najmanj štiri ure dnevno), do drugih nadomestil iz invalidskega zavarovanja, do povrnitve potnih stroškov;
- dodatne pravice: do dodatka za pomoč in postrežbo, do invalidnine (v primeru poškodbe pri delu ali poklicne bolezni);
- druge pravice: pravica do letnega dodatka.

V svojem magistrskem delu se osredotočim na problematiko starostne pokojnine, ki je najbolj pereč problem glede pokojnin v Sloveniji in v razviti Evropi.

1.3 Pokojninski sistem glede načina financiranja

Na splošno poznamo tri glavne modele financiranja pokojninskih sistemov, sistem kapitalskega kritja (pričakovalni sistem/sistem premijskih rezerv), dokladni sistem (sistem medgeneracijske solidarnosti/sistem generacijske solidarnosti/sistem repartitije/PAYG /pretočni) in kombinacijo obojega, torej kapitalskega kritja in dokladnega sistema (Posavec & Dolenc, 2010).

1.3.1 Sistem generacijske solidarnosti ali dokladni sistem

Dokladnemu pokojninskemu sistemu pravimo tudi sistem sprotnega prispevnega kritja in temelji na t. i. medgeneracijski pogodbi (sistem generacijske solidarnosti). Princip sistema deluje tako, da celotna aktivna generacija, to so vsi zaposleni s svojimi prispevki, zagotavlja sredstva s tem, da plačuje za pokojnine trenutnim upokojencem. To vplačevanje poteka ob upanju, da bodo naslednje aktivne generacije za njimi po istem principu zagotavljale dovolj sredstev za financiranje pokojnin, ko bo trenutna aktivna generacija postala upravičena do pokojnin (Stanovnik, 2004). Dokladni pokojninski sistem, ki ga imamo tudi v Sloveniji, deluje zelo dobro ob predpostavki, da je na eni strani zadostno število tistih, ki v državo malho vplačujejo, torej zaposlenih, in majhno število tistih, ki iz te malhe, ko dopolnijo določeno starost, jemljejo, to so upokojenci. V trenutku, ko se začne to razmerje rušiti, ko se začne število upokojencev povečevati in število zaposlenih manjšati, nastane velik problem. Edini rešitvi ob predpostavki rušenja tega razmerja, kar se dogaja tudi v Sloveniji že nekaj časa, sta, da se ali poveča obremenitev aktivnega

prebivalstva ali pa zmanjša višina pokojnine. Problematika takšnega sistema pa je tudi v tem, da deluje brez pomembnih rezerv oz. kapitalskih naložb, ki bi zagotavljale bodoče izplačevanje pokojnin. Najpomembnejši faktor v tem sistemu je država, ki jamči za izplačilo pokojnin, prav zaradi tega, ker sistem deluje brez denarnih rezerv. Ker so trenutno pokojnine na najnižji zakonski omejitvi, država že pobira toliko več prispevkov in davkov od sedanjih in zaposlenih, da lahko pogojno vzdržuje takšen dokladni sistem. Ob vsem znanem trenutnem demografskem trendu in prej omenjenem razmerju je tak sistem v tej obliki dolgoročno obsojen na propad (Kuzmin, 2005).

1.4 Zgodovina pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji

Tovrstno zavarovanje ima v Sloveniji že dolgo tradicijo, saj zametki tega zavarovanja segajo že v čas ob koncu 19. stoletja. Dejansko pa je bilo prvo pravo socialno zavarovanje uvedeno leta 1922 v času Kraljevine SHS (Posavec & Dolenc, 2010). Določbe iz pokojninskega dela sprejete v Zakonu o socialnem zavarovanju delavcev iz leta 1922 se niso izvajale vse do leta 1937, a še to le za nekatere poklice. Pokojninsko zavarovanje se je v takšni obliki, kot ga poznamo še danes, izoblikovalo šele po drugi svetovni vojni (Košir, 2017). Ker je zgodovinsko gledano Slovenija vse do svoje osamosvojitve leta 1991 spadala pod druge večje države, sama ni imela svoje avtonomne pravne ureditve s tega področja, ampak so to področje urejali predpisi države, kateri je takrat pripadala.

Slovenija je z osamosvojitvijo leta 1991 sama začela urejati tudi področje pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Marca 1992 je Slovenija uveljavila zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, kar je prva samostojna pravna ureditev tega zavarovanja v RS. Leta 1995 in 1998 je bil ta zakon nadgrajen in dopolnjen z ZPIZ-1, ob koncu leta 1999 pa je bila uzakonjena nova pravna ureditev pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki je stopila v veljavo 1. januarja 2000. Pokojninska reforma začeta leta 1996 (ZPIZ-2), ki je stopila v veljavo s 1. januarjem 2013, pa je dodobra na novo opredelila in uredila dotedanjo ureditev s tega področja (ZPIZ, 2013).

1.5 Tristebrni sistem pokojninskega zavarovanja

Prejemki v času po upokojitvi lahko prihajajo iz različnih virov, lahko je to pokojnina iz prvega stebra po medgeneracijski pogodbi, iz drugega in tretjega stebra v obliki pokojninske rente iz obveznega in pokojninskega zavarovanja, kapitalskih dobičkov, prodaje premoženja, dividend, obresti ... Obstajajo tudi drugi viri različnega finančnega in realnega premoženja, na primer v obliki nepremičnin in vrednostnih papirjev, ki so v naši lasti, ali prihodki iz honorarne zaposlitve v upokojitvi, dediščine, preživitve, ... (Berk Skok, 2007). V magistrskem delu se osredotočim le na vire iz pokojninskega sistema.

1.5.1 Prvi pokojninski steber

Prvi pokojninski steber je najpomembnejši od vseh treh pokojninskih stebrov, saj predstavlja temelj pokojninskega sistema in s tem tudi najosnovnejši dohodek upokojencev. Predstavlja obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje financirano z davki in prispevki zaposlenih, delodajalcev ter samozaposlenih, kar predstavlja prihodke, ki se sproti pretvarjajo v odhodke, kar predstavlja pokojnine. Celotni prihodki in odhodki predstavljajo pokojninsko blagajno pri Zavodu za pokojninsko zavarovanje, ki vse to koordinira in upravlja. V osnovi je prvi steber namenjen preprečevanju revščine oz. vzpostavitvi ekonomske blaginje, ko se človek upokoji. Prvi pokojninski steber deluje po dokladnem sistemu PAYG (angl. pay as you go). To pomeni, da deluje na načelih vzajemnosti in medgeneracijske solidarnosti, gre za nekakšno prerazporejanje sredstev, tako da aktivni člani plačujejo za upokojene člane. Višina pokojnine je odvisna od razmerja med številom aktivnih in upokojenih članov.

Ta steber je včasih, ko je bilo razmerje med zaposlenimi in upokojenci veliko bolj ugodno, predstavljal zadostno »mesečno finančno injekcijo« za upokojence, ki so lahko mirno uživali v pokoju. Danes pa je slika popolnoma drugačna, saj sta razmerje in sam trend izredno neugodna za upokojence. Že res, da ta steber predstavlja neko osnovno pokojnino, vendar pa je ta pokojnina v primerjavi s posameznikovo plačo, ki jo je prejemal skozi leta svojega dela, veliko prenizka za ohranjanje standarda, ki si ga je ustvaril in ga je navajen. Sam trend, ki se kaže za naprej glede razmerja zaposleni – upokojenec ter posledično višine pokojnin, nas uči, da prvi steber nikakor ne sme biti en in edini prihodek, ki bi ga zaposleni začeli prejemati ob svoji upokojitvi, saj to pomeni, da bodo ob poizkusu ohranitve svojega ustvarjenega standarda pristali blizu praga revščine (MDDSZ, 2016b).

1.5.2 Drugi pokojninski steber

S pokojninsko reformo (ZPIZ-1) sta bila leta 2000 poleg prvega že obstoječega stebra uvedena še drugi in tretji steber. Drugi pokojninski steber zajema **obvezno in prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje**. V to zavarovanje so vključeni vsi, ki so zajeti v prvi pokojninski steber.

Obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje delodajalci plačujejo zaposlenim, ki opravljajo posebno težka in zdravju škodljiva dela, ki jih po določeni starosti ni več mogoče uspešno poklicno opravljati. Delodajalci prispevke za to vrsto del vplačujejo v Sklad obveznega dodatnega zavarovanja (v nadaljevanju SODPZ). SODPZ v imenu in za račun zavarovancev in drugih upravičencev upravlja Kapitalska družba pokojninskega in invalidskega zavarovanja, d. d. Ta oblika dodatnega pokojninskega zavarovanja omogoča pridobitev poklicnih pokojnin, ki jih bodo upravičenci začeli prejemati ob izpolnitvi pogojev za starostno ali invalidsko pokojnino (Kapitalska družba, d. d., 2017).

Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje delimo na individualno zavarovanje, torej zavarovanje, v katerega se lahko posameznik vključi samostojno, in kolektivno zavarovanje, v katerega se vključijo posamezniki preko delodajalcev, ki v celoti ali deloma financirajo delojemalčev pokojninski načrt ali pa vzajemno vplačevanje premije.

Sam namen dodatnega pokojninskega zavarovanja je dodatno varčevanje, gre za plemenitenje in zbiranje sredstev na osebnih računih zavarovancev. Ob nastopu upokojitve bo posamezni zavarovanec ta sredstva lahko koristil kot dodatno pokojnino (v obliki mesečne rente) k že obvezni pokojnini iz prvega stebra. Zaradi zavedanja države, da prvi pokojninski steber za vsaj približno vzdrževanje doseženega socialnega standarda za čas delovnega razmerja ni dovolj, je dodatno pokojninsko zavarovanje (v nadaljevanju DPZ) spodbujeno z davčnimi olajšavami, ki so jih deležni delodajalci oz. zavarovanci. Varčevanje in oblikovanje pokojninske sheme je možno pri vzajemnih pokojninskih skladih, pokojninskih družbah, zavarovalnicah, bankah.

Obseg pravic iz dodatnega pokojninskega zavarovanja je odvisen od posamezne pokojninske sheme in pravil posamezne instituciji, pri kateri je pokojninski načrt sklenjen (Modra zavarovalnica, d. d., 2018).

Prednost tega sistema je, da skozi leta varčevanja vrednost privarčevanih sredstev raste. Država podpira ta steber z nekaterimi davčnimi olajšavami. Obstaja pa tudi možnost, da se ob finančni stiski posameznika prihranki izplačajo v celoti predčasno.

Podrobneje o PDPZ pišem v drugem delu magistrskega dela.

1.5.3 Tretji pokojninski steber

Tretji steber zajema individualno prostovoljno varčevanje. Gre za popolnoma individualno odločitev glede varčevanja za svojo starost. Tretji pokojninski steber ni vezan na obvezno pokojninsko zavarovanje (v nadaljevanju OPZ) in ga lahko sklene vsaka fizična oseba. V večini primerov gre za različne oblike rentnih varčevanj oz. naložbenih zavarovanj, ki imajo namen povečati socialno varnost. Izvajalci varčevanja so lahko zavarovalnice, banke, borzno posredniške družbe, vzajemni skladi ... Nekateri štejejo med tretji pokojninski steber tudi nepremičnine, vredne predmete, umetniška dela, naložbe v žlahtne kovine, zbirke ... s to razliko, da tovrstne naložbe običajno niso tako likvidne kot finančne naložbe. Za razliko od drugega stebra, tretji pokojninski steber ni davčno stimuliran, saj zanj ne veljajo posebne davčne olajšave (Modra zavarovalnica, d. d., 2018).

Posamezniki se lahko ob izteku posameznega varčevalnega načrta odločijo za izplačilo v enkratnem znesku ali rentno izplačilo. Praviloma je smotrno varčevanje na dolgi rok, 25 let, za kolikor je navadno možno skleniti zavarovano polico, oz. najmanj vsaj deset let. Varčevalec si lahko po desetih letih privarčevani znesek izplača brez zaračunanega davka, pred iztekom obdobja desetih let je enkratno dvig obdavčen. Rento je mogoče prejemati

tudi pred upokojitvijo, saj ni vezano na ZPIZ, število sklenjenih polic je poljubno in neomejeno.

Za razliko od Slovenije je tretji pokojninski steber davčno stimuliran v veliko razvitih evropskih državah, v Nemčiji, Avstriji, na Švedskem. Na primer v Avstriji, ki jo radi vzamemo za zgled, imajo premijsko podprte sheme pokojninskega zavarovanja, ki je nekakšno življenjsko zavarovanje, ki ga subvencionira država z davčno premijo. Tovrstna shema je bila v Avstriji uvedena leta 2003, od takrat je dobro sprejeta ter dosega veliko rast (Kapitanovič, 2017).

Slovenski tretji pokojninski steber ni optimiziran, njegov namen je, da naj bi odgovorne posameznike motiviral k namenskemu pokojninskemu varčevanju. Po tej strani bi morali vzeti dobre prakse držav, ki so že nekaj časa nazaj stopile na to področje in uvedle individualne pokojninske račune. V študiji, ki jo je za Ljubljansko Borzo opravil Berk Skok A (2010), jim pravi P računi. Individualni računi bi imeli dvojno vlogo, saj bi poleg dodatnih pokojnin krepili tudi trg kapitala in ravno prek okrepljenega trga kapitala omogočali kvalitetno financiranje podjetij v Sloveniji, ki so nujna za nadaljnji razvoj in obstoj slovenskega gospodarstva (Berk Skok, 2011).

2 PRIMERJAVA ZADNJIH DVEH POKOJNINSKIH REFORM

2.1 Razmere v ZPIZ-1

2.1.1 Podaljševanje dejanske upokojitvene starosti

Zaradi dejstva, da se v Sloveniji upokojujemo prekmalu, je ZPIZ-1 postopno zviševal povprečno starost ob upokojitvi, tako je konec 2012 povprečna starost ob upokojitvi znašala 58 let in 11 mesecev za ženske in 61 let in 10 mesecev za moške. Od leta 2000 naprej se je zaradi pokojninske reforme starost ob upokojitvi postopoma zviševala, vendar pa se je v zadnjih letih zelo upočasnila, praktično pa ustavila (ČASNIK FINANCE, d. o. o., 2015). Upokojitvena starost žensk se je v obdobju od 2000 do 2012 zviševala predvsem na račun poostrenih pogojev za upokojitev, ki so bili vzpostavljeni z ZPIZ-1, obenem pa se je z ZPIZ-1 povišala tudi zahtevana pokojninska doba za ženske na 38 let. Za moške je ZPIZ-1 poskušal podaljšati delovno aktivnost preko vpeljave instituta »polne starosti«, ki je predvideval odmero pokojnine na podlagi bonus/malus sistema.

Problem nizke upokojitvene starosti izvira v nizki zahtevani starosti ob doseganju polne pokojninske dobe ter zelo nizkih oz. nikakršnih spodbud, da bi zavarovanci ostali dlje delovno aktivni in ne zapustili trga dela ob doseženih najnižjih starostnih pogojih. Velika večina se zato, kljub temu da bo sankcionirana s trajnim zmanjšanjem pokojnine ob predpostavki, da ne dosežajo polne upokojitvene starosti, ko je delovna doba manjša od pokojninske dobe, odloči za predčasno upokojitev.

2.1.2 Pokojninska doba

Ko je še veljal ZPIZ-1, je leta 2000 povprečna pokojninska doba za ženske znašala 17 let in 1 mesec, leta 2012 pa že 22 let in 4 mesece, obenem so moški leta 2000 pokojnino povprečno prejeli 14 let in 9 mesecev, leta 2012 pa 16 let in 8 mesecev. Ob nadaljnjem analiziranju podatkov vidimo, da se je doba prejemanja pokojnine za ženske v samo 12 letih povečala za 5 let in 3 mesece, obenem pa se je povprečna starost ob upokojitvi povečala le za 2 leti in 1 mesec. Podobno povišanje se je v povprečju med letoma 2000 in 2012 zgodilo tudi pri moških, pokojninska doba se je povečala za 1 leto in 11 mesecev, medtem ko se je starost ob upokojitvi povišala le za 3 mesece. Vzroke za podaljševanje dobe prejemanja pokojnin lahko pripišemo predvsem demografskim spremembam in predpisom, ki so še veljali pred uveljavitvijo ZPIZ-1 (MDDSZ, 2014).

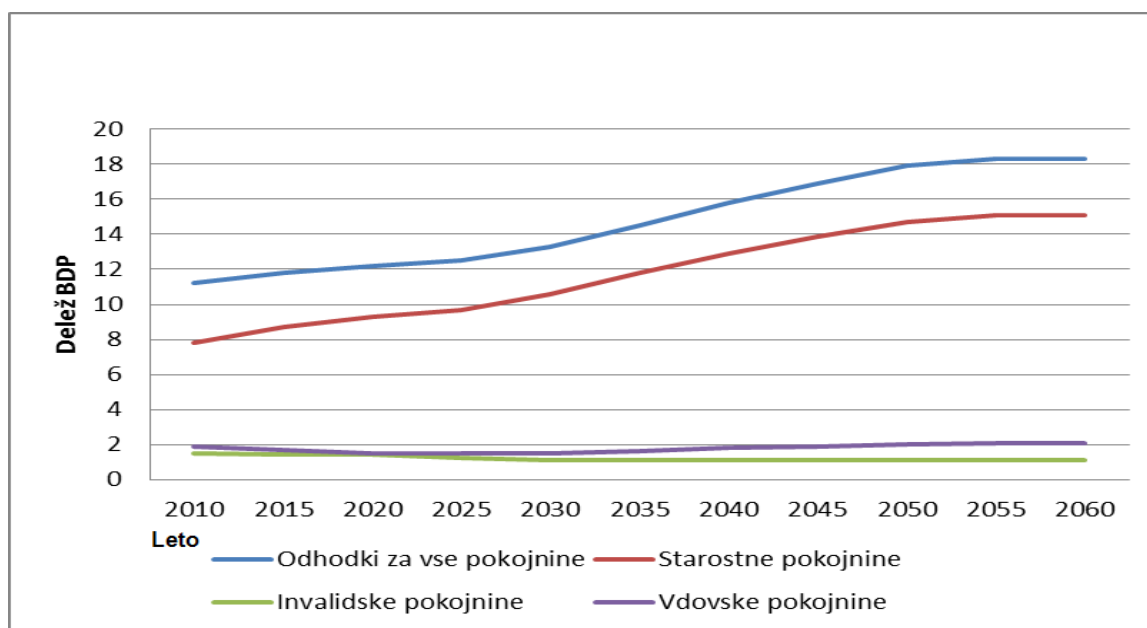
2.1.3 Razmerje zavarovanci – upokojenci

Ob uvedbi reforme ZPIZ-1 leta 2000 je bilo razmerje med zavarovanci in upokojenci 1,74, kar v pomeni 839.381 zavarovancev in 482.240 upokojencev. Do leta 2012 se je to razmerje počasi zmanjševalo in je leta 2012 znašalo 1,46 oz. 855.542 zavarovancev in 585.408 upokojencev. Kljub temu da je v obdobju od leta 2000 do leta 2012 število zavarovancev naraščalo, je še hitreje naraščalo število upokojencev. To kaže tudi padec z 1,74 delovno aktivnega na enega upokojenca v letu 2000 in padec z 1,46 delovno aktivnega na enega upokojenca leta 2012. Zvišalo se je tudi število prejemnikov različnih vrst pokojnin in sicer za 4,1 %, če primerjam leto 2009, ko jih je bilo 26,4 %, v letu 2011 pa 30,1 %. Izpolnjen pa ni bil tudi cilj o 40 letni dobi delovne aktivnosti, kar je predvideval ZPIZ-1, saj je leta 2012 v Sloveniji povprečna pokojninska doba starostnih upokojencev znašala le 35 let in 5 mesecev za ženske in 37 let in 8 mesecev za moške (MDDSZ, 2014).

2.1.4 Odhodki za pokojnine

Ob predpostavki, da bi še vedno veljal ZPIZ-1, bi tudi v bodoče med odhodki za vse pokojnine veliko večino predstavljali odhodki za starostne pokojnine. Po projekcijah ZPIZ-1, ki so bile narejene, so se odhodki za starostne pokojnine od leta 2008 dvignili s takratnih 8 % bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP) na 14 % BDP-ja v letu 2035 in na malce čez 18 % v letu 2060 (slika 1). Projekcije za vdovske in invalidske pokojnine do leta 2060 bi ostale relativno enake. Upoštevati je potrebno tudi dejstvo, da se je v času krize BDP zniževal in so zato odhodki za pokojnine predstavljali večji delež BDP-ja (MDDSZ, 2014). Slika 1 prikazuje projekcije odhodkov za pokojnine kot % BDP.

Slika 1: Odhodki za pokojnine kot % BDP (projekcije po ZPIZ-1)

Vir: MDDSZ (2016b).

Na večanje odhodkov za starostne pokojnine kaže tudi večanje prihodkov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje s strani države oz. prihodkov iz državnega proračuna, ki krijejo razliko med prihodki, ki jih zagotovijo zavarovanci, ter drugimi viri in odhodki za pokojnine. Sofinanciranje po ZPIZ-1 s strani države se kaže v odstotku prispevka države, ki je bil leta 1999, ko je bila sprejeta takratna pokojninska reforma ZPIZ-1, 2,7 % BDP-ja, ter povečanju v letu 2012 na 2,88 % BDP-ja. To povišanje deleža prispevka države lahko pripišemo zmanjšanju števila zavarovancev kot posledica gospodarske krize ter posledično zmanjšanje višine vplačanih prispevkov zavarovancev.

2.1.5 Zmanjševanje obsega pravic iz pokojninskega zavarovanja

Po 1. januarju 2000 in uvedbi ZPIZ-1, ki je vplival na usklajevanje pokojnin, drugih dajatev ter nižjemu vrednotenju zavarovalne dobe, so se pokojnine relativno zmanjšale v primerjavi s plačo, ki so jo zavarovanci prejeli, kar je prineslo tudi negativno spremembo dohodkovnega položaja upokojencev. Zaradi uvedbe ZPIZ-1 in izvajanja le tega se je razmerje med neto plačo zavarovanca in starostno pokojnino, ki jo bo prejel ob upokojitvi znižalo s 75,3 % v letu 2000 na 62,1 % v letu 2012. Povprečne pokojnine so se v enakem obdobju zmanjšale z 68,1 % na 57,1 % povprečne plače. Različni interventni ukrepi, s katerimi je bilo omejeno ali celo ukinjeno usklajevanje pokojnin, je rezultiralo v padcu višine povprečne pokojnine v zadnjih letih. Zanimivo je tudi dejstvo, da če ne bi leta 2013 vpeljali ZPIZ-2 in bi še vedno veljal ZPIZ-1 bila primerna pokojnina, do katere bi bil upokojenec upravičen po 40 letih dela in vključenosti v obvezno zavarovanje za moške in 38 letih dela za ženske, po narejenih projekcijah konec leta 2024, ko bi bilo zaključeno

prehodno obdobje postopnega dvigovanja upokojitvene starosti za ženske na 40 let, znašala le 53 % neto plače, ki jo je upravičenec prejemal v zadnjih letih pred upokojitvijo (MDDSZ, 2014). Tabela 1 prikazuje razmerje med povprečno starostno pokojnino in povprečno neto plačo po posameznih letih v % od leta 2003 do leta 2012.

Tabela 1: Razmerje med povprečno starostno pokojnino in povprečno neto plačo po posamezni letih v %

Leto	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Razmerje(%)	71,1	70,2	69,1	68,6	67,1	67,1	66,6	64,7	63,4	62,1

Vir: ZPIZ (2013).

2.1.6 Dodatno pokojninsko zavarovanje

Ravno zaradi nižanja deleža pokojninske osnove in ob cilju zagotavljanja primerne višine pokojnin, bi bilo smotno okrepiti participacijo ter dvigniti trenutno višino povprečne vplačane premije v okviru dodatnega pokojninskega zavarovanja, da bi lahko vsaj deloma nadomestili izpad dohodka iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki je posledica negativne demografske slike, ki naj bi po narejenih projekcijah veljala v prihodnje.

2.2 ZPIZ-2

2.2.1 Splošno o pokojninski reformi

Novi zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ali ZPIZ-2 je bil v Državnem zboru sprejet 4. 12. 2012. Gre za tretjo spremembo pokojninske zakonodaje po letu 1992, kljub temu da Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju iz leta 1999 oz. ZPIZ-1, še niti ni v celoti bil uveljavljen. ZPIZ-2 je začel veljati 1. 1. 2013, ampak ne v celoti, saj potrebuje še prehodno obdobje, da stopi v polno veljavo.

Kadar analiziramo učinke pokojninskih reform, moramo razumeti, da je s pokojninsko reformo mogoče rešiti le del problematike, ki jo rešujemo, če upoštevamo, da gre za starajočo se družbo. Lahko vplivamo na vzpostavitev medgeneracijskega ravnovesja in solidarnosti med različnimi generacijami s tem, da dvignemo upokojitvene pogoje, določimo način glede odmere pokojnine, ne moremo pa vplivati na druge ekonomske dejavnike, ki imajo prav tako močne učinke pri uspešnosti implementiranja pokojninske reforme. Med te dejavnike štejemo zaposlovanje mladih in starejših, reševanje problematike brezposelnosti ter rast BDP-ja. Ob upoštevanju navedenega je smiselno učinke pokojninskih reform analizirati kot skupek razmer na trgu dela ter gospodarskih in finančnih razmer, ki so zadnjih nekaj let vladale v Sloveniji (MDDSZEM 2014e).

2.2.2 Število zavarovancev in upokojencev

Pokojninska reforma vpliva tako na uveljavljanje pravic iz obveznega pokojninskega zavarovanja kot tudi na področje finančnega poslovanja Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. Obratno je pri gibanju števila zavarovancev in stanja na trgu, ki na pokojninsko reformo vplivata, reforma sama pa nanju ne vpliva.

V obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje v RS so pri istem nosilcu zavarovanja in po načelu enakega obveznega zavarovanja vključeni vsi delavci v delovnem razmerju, samozaposlene osebe, ki opravljajo samostojno dejavnost, brezposelne osebe, ki so prejemniki denarnega nadomestila pri Zavodu Republike Sloveniji za zaposlovanje, zavarovani starši, osebe, ki so se prostovoljno vključile v obvezno zavarovanje, osebe, zavarovane po 18. členu ZPIZ-2 (druga pravna razmerja, med njimi študentje in dijaki), in nekatere druge kategorije zavarovancev (med njimi zaposleni v tujini) (ZPIZ, 2017a). Tabela 2 prikazuje povprečno število zavarovancev in uživalcev pokojnin iz obveznega pokojninskega zavarovanja ter razmerje med njima od 2006 do 2015.

Tabela 2: Povprečno število zavarovancev in uživalcev pokojnin iz obveznega pokojninskega zavarovanja ter razmerje med letoma 2006 in 2015

Leto	Zavarovanci	Uživalci pokojnin - obvezno zavarovanje	Število zavarovancev na enega uživalca pokojnine
1	2	3	4=2:3
2006	854.606	510.795	1,67
2007	879.090	518.805	1,69
2008	904.084	527.933	1,71
2009	894.886	538.455	1,66
2010	881.992	552.561	1,6
2011	869.869	569.951	1,53
2012	855.542	585.408	1,46
2013	833.121	602.311	1,38
2014	831.880	608.885	1,37
2015	840.588	612.018	1,37

Vir: ZPIZ (2017a).

V letu 2016 se je skupno število zavarovancev v primerjavi z letom 2015 povečalo. Ob tem moramo upoštevati, da so v letu 2016 za leti 2015 in 2014 dodatno zajeti zavarovanci iz 18. člena ZPIZ-2 (druga pravna razmerja) in pri ostalih kategorijah zaposleni v tujini. Na račun teh dodatnih zavarovancev se je povečalo število zavarovancev in stopnja rasti. Če primerjam leto 2016 in leto 2015, je rast znašala 1,8 %, kar pomeni 15.588 več zavarovancev. Tej rasti lahko pripišemo predvsem povečanje zavarovancev v dveh največjih kategorijah, prva je zaposlenost pri pravnih osebah, ki se je povečala za 2,7 %, za enak odstotek pa se je povečalo tudi druga, to je število zasebnikov. Obenem se je zmanjšalo število zaposlenih pri zasebnikih za 0,9 % in število zavarovanih oseb za 7,4 %

v primerjavi z letom 2015. Zmanjšalo se je tudi število prostovoljnih zavarovancev in sicer za 13,8 %, vzrok za to zmanjšanje lahko iščemo v zvišanju osnove, od katere ti zavarovanci plačujejo prispevke, ter v dejstvu, da se obdobje prostovoljnega zavarovanja po ZPIZ-2 ne šteje v pokojninsko dobo brez dokupa. Sama struktura zavarovancev pa je bila ugodnejša kot v letu 2015 (ZPIZ, 2016).

2.2.3 Uživanci pravic sistema obveznega zavarovanja

Pod uživalce pravic obveznega zavarovanja štejemo vse, ki imajo starostne, predčasne, invalidske, vdovske, delne vdovske, družinske ter delne pokojnine. V letu 2016 je bilo v Sloveniji mesečno povprečno 613.683 takšnih uživalcev, to je 1665 oz. 0,3 % več uživalcev kakor v letu 2015, kar je najnižja rast v zadnjih 26 letih. Ob nadaljnji primerjavi z letom 2015 se je povečalo število uživalcev starostne, vdovske in delne pokojnine, medtem ko se je zmanjšalo število uživalcev invalidske in družinske pokojnine.

Ob primerjavi deleža strukture posamezne vrste pokojnine iz obveznega zavarovanja v letu 2016 vidimo, da 70,9 % predstavlja starostna pokojnina, s 13,7 % sledi invalidska pokojnina, 8,2 % predstavlja vdovska pokojnina ter 6,9 % družinska pokojnina. Če primerjam delež uživalcev glede na spol, lahko vidim, da je bilo glede starostne pokojnine 50,3 % žensk in 48,7 % moških, med invalidskimi pokojninami pa 39,8 % žensk in 60,2 % moških (ZPIZ, 2016).

2.2.4 Upokojitvena starost

Na povprečno upokojitveno starost novih uživalcev v posameznem koledarskem letu vplivajo različni dejavniki, npr. predpisani pogoji za njeno pridobitev, napovedane spremembe predpisov ter situacija na trgu dela.

Kakor je trend v zadnjih letih, glede na demografsko situacijo ZPIZ-2 dodatno podaljšuje predpisano upokojitveno starost. Tako je najnižja upokojitvena starost v letu 2016 za ženske znašala 59 let (+4 mesece glede na 2015), ob sočasno zahtevani pokojninski dobi brez dokupa, ki je znašala 39 let in 4 mesece(+4 mesece glede na 2015). Ob minimalnih 20 letih pokojninske dobe je zahtevana starost znašala 63 let (+6 mesecev glede na 2015), pri minimalnih 15 letih pokojninske dobe pa 65 let (+6 mesecev glede na 2015) (Kačič, 2016). Četudi je pričakovati višanje upokojitvene starosti pri ženskah, pa celotna dinamika predpisane zahtevane starosti za pridobitev pravice do starostne pokojnine temu ne sledi. Od leta 2007 do leta 2016 se je tako v tem obdobju povprečna upokojitvena starost zvišala le za 2 leti in 4 mesece s 57 let in 7 mesecev v letu 2007 na 59 let in 11 mesecev v letu 2016. Če nadaljujemo z analiziranjem višanja upokojitvene starosti, vidimo, da se je v letu 2015 ta starost povišala za dva meseca, leta 2016 pa za devet mesecev. Razloge za tako nizko zvišanje upokojitvene starosti gre iskati predvsem v možnostih, ki jih je predpisoval ZPIZ-1 za nižanje predpisane starosti (zaradi skrbi za otroke in zaradi vstopa v obvezno

zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom starosti) in upoštevajoč dodatne dobe za izpolnitev pogoja manjkajoče pokojninske dobe. ZPIZ-2 olajšave upoštevajoč dodatno dobo ne omogoča več, medtem ko je možnost znižanja predpisane starosti za pridobitev pravice do starostne pokojnine zaradi skrbi za otroke in vstopa v zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom zelo omejena in velja pod posebnimi pogoji.

Pri moških se po ZPIZ-2 od leta 2013 predpisana starost za upokojitev postopoma povišuje. Leta 2016 je minimalna upokojitvena starost znašala 59 let in 4 mesece (+4 mesece glede na leto 2015) ob 40 letni pokojninski dobi brez dokupa pri minimalno 15 letih zavarovalne dobe pa 65 let (Kačič, 2016). Postopoma je po ZPIZ-2 ukinjen tudi pogoj 63 let starosti ob 20 letih pokojninske dobe. Od leta 2013, ko je bil uveden ZPIZ-2 pa do 2016, se je predpisana starost v povprečju zviševala za 2,3 meseca na leto. Leta 2016 je povprečna upokojitvena starost za moške znašala 61 let in 6 mesecev, kar pa je še vedno nižje kot leta 2007, ko je ta znašala 61 let in 11 mesecev. Enako kot pri ženskah je bilo po ZPIZ-2 ukinjeno zniževanje upokojitvene starosti zaradi upoštevanja dodatne dobe ter omejeno zniževanje predpisane starosti zaradi skrbi za otroke in vstopom v zavarovanje pred 18. letom.

V obeh primerih tako pri ženskah kot tudi moški na dejansko upokojitveno starost vplivajo tudi zakonsko določeni bonusi in malusi. Bonusi jo zvišujejo, saj upravičenci odložijo svojo upokojitev in s tem ob izpolnitvi pogojev pridobijo trajno povečanje starostne pokojnine. Ravno nasprotno pa je pri malusih, malusi trajno znižujejo starostno pokojnino, saj se ljudje, da gredo lahko prej v pokoj, odpovedo delu potencialne bodoče pokojnine.

Tukaj gre omeniti še doseženo upokojitveno starost za invalidsko pokojnino, ki se je prav tako dvignila. V letu 2016 je povprečna starost za pridobitev invalidske pokojnine pri ženskah znašala 52 let in 3 mesece, pri moških pa 54 let in 6 mesecev.

Tabela 3: Primerjava upokojitvene starosti v državah članicah OECD leta 2014 in v prihodnje za 20 letnega moškega, ki se bo zaposlil

Do kdaj bo moral delati 20-letni moški					
	2014	v prihodnje		2014	v prihodnje
ISLANDIJA	67	67	JAPONSKA	65	65
IZRAEL	67	67	MEHIKA	65	65
NORVEŠKA	67	67	NOVA ZELANDIJA	65	65
IRSKA	66	68	ŠPANIJA	65	65
ZDA	66	67	ŠVEDSKA	65	65
PORTUGALSKA	66	66	ŠVICA	65	65
POLJSKA	65,3	67	ESTONIJA	63	65
NIZOZEMSKA	65,2	67	ČEŠKA	62,7	68
VELIKA BRITANIJA	65	68	ITALIJA	62,5	67
AVSTRALIJA	65	67	MADŽARSKA	62,5	65
KANADA	65	67	SLOVAŠKA	62	67
DANSKA	65	67	GRČIJA	62	62
AVSTRIJA	65	65	FRANCIJA	61,2	63
BELGIJA	65	65	JUŽNA KOREJA	61	65
ČILE	65	65	TURČIJA	60	65
FINSKA	65	65	LUKSEMBURG	60	60
NEMČIJA	65	65	SLOVENIJA	58,7	60

Vir: ČASNIK FINANCE, d. o. o. (2016).

Tabela 3 prikazuje zahtevano upokojitveno starost za pridobitev polne javne pokojnine, ki je veljala v letu 2014 in za primer 20-letnika, ki se je zaposlil leta 2016 po trenutni veljavni zakonodaji, ki velja v vsaki posamezni zakonodaji. Iz tabele je razvidno, da je Slovenija po zahtevani polni upokojitveni starosti za upravičenost do javne pokojnine bila zadnja že leta 2014 in to se tudi do leta 2020, ko je napovedana nova pokojninska reforma, ne bo spremenilo. Dve tretjini držav OECD je že leta 2014 imelo zakonsko upokojitveno starost 65 let, ki se bo v kar nekaj državah še dodatno dvignila na 67 let, v primeru Irske, Velike Britanije in Češke pa celo na 68 let (Kačič, 2016). Očitno je, da je potrebno dvigniti upokojitveno starost, glede na dejstvo, da imamo med evropsko osemindvajseterico zaradi zelo slabe demografske slike najslabše projekcije glede stroškov, ki so povezani s pokojninami glede na odstotek BDP-ja, obenem pa najnižjo zahtevano upokojitveno starost. To ni logično, zato menim, da bi morali dvigniti zakonsko upokojitveno starost vsaj na 63 let, če ne celo na 65 let, kakor ima večina držav, ki se prav tako bojujejo z drastičnimi dolgoročnimi demografskimi spremembami.

Z zvišanjem upokojitvene starosti se strinja tudi Berk Skok (2011), ki pravi, da se je treba zavedati, da če se daljša življenjska doba, je logično, da se podaljša tudi aktivna doba. Obenem pa dodaja, da bi se morali delavci, za katere postane delo v poznejših letih težaško in zdravju škodljivo, predčasno upokojiti.

2.2.5 Povprečna pokojninska doba zavarovancev po starosti in spolu

Povprečna pokojninska doba po starosti in spolu nam pove koliko let oz. mesecev pokojninske dobe ima povprečno posameznik ob dopolnjeni določeni starosti. V letu 2016 je povprečna pokojninska doba zavarovancev pri ženskah ostala enaka kot je bila leta 2015 in sicer 19 let in 4 mesece, pri moških pa se je v primerjavi z letom 2015 zmanjšala za en mesec in je znašala 18 let in 9 mesecev. To prikazuje tabela 3. Če primerjam starostne razrede med letoma 2015 in 2016, vidimo, da se je pri ženskih zavarovankah povprečna pokojninska doba zmanjšala v starostnih razredih od 20 do 49 let in starejši od 65 let, obenem pa je v drugih starostnih razredih ostala nespremenjena oz. se je podaljšala. Pri moških zavarovancih se je pokojninska doba zmanjšala oz. ostala enaka v vseh starostnih razredih, razen v starostnem razredu od 60 do 64 let. Ob nadaljevanju analiziranja vidim, da se je pri zavarovankah največje zmanjšanje pokojninske dobe zgodilo v starostnih razredih od 35 do 39 let in od 40 do 44 let za 5 mesecev, največje povečanje pa v starostnem razredu od 60 do 64 let za 9 mesecev. Pri zavarovancih je prišlo do največjega zmanjšanja pokojninske dobe v starostnem razredu od 45 do 49 let za 7 mesecev ter starostnih razredih od 40 do 44 let in starejši od 65 let v vsakem za 5 mesecev, povečanje pa se je zgodilo le v starostnem razredu od 60 do 64 let in sicer za 2 meseca.

Tabela 4: Število in povprečna pokojninska doba mladih zavarovancev po starosti 2002, 2015 in 2016

DOPOLNJENA STAROST V LETIH	2002			2015			2016			RAZLIKA MED 2016 IN 2002		
	ZAVAROVANCI	POKOJNINSKA DOBA		ZAVAROVANCI	POKOJNINSKA DOBA		ZAVAROVANCI	POKOJNINSKA DOBA		ZAVAROVANCI	POKOJNINSKA DOBA	
	ŠTEVILO	LET	MESECEV	ŠTEVILO	LET	MESECEV	ŠTEVILO	LET	MESECEV	ŠTEVILO	LET	MESECEV
15-19	6.307	0	9	2.103	0	6	2.407	0	6	-3.900	0	-3
20-24	53.923	2	8	27.324	1	7	30.449	1	7	-23.474	0	-11
25-29	112.193	5	11	83.110	3	11	85.096	3	8	-27.097	-2	-3
30-34	121.961	11	1	114.158	7	11	112.632	7	8	-9.329	-3	-5
SKUPAJ	294.384	7	4	226.605	5	4	230.584	5	4	-63.800	-2	0

Vir: ZPIZ (2017a).

Zelo pereča problematika je predvsem pri mladih (15–34 let), kar je razvidno iz tabele 4, ki prikazuje število in povprečno pokojninsko dobo mladih zavarovancev po starosti v letih 2002, 2015 in 2016. Ta problematika nastaja zaradi trenda nadaljevanja šolanja na višji stopnji ter posledičnemu kasnejšemu vstopu na trg dela povprečna dosežena pokojninska doba vztrajno niža. Fascinanten je predvsem podatek, da se je od leta 2002 do leta 2016 število zavarovancev v starosti od 15 do 29 let znižalo za kar 31,6 %. V povprečju se je povprečna pokojninska doba znižala pri vseh zavarovancih, najbolj pa v starostnem razredu od 30 do 34 let za 3 leta in 5 mesecev. Če primerjam leto 2016 z letom 2015 sicer vidim, da se je število zavarovancev v starostnem razredu od 15 do 34 let povečalo za 1,8 % oz. 3.979 oseb, obenem pa se je povprečna pokojninska doba skrajšala za 4 mesece. Upoštevati je potrebno tudi dejstvo, da v zgoraj navedene podatke niso všteta različna druga razmerja, v katera so vključeni mladi, torej študentsko delo, za katero je izračun pokojninske dobe drugačen. Po podatkih, ki jih poseduje Finančna uprava Republike Slovenije (v nadaljevanju FURS), je leta 2015 prispevke preko študentskega dela v sistem vplačevalo 97.119 posameznikov, ti pa so prek študentskega dela v povprečju pridobil 2 mesec in 18 dni zavarovalne dobe. Ob primerjavi z letom 2016 se je število »vplačnikov« v sistem povečalo na 97.386 vplačnikov, obenem pa se je povečala tudi pridobljena delovna doba in je znašala 2 meseca in 25 dni. Če strnem, vplačevanje prispevkov preko študentskega dela pozitivno vpliva na participacijo mladih v sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

2.2.6 Dopolnjena pokojninska doba ob upokojitvi

»Povprečna dopolnjena pokojninska doba novih uživalcev starostne pokojnine iz posameznega koledarskega leta je odvisna pretežno od njihove strukture. Če je bilo več starostnih pokojnin uveljavljenih z enako ali daljšo pokojninsko dobo, zahtevano za upokojitev pri nižji starosti je povprečna pokojninska doba višja, če pa se viša delež upokojenih pri višji starosti s krajšo pokojninsko dobo, v katero je bila šteta tudi dodana doba, pa se niža. Na nadaljnje zvišanje povprečne dopolnjene pokojninske dobe bo vplival

iztek predhodnih obdobj, ki omogočajo upokojitev s pokojninsko dobo najmanj 20 let« (ZPIZ, 2017a).

Tabela 5: Povprečna dopolnjena pokojninska doba novih uživalcev pokojnin iz obveznega zavarovanja

LETO	STAROSTNI (Z DELNIMI)				INVALIDSKI			
	ŽENSKÉ		MOŠKI		ŽENSKÉ		MOŠKI	
	LET	MES	LET	MES	LET	MES	LET	MES
2007	35	10	38	3	26	6	28	7
2008	36	0	38	3	27	0	28	0
2009	35	8	38	2	26	8	28	3
2010	35	6	38	0	27	1	28	1
2011	34	11	37	9	27	4	28	1
2012	35	4	37	3	26	1	26	7
2013	36	1	37	11	27	10	27	8
2014	36	2	37	9	26	10	27	6
2015	36	11	37	9	27	6	27	3
2016	37	3	38	0	28	1	28	0

Vir: ZPIZ (2017a).

Ženske so tako so v letu 2016 uveljavljale starostno (z delnimi) pokojnino v povprečju z 37 leti in 3 meseci, medtem ko moški z 38 leti pokojninske dobe, kar je v primerjavi z letom 2015 povečanje za 4 mesece pri ženskah in 3 mesece pri moških. V letu 2016 je pri novih uživalcih starostne pokojnine z zavarovalno dobo (s povečanjem) povprečna dosežena pokojninska doba v povprečju znašala 35 let in 8 mesecev za ženske in 38 let in 4 mesece pri moških.

Tukaj lahko dodam še invalidske pokojnine in povprečno dopolnjeno pokojninsko dobo novih uživalcev, ki pa iz leta v leto niha, zelo je namreč odvisna od same strukture prejemnikov. Tako je v letu 2016 povprečno dopolnjena pokojninska doba za ženske s pravico do invalidske pokojnine znašala 28 let in 1 mesec, za moške pa 28 let. Tabela 5 prikazuje povprečno dopolnjeno pokojninsko dobo novih uživalcev pokojnin iz obveznega zavarovanja.

2.2.7 Povprečna doba prejemanja pokojnine

Na povprečno dobo prejemanja pokojnine zelo vplivajo zakonske usmeritve, ki so bile v preteklosti zelo ugodne za upokojitev, ter splošni demografski trend podaljševanja življenjske dobe ljudi, posledično tudi zavarovancev. V letu 2016 je doba prejemanja starostne pokojnine znašala 24 let in 1 mesec za ženske ter 17 let in 7 mesecev za moške, za primerjavo leta 2007 je za ženske znašala 20 let in 3 mesece, za moške pa 16 let in 3 mesece, torej vidim, da se trend dejansko podaljšuje. Enako se dogaja tudi pri invalidskih in vdovskih/družinskih pokojninah, kjer se ravno tako doba prejemanja povišuje. Tabela 6 prikazuje povprečno dobo prejemanja pokojnine uživalcev, ki jim je prenehala pravica do pokojnine po letih.

Tabela 6: Povprečna doba prejemanja pokojnine uživalcev, ki jim je prenehala pravica do pokojnine po letih (stanje december)

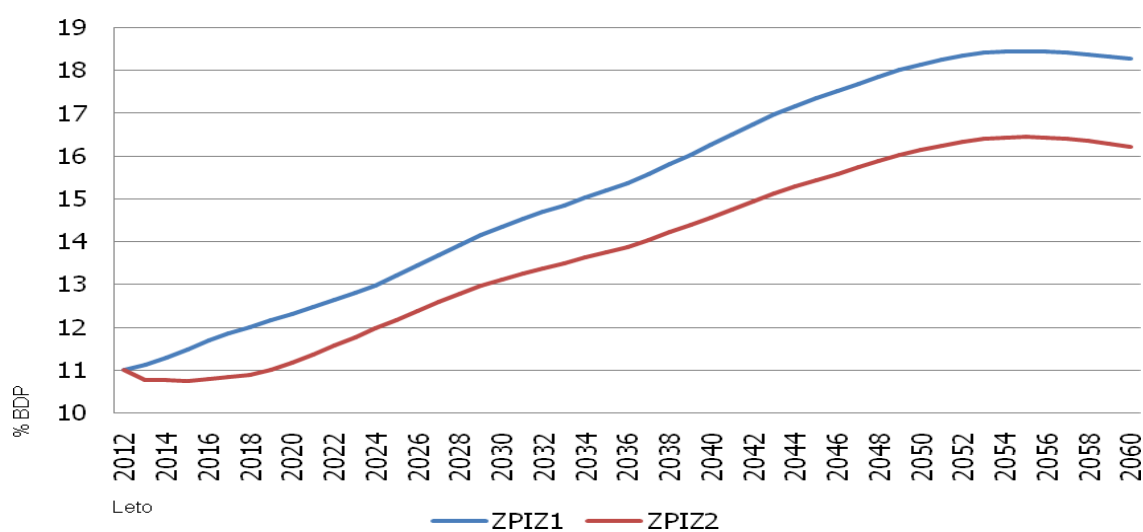
LETO	STAROSTNI (Z DELNIMI)				INVALIDSKI				DRUŽINSKI			
	ŽENSKES		MOŠKI		ŽENSKES		MOŠKI		SKUPAJ			
	LET	MES	LET	MES	LET	MES	LET	MES	LET	MES	LET	MES
2007	20	3	16	3	22	0	16	10	12	6		
2008	20	10	16	4	22	1	17	1	13	4		
2009	21	6	16	7	23	0	17	2	13	5		
2010	21	8	16	8	22	10	17	8	11	6		
2011	21	8	16	4	23	2	17	11	12	2		
2012	22	4	16	8	23	8	18	4	11	7		
2013	22	8	16	8	24	6	18	8	12	6		
2014	23	1	16	11	24	8	18	9	12	6		
2015	23	6	17	0	25	4	19	5	12	10		
2016	24	1	17	7	26	0	19	11	13	0		

Vir: ZPIZ (2017a).

2.2.8 Projektije odhodkov za pokojnine kot odstotek BDP

Iz projekcij, ki jih opravlja Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, je razvidno, da bo imela najnovejša pokojninska reforma obenem pozitivne kratkoročne kot tudi srednjeročne finančne učinke na samo vzdržnost javnih financ. Iz primerjave stanja, ki je veljalo v ZPIZ-1, je razvidno, da bodo po projekcijah ZPIZ-2 v prvih sedmih letih odhodki za pokojnine padali, nato pa bodo enakomerno naraščali, vendar pa bodo skupni odhodki za pokojnine v bodoče še nižji, kakor bi bili, če bi še vedno veljal ZPIZ-1. Na sliki 2 so prikazane primerjave odhodkov za vse pokojnine v ZPIZ-1 in ZPIZ-2.

Slika 2: Odhodki za vse pokojnine (primerjava ZPIZ-1 in ZPIZ-2)

Vir: MDDSZ (2014).

2.2.9 Projekcija nadomestitvene stopnje

Zaradi zasledovanja cilja primerne višine pokojnin po ZPIZ-2 ter kratkoročnemu in srednjeročnemu prihranku, ki bo dosežen, pa učinki same reforme ne bodo tako izraziti. Velik del finančnega prihranka, ki bo dosežen z novo reformo, se bo izgubil prav na račun zasledovanja cilja o primerni višini pokojnin oz. nadomestne stopnje za prihodnje generacije upokojencev v smislu zagotavljanja njihovega ugodnega socialnega položaja.

2.2.10 Višina starostne pokojnine in obdobje let za izračun pokojninske osnove

Dolžina obdobja, ki se upošteva pri izračunu pokojninske osnove, je bila z uvedbo ZPIZ-2 21 najboljših zaporednih let, z letom 2016 se je to obdobje za izračun pokojninske osnove podaljšalo na 22 najboljših zaporednih let, do 2020 se bo to podaljšalo na 24 let najboljših zaporednih let. Za primer moškega je z ZPIZ-2 bila uvedena tudi nižja pokojninska osnova glede na odstotek neto plače. Ta sedaj pri 60 letih za 40 let pokojninske dobe brez dokupa znaša 57,25 % od osnove, ta osnova se izračuna kot povprečje njegovih neto plač v 24 zaporednih najboljših let. Če vzamem primer povprečne neto plače, ki znaša v Sloveniji približno 1000 EUR to pomeni, da bo imel upokojenec 572,5 EUR starostne pokojnine (Kacič, 2016).

3 PROBLEMATIKA VZDRŽNOSTI SLOVENSKEGA POKOJNINSKEGA SISTEMA

Zaradi demografske problematike v razvitem svetu postajata področji pokojninskega in invalidskega zavarovanja vse pomembnejši. Bismarckov dokladni pokojninski sistem PAYG, ki ga ima večina kontinentalne Evrope, tudi Slovenija, temelji namreč na sprotnem vplačevanju prispevkov aktivnega prebivalstva, ki se »pretopijo« v sredstva za izplačevanje pokojnin (Posavec & Dolenc, 2010). Zgodovinsko gledano so bile države z Bismarckovim pokojninskim sistemom PAYG zelo socialne pri odmerjanju pokojninskih pravic, zato so tudi stroški pokojnin v razmerju do BDP-ja posamezne države veliko višji kot pa v anglosaksonskem Beverigovem pokojninskem sistemu, ki je na socialnem področju veliko bolj skromen (Stanovnik, 2004). Problem se pojavi, ker dokladni sistem temelji na solidarnostnemu razmerju med zaposlenim in upokojencem, ki se zaradi negativnih demografskih dejavnikov, nizke rodnosti, visoke pričakovane življenjske dobe in gospodarskih dejavnikov povezanih s stopnjo brezposelnosti in stopnjo gospodarske rasti, vztrajno ruši. Poleg obeh omenjenih dejavnikov pa obstaja tudi globalni trend konkurenčnosti, kjer vse temelji na zniževanju stroškov, zato naraščajočih stroški zaradi vse višjih socialnih prispevkov in izdatkov ob prej omenjenem demografskem in gospodarskem dejavniku povzročajo dodatne finančne obremenitve in negativno vplivajo na globalno konkurenčnost države.

Še vedno pa obstajajo precejšnje razlike med državami, ki imajo načeloma isti pokojninski sistem in iste demografske in finančne trende, ampak ga prilagodijo in poiščejo svoje lastne izpeljanke sistema, ki najbolj ustrezajo njihovi tradiciji, kulturi in mentaliteti. Prav zaradi tega ne obstaja enotna rešitev za vse države, ki se soočajo s prej omenjeno problematiko (Posavec & Dolenc, 2010).

3.1 Demografija

3.1.1 Problem nizke rodnosti

Za demografske spremembe in projekcije glede načrtovanja ukrepov na trgu dela ter prilagoditve pokojninskih sistemov sta glavni merili število živorojenih otrok na leto in stopnja rodnosti, ki predstavlja število otrok, ki jih rodi ženska tekom svoje rodne dobe.

Do leta 1980 problema z rodnostjo v Sloveniji ni bilo, saj se je takrat letno rodilo 30.000 živorojenih otrok, potem pa je začela rodnost močno upadati. Leta 2003 se je tako rodilo samo še 17.000 živorojenih otrok, nato se je ta številka rahlo dvignila do 21.000 živorojenih v letu 2013. Največ živorojenih otrok v Sloveniji, odkar se bolj natančno beleži statistika, je bilo takoj po drugi svetovni vojni, ko se je letno rojevalo med 32.000 in 36.000 živorojenih otrok na letni ravni. Slovenija glede problema nizke rodnosti z vidika pokojninske problematike ni osamljen primer, saj imajo enak oz. zelo podoben problem vse države v razvitem svetu. Če pretvorim problem v številke, bi bila potrebna stopnja rodnosti, ki zagotavlja dolgoročno samoobnavljanje prebivalstva (brez upoštevanja migracij) v razvitem svetu 2,1 otroka na žensko v rodni dobi, kar je bila nazadnje dosežena leta 1980. Po statističnih podatkih je bila stopnja celotne rodnosti (Stopnja celotne rodnosti je vsota starostno značilnih koeficientov rodnosti v koledarskem letu. Kaže število živorojenih otrok, ki bi jih v povprečju rodila posamezna ženska, če bi v celotni njeni dobi veljale enake starostno značilne stopnje rodnosti, kot so bile izmerjene v obravnavanem koledarskem letu) v Sloveniji leta 2003 1,2 otroka na žensko v rodni dobi, kar je bil minimum, od leta 2010 pa se ta številka giblje okoli 1,57, kar dolgoročno tudi ni dovolj za samoobnavljanje prebivalstva. Od leta 2011 se je po krajšem obdobju rasti število rojstev spet začelo zmanjševati, kar lahko pripišemo hitrejšemu zmanjševanju števila žensk v rodni dobi, kar je posledica odlaganja rojstev v poznejša leta. Zmanjševanje števila žensk v rodni dobi se nepretrgoma zmanjšuje od leta 1997, kar pomeni v povprečju 6.400 letno v zadnjih treh letih. Leta 2015 je bila povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka (leta 2015 je bila starost matere ob rojstvu prvega otroka 29,3, kar je za 2,8 leta več kot leta 2000) 29,3 let, kar je kar 2,8 leta več kot leta 2000. Povprečno se ta starost matere ob rojstvu prvega otroka povečuje za nekaj več kot en mesec na letni ravni. Če to podkrepim s statističnimi podatki, to pomeni, da se je leta 1980 70,3 % otrok rodilo materam starim med 20 in 29 let, 15,5 % materam starim med 30 in 39 let. Medtem ko se je leta 2015 materam starim med 20 in 29 let rodilo 43,8 % vseh otrok, materam starim med 30 in 39 let pa kar 52,1 %. Kot je razvidno iz statističnih podatkov, je prišlo do obratnega trenda,

kot je veljal leta 1980. Iz tega lahko sklepam, da se bo velikost generacij v prihodnje ob dosedanjih stopnjah rodnosti in nespremenjeni družinski politiki še naprej zmanjševala kot posledica zmanjševanja števila rojstev (UMAR, 2017; MDDSZ, 2016b).

3.1.2 Umrljivost oz. pričakovana življenjska doba

Glede na trend zniževanja rodnosti v razvitih državah je trend pričakovanega trajanja življenja (pričakovano trajanje življenja je povprečno število let življenja, ki ga oseba, stara x let, še lahko pričakuje pod pogojem, da bo umrljivost po starosti do leta opazovanja dalje ostala nespremenjena), ravno obraten. Po podatkih EUROSTATA, ki opravlja tovrstne raziskave na področju demografije, se bo trend podaljševanja življenja nadaljeval tudi v prihodnje, saj naj bi se v obdobju med letoma 2013 in 2060 dolžina življenja ob rojstvu za ženske povišala za 5,6 let, za moške pa celo za 7,2 let (MDDSZ, 2016b). Zanimivo je dejstvo, da se je umrljivost v Sloveniji v zadnjih dveh desetletjih bistveno bolj znižala, kakor ji je napovedal EUROSTAT. Tako je leta 2014 pričakovano trajanje življenja preseglo povprečje Evropske unije (v nadaljevanju EU). Vzroke za zvišanje pričakovanega trajanja življenja v Sloveniji lahko iščem predvsem v podaljšanju pričakovanega trajanja življenja pri moških, medtem ko je pričakovano trajanje za ženske že leta 2008 preseglo povprečje EU. V Sloveniji se je v zadnjem desetletju v povprečju pričakovano trajanje življenja na leto podaljšalo za skoraj pet mesecev, medtem ko v EU v povprečju za tri mesece. Splošnemu podaljšanju pričakovane življenjske dobe v razvitih državah lahko pripišemo več dejavnikom predvsem višji izobrazbi, izboljšanju socialnoekonomskih razmer, bolj zdravemu življenjskemu slogu in predvsem velikemu napredku v zdravstveni oskrbi (UMAR, 2017).

3.1.3 Migracije

Zgodovinsko gledano se je v Slovenijo od leta 1993 pa do leta 2003 vsako leto priselilo 2.500 oseb več kot pa se jih je odselilo. Z drugimi besedami, neto migracije (razlika med priseljenimi in odseljenimi) so se gibale okoli 2.500 na leto. Pred krizo med letoma 2007 in 2009 so neto migracije narasle na skoraj 15.000 neto na leto, z nastopom gospodarske krize so neto migracije drastično padle na samo še 700 oseb letno. Takšen trend se je nadaljeval tudi v letu 2010, ko so neto migracije znašale 500 oseb na leto. Razloge za tako drastično zmanjšanje neto migracij lahko iščem predvsem v nastopu gospodarske krize, ko se je v prvih dveh letih krize zmanjšal selitveni prirast tujcev, od leta 2012 pa k temu prištejemo še povečano odseljevanje slovenskih državljanov iz Slovenije. Zaskrbljujoče je predvsem obdobje med letoma 2012 in 2015, ko se je na leto iz Slovenije izselilo kar več kot osem tisoč slovenskih državljanov. Med izseljenimi slovenskimi državljani se jih je skoraj polovica preselila v Avstrijo in Nemčijo, desetina pa se jih je preselila izven Evrope. Na drugi strani med tujimi državljani, ki so se preselili v Slovenijo, še vedno prevladujejo državljani iz držav nekdanje Jugoslavije s kar 70 %. Najpomembnejši razlog za priselitev v

Slovenijo leta 2015 je bila združitev z družino. Ta trend narašča od leta 2011, na drugem mestu pa ji sledi zaposlitev (43,8 %) (UMAR, 2017).

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS), so slovenski državljani, ki se izseljujejo iz Slovenije, nekoliko starejši ter višje izobraženi kot tujci, ki se priseljujejo v Slovenijo. Dolgoročno je to zelo slabo, saj navadno izobraženi ljudje s svojim delom dajejo dodano vrednost panogi, v kateri so zaposleni. Statistično se v številkah to kaže, da je 30,8 % odseljenih državljanov starejših od 15 let imelo najmanj višješolsko izobrazbo, kar je statistično največ v zadnjih petih letih. Izmed izseljenih z najmanj višješolsko izobrazbo se jih je največ izselilo v Avstrijo in Nemčijo (37,3 %). Med na novo priseljenimi tujci starejšimi od 15 let jih je le 13 % imelo višješolsko izobrazbo, dobra polovica srednješolsko izobrazbo, nekaj manj kot 5 % tujcev priseljenih v Slovenijo pa pride k nam študirat. Leta 2015 je bila povprečna starost priseljenih 32,3 leta (tujcev 31,1 leta), odseljenih pa 35,1 leta (državljanov 33,3 leta). S pozitivnimi neto migracijami je mogoče deloma ublažiti problem nizke rodnosti in staranja prebivalstva, ampak ob nadaljevanju trenda upada pozitivnih neto migracij bo prej omenjena problematika še bolj prišla do izraza, kar se bo in se že nenadajno kaže v naraščajoči problematiki vzdržnosti slovenskega pokojninskega sistema (UMAR, 2017).

3.1.4 Trenutna starostna struktura prebivalstva

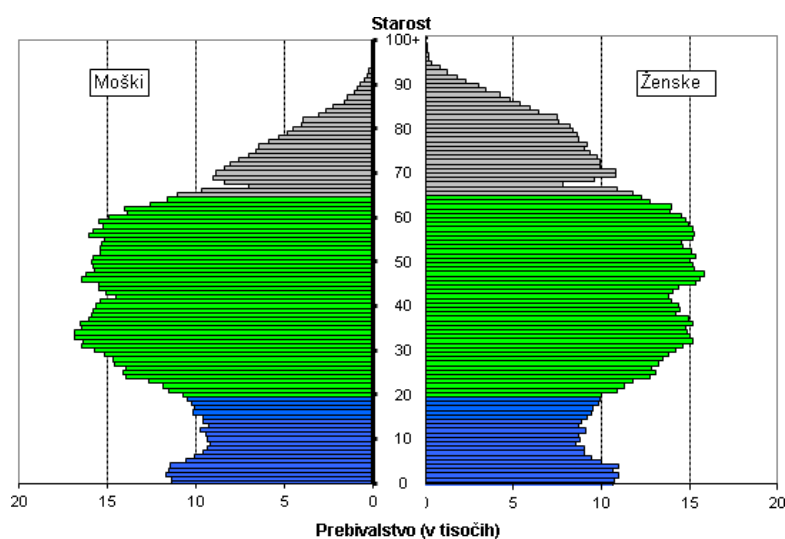
Rodnost, umrljivost in migracije v Sloveniji v preteklih letih so rezultat trenutne starostne strukture, ki vpliva na demografske projekcije, te pa so z ekonomskega vidika za Slovenijo neugodne. Predvsem se pozna, da »baby boom« generacija vstopa v dobo upokojitve, istočasno pa na trg dela vstopajo manj številne poznejše generacije, rojene v času nizke rodnosti. Tako bo tudi ob predpostavki, da se zviša rodnost in migracije v Sloveniji, ostal problem povečanega staranja prebivalstva. Ob upoštevanju prej napisanega lahko sklepam, da bi pozitivna rodnost in migracije pritisk na javnofinančni sistem zgolj ublažila, ne pa ustavila.

3.1.5 Starostna piramida prebivalstva Slovenije 1. 1. 2013

Slika 3, starostna piramida prebivalstva Slovenije, prikazuje starostno strukturo moških in žensk v letu 2013. Na levi strani piramide je prikazana porazdelitev moških po posameznih starostnih skupinah, na desni strani starostne piramide pa starostna porazdelitev žensk. Kot je iz piramide razvidno so najštevilčnejše generacije med starostnimi skupinami od 30 do 60 let, navzgor se zmanjšuje zaradi številčnejše umrljivosti, navzdol od 30 leta je prav tako manjše zaradi nižje rodnosti po letu 1980, obenem pa je spet višje število predstavnikov od 0 do 5 let zaradi višje rodnosti v zadnjih letih.

Slika 3: Starostna piramida prebivalstva Slovenije 1. 1. 2013

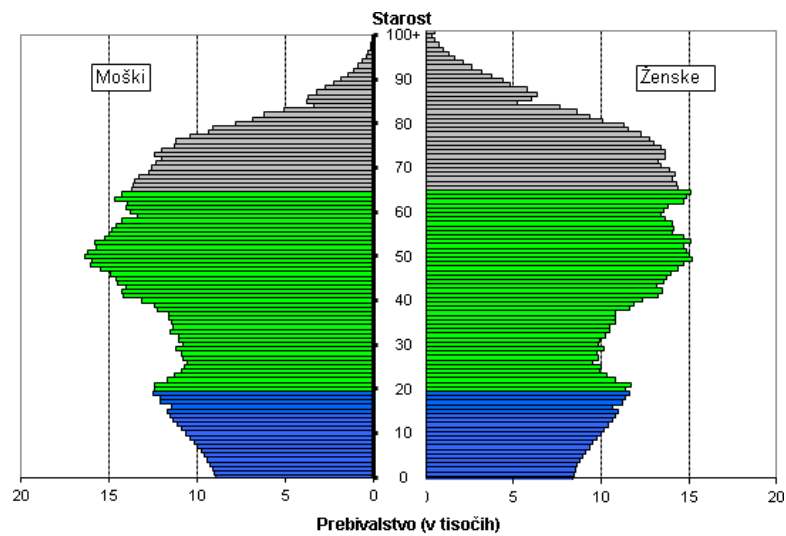
Vir: MDDSZ (2016b).

Število žensk v starosti od 20 do 39 let in od 25 do 34 let ter dejanske vrednosti med letom 1980 in 2013 ter projekcije za obdobje med 2014 in 2060 je prisoten močan upad števila žensk v starosti med 25 in 34 let do leta 2030. Razvidno je, da kar za tretjino v primerjavi z letom 2010. V bodoče se bo to odrazilo v zmanjšanju števila živorojenih otrok. Kljub temu da nam Eurostat napoveduje povečanje števila otrok, ki jih bo povprečno rodila ena ženska v svoji rodni dobi, se bodo poznali učinki prej omenjenega tretjinskega zmanjšanja števila žensk v razredu z najvišjo rodnostjo, to je med 25 in 34 let. Posledično sledi zmanjšanje števila otrok kljub povišanju števila živorojenih otrok na eno žensko, saj bo učinek zmanjšanja števila žensk v razredu z najvišjo rodnostjo močnejši od pozitivnega učinka povišanja števila otrok na eno žensko. Po predvidevanju Eurostata bo do leta 2030 število rojstev upadalo, po letu 2030 bo število žensk v starostnem razredu prenehalo upadati, posledično pa bo prenehalo tudi upadanje števila živorojenih otrok (MDDSZ, 2016b).

3.1.6 Starostna piramida prebivalstva Slovenije 1. 1. 2030 in 1. 1. 2050

Iz slike 4, ki prikazuje projekcije starostne piramide Slovenije leta 2030, je razvidna dolgoročna posledica nizke rodnosti od 1980 naprej, ki s seboj nosi dvojni učinek v obliki takojšnjega zmanjšanja števila otrok zaradi nizke rodnosti ter poznejšega zmanjšanja števila otrok zaradi zmanjšane števila deklic, ki dosežejo rodno dobo.

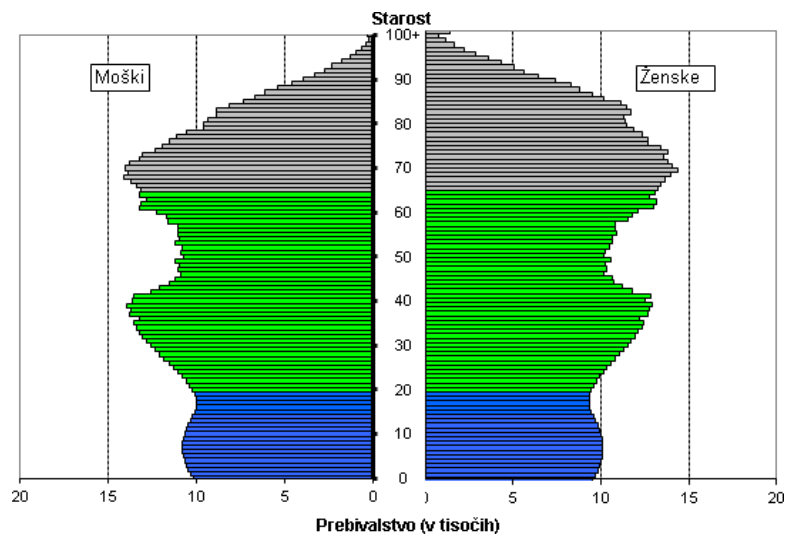
Slika 4: Projekcija starostne piramide prebivalstva Slovenije 1. 1. 2030

Vir: MDDSZ (2016b).

S slike 5, ki prikazuje starostno piramido prebivalstva Slovenije za leto 2050, je razvidno kakšen vpliv ima v zgornjem odstavku omenjen dvojni učinek, ki se kaže v nizkem številu prebivalcev v starosti okoli 50 let in v starosti okoli 20 let.

Slika 5: Projekcija starostne piramide prebivalstva Slovenije 1. 1. 2050

Vir: MDDSZ (2016b).

Če celoten opisan proces projekcij števila rojstev in starostnih struktur nadaljujem z dodatnim zamikom od 20 do 30 let in v projekcije vključim tudi gospodarski vidik, lahko povežem, da se bo sorazmerno zniževalo tudi število posameznikov na trgu dela, saj bodo na trg dela vstopale prej omenjene manj številne generacije. Iz tega lahko vidimo kakšne posledice ima lahko pol stoletja »star« negativni demografski učinek na trg dela in vzdržnost javnofinančnega sistema.

Malo številne generacije rojene od leta 1980 počasi prevzemajo in postajajo gonilna sila v slovenskem gospodarstvu, hkrati pa se povojna »baby-boom« generacija počasi upokojuje ter stara, zato lahko v prihodnjih 30 letih pričakujemo povečevanje deleža prebivalstva v starosti nad 65 let in naj bi celo preseglo število delovno aktivnih v starosti od 20 do 64 let.

Po projekcijah Eurostata bo gibanje števila prebivalcev do 2060 minimalno. Predvidene pa so velike spremembe glede starostne strukture in razmerja deleža delovno aktivnih in deleža upokojenih. Odstotek delovno aktivnih prebivalcev naj bi se po projekcijah Eurostata znižal na 50,5 % vseh prebivalcev ter v bodoče stagniral. Odstotek starejših naj bi se v istem obdobju zvišal na skoraj trideset odstotkov (29,9 %), za primerjavo leta 2013 je bil skoraj dvakrat manjši (17,3 %). Delež mladih do 19 let se je od leta 2005 naprej ustalil pri nekje 20 %, tak delež pa se pričakuje tudi v prihodnosti do leta 2060, kar posledično pomeni, da se bosta spremenila le delež delovno aktivnih (od 20 do 64 let), ki bo šel navzdol in delež starejših od 65 let, ki bo šel navzgor. Največji vpliv na povečanje deleža starejših od 65 let bo in že ima vpliv podaljševanje trajanja življenja trenutnih in bodočih generacij. Iz projekcij, ki jih pripravljata SURS in Evropska komisija, vidim, da se bo do leta 2060 pričakovana doba življenja ob rojstvu v primerjavi s podatki iz leta 2007 podaljšala za nekaj več kot 7 let. Če pretvorimo v številke, se bo pričakovana življenjska doba podaljšala s 75 let starosti na 82 let starosti za moške in z 82 let starosti na 89 let starosti za ženske. Slika 6 prikazuje pričakovano trajanje življenja ob rojstvu leta 2013.

Slika 6: Pričakovano število let življenja ob rojstvu (v letu 2013)

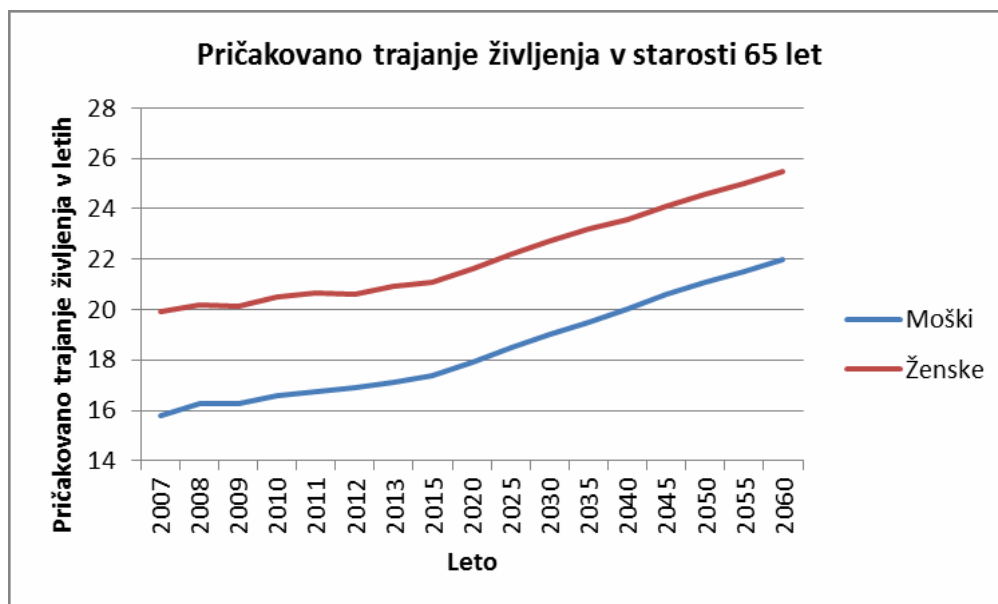

Vir: MDDSZ (2016b).

Enako se bo podaljšalo pričakovano število let življenja od 65. leta starosti naprej, če ponovno primerjamo z letom 2007, lahko vidimo, da se bo pričakovano število let po 65. letu do leta 2060 za moške in ženske podaljšalo za 6 let s 16 let na 22 let za moške in z 20

let na skoraj 22 let za ženske (MDDSZEM 2016). Slika 7 prikazuje pričakovano trajanje življenja v starosti 65 let.

Slika 7: Pričakovano število let življenja v starosti 65 let (v letu 2013)

Vir: MDDSZ (2016b).

3.1.7 Demografske projekcije in delovno aktivno prebivalstvo

Prav zaradi dolgoživosti ob hkratnem upoštevanju problema nizke rodnosti in migracij se težave v največji meri prenašajo na pokojninsko problematiko. Iz tega sledi, da se je v zadnjih letih število delovno sposobnega prebivalstva iz leta v leto začelo kar konkretno zmanjševati. V največji meri je to posledica prehajanja številčno močnih povojnih generacij iz delovno aktivne skupine med upokojeince ob upoštevanju dejstva o nizki rodnosti v devetdesetih in posledičnem manku 20-letnikov, ki prehajajo v delovno aktivno prebivalstvo. Projekcije EUROPOP2013 kažejo, da se bo v obdobju od 2016 do 2026 število delovno aktivnih (sposobnih) prebivalcev vsako leto v povprečju zmanjšalo za 10.000, kar ob projekcijah narejenih do leta 2060 dolgoročno prinese do 280.000 manj delovno aktivnih v primerjavi z letom 2013.

Z roko v roki gre poleg podaljševanja dolgoživosti tudi poviševanje koeficienta starostne odvisnosti starejšega prebivalstva. Zgodovinsko gledano je leta 2004 število starejših od 65 let prvič preseгло število otrok. Leta 2012 je prišlo do preloma, saj je iz skupine delovno aktivnih prebivalcev v starejšo prešla številčna povojna generacija, hkrati pa so v delovno aktivno prebivalstvo vstopile manj številčne generacije rojene v začetku devetdesetih let. Preobrat je opazen, če primerjam, da je še leta 2011 bilo 20-letnikov, ki so vstopili v skupino delovno aktivnega prebivalstva, za sedem tisoč več kakor 65-letnikov, leta 2016 pa ravno obratno in je bilo sedem tisoč več 65-letnikov kakor pa 20-letnikov. Če je bilo

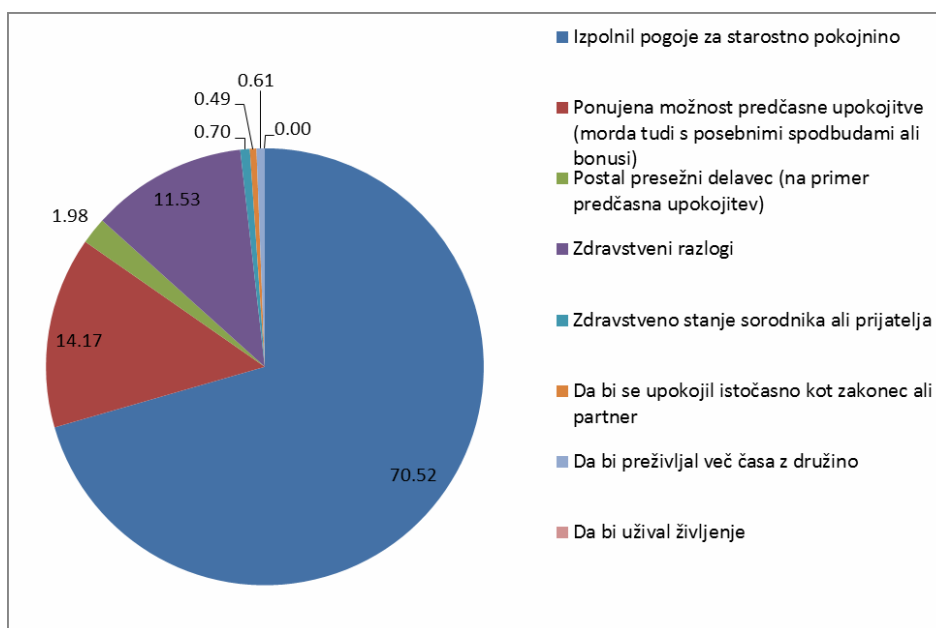
leta 2014 v Sloveniji na 100 delovno aktivnih, 27,6 upokojencev, ki so bili starejši od 65 let, bo po projekcijah do 2060 ta številka narasla na 58,3. Ob primerjavi med razmerjem otrok in starejšimi od 65 let vidim, da je je bilo v začetku leta 2015 starejših od 65 let za dobro petino več kot otrok. Ob upoštevanju projekcij narejenih do leta 2060 se bo to razmerje še povečalo v prid starejših od 65 let na skoraj še enkrat toliko kakor leta 2015. Leta 2016 je bilo v Sloveniji od 100 delovno aktivnih prebivalcev odvisnih 23,9 otrok in 29,6 starejših od 65 let, kar skupaj nanese 53,5 odvisnih prebivalcev. Delež starejših je bil v začetku 2014 v Sloveniji še pod povprečjem EU, vendar pa naj bi se ta delež po projekcijah EUROPOP2013 že po letu 2020 spremenil ter presegel evropsko povprečje. Število starejših se povečuje veliko hitreje kakor število otrok. V zadnjih štirih letih se je tako število starejših letno v povprečju povečalo za 2,5 %, število otrok pa samo za 1 %. Spremenil se bo tudi delež najstarejših (nad 85 let). Leta 2004 jih je bilo 2,9 %, trenutno jih je 5 %, v naslednjih letih se bo delež povišal na 7 % prebivalstva. V naslednjih 20, 30 letih se bo ta odstotek še povečeval. Po projekcijah se bo število starejših še tri desetletja povečevalo, saj se bodo starale generacije rojene v začetku osemdesetih (takrat se je rojevalo do 30.000 otrok letno), ki so bile številčnejše od naslednjih generacij za približno 10.000 otrok na letni ravni (MDDSZ, 2016a).

Ob upoštevanju vseh prej opisanih projekcij, ki veljajo za Slovenijo, se sama po sebi odpirajo ključna vprašanja in zahteve po prilagoditvi samega socialnega sistema (pokojninskega sistema ...), družbe in okolja, ki jih prinašajo največji izzivi, kot so staranje prebivalstva, nizka rodnosti ter nizka stopnje imigracije. Še posebej staranje prebivalstva prinese potrebo po drastični prilagoditvi okolja in družbe, saj je potrebno povečati njihovo vključenost v družbo, zdravstveno oskrbo, ustreznost dohodkov itd. Iz tega izhaja, da se bo v nadaljnjih letih močno povečala obremenitev prihodkov delovno aktivnega prebivalstva ter državno financiranje za pogojno vzdržnost pokojninskega sistema, ki pa je dolgoročno ob ohranjanju enakih pravic in pogojev, ki jih imamo trenutno ter demografskih projekcijah, ki veljajo za Slovenijo, nevzdržen. Prav zaradi vsega prej opisanega naraščajo potrebe po uskladitvi prebivalstvene, socialne in zaposlitvene politike ter politike javnih financ, ki bodo zagotavljale javnofinančno ter socialno vzdržnost sistemov socialne zaščite.

3.1.8 Razlogi za upokojevanje

Za Slovenijo velja, da med evropskimi državami izstopa po zelo »ugodnih« pogojih za upokojitev ter zgodnjem odhajanju v pokoj. Ljudje v Sloveniji v veliki večini odhajajo v pokoj takoj, ko je to mogoče oz. ko izpolnijo minimalne pogoje. Če to prikažemo s številkami, to pomeni da se več kot 70 % upokojencev upokoji takoj, ko dosežejo pogoje za starostno upokojitev, 14,17 % izbere možnost predčasne upokojitve, 11,53 % se jih upokoji iz zdravstvenih razlogov, ostali odstotek pa iz drugih razlogov, ki pa niso tako pomembni (MDDSZEM 2016). Slika 8 prikazuje razloge za upokojevanje v Sloveniji leta 2011.

Slika 8: Razlogi za upokojevanje v Sloveniji, 2011

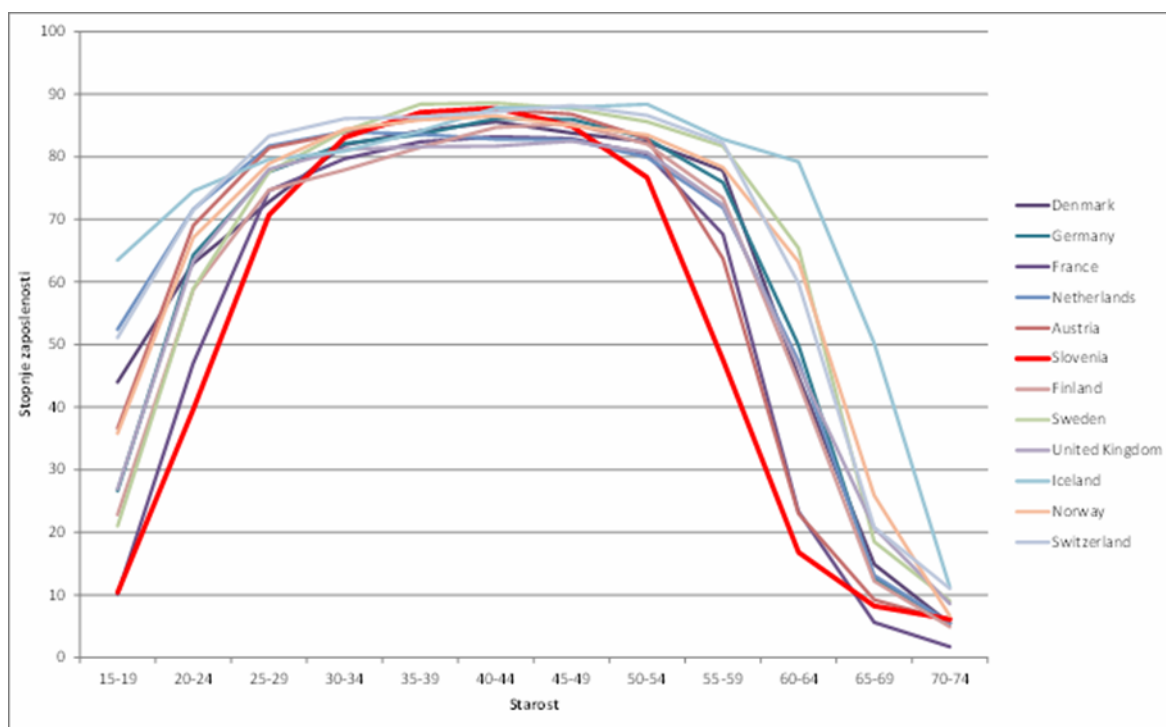

Vir: UMAR (2017).

Po raziskavi o zgodnjem upokojevanju, ki so jo izvedel na Inštitutu Antona Trstenjaka, je 24 % vseh upokojenih anketirancev mnenja, da sedaj živijo boljše kakor pred upokojitvijo, ker imajo več časa ter opravijo stvari, ki jih pred upokojitvijo niso mogli. 33 % zgodaj upokojenih ter 24 % vseh upokojenih anketirancev meni, da so na slabšem glede njihovega finančnega stanja kot pred upokojitvijo. Zanimivo je tudi to, da je 34 % zgodaj upokojenih in 33 % vseh upokojenih anketirancev videlo upokojitev kot rešitev iz neznosne situacije v službi, delovnih pogojev in okolja, ki so z vidika razlogov za zgodnjo upokojitev pomemben dejavnik ter v razmislek celotni slovenski zaposlitveni strukturi.

Trend prezgodnjega upokojevanja je v Sloveniji kar pereč problem in ima velik vpliv na višino pričakovanih pokojnin, saj manj časa, ko posameznik vplačuje v sistem, slabše je za celoten dokladni pokojninski sistem kot ga imamo v Sloveniji. Če primerjam z primerljivimi razvitimi državami v EU, je poleg problema prezgodnjega upokojevanja pri nas prisoten tudi problem poznega vstopa na trg dela. Slika 9 prikazuje primerjavo stopenj zaposlenosti v Sloveniji z izbranimi državami EU za leto 2013.

Slika 9: Primerjava stopenj zaposlenosti v Sloveniji z izbranimi državami EU in Islandijo za leto 2013

Vir: MDDSZ (2016b).

3.1.9 Razmerje zavarovanci – upokojenci

Vsi zgoraj naštetih dejavniki močno vplivajo na končno razmerje, ki je najpomembnejše za izračun pokojnin. To je razmerje zavarovanece – upokojenec, torej koliko zavarovancev dela za pokojnino enega upokojenca. Prognoze, ki so bile objavljene v zadnjem (MF 2015) poročilu o staranju, prikazujejo, da naj bi bilo v Sloveniji leta 2060 za skoraj 200.000 več upokojencev kakor v povprečju leta 2014, ko jih je bilo 612.261. Če tukaj prištejemo še 10 % zmanjševanje delovno aktivnega prebivalstva do leta 2060 in če to preprosto prekalkuliramo, ni potrebno biti strašen matematik, da ugotovimo, da se bo ob enakih pogojih upokojevanja, ki trenutno veljajo, že tako nizko razmerje zavarovanece – upokojenec, ki ga imamo trenutno v Sloveniji in znaša 1,37 oz. na 100 zavarovancev pride 73,6 upokojencev, še drastično spremenilo navzdol. Po prognozah za leto 2060 bo na 100 zavarovancev že kar 108 upokojencev oz. bo razmerje med upokojenci in zavarovanci znašalo 0,92. Kar je za trenutno obliko dokladnega sistema, ki ga imamo v Sloveniji, katastrofa. Tudi pokrivno razmerje kaže na to, saj smo leta 2013 z vsemi prispevki pokrivali 77,7 % pokojnin, leta 2060 pa naj bi jih le še 59,4 % (MDDSZ, 2016b).

3.1.10 Demografija in njen vpliv na srednjeročno vzdržnost javnih financ

Primarni cilj fiskalne politike je zagotavljanje javnofinančne vzdržnosti in dolgoročne stabilnosti v posamezni državi. Največji izziv za doseganje ciljev fiskalne politike je poleg ocene obvladovanja gibanja dolga države še dolgoročna ocena stroškov staranja prebivalstva. Skupaj tvorita osrednji faktor za oceno dolgoročne vzdržnosti javnih financ pri določanju srednjeročnega fiskalnega cilja (v nadaljevanju MTO – ang. Medium-Term Budgetary Objectives). MTO pomeni srednjeročni fiskalni cilj, ki ga Evropska komisija določi za vsake tri leta ob sprotne dopolnjevanju dolgoročnih projekcij prebivalstva ter stroškov staranja. V okviru Pakta za stabilnost in rast mora vsaka država glede svojih javnih financ slediti dogovorjenemu doseganju MTO, ki je določen za vsako posamezno državo posebej. Po projekcijah za Slovenijo se bo do 2060 zaradi upokojevanja prejšnjih številčnejših generacij, ki bodo dlje časa preživel v upokojitvi, in vstopa manj številnih generacij na trg dela število starejših od 65 let glede na število delovno sposobnih več kot podvojilo, obenem se bo seveda povečalo tudi število najstarejših državljanov. V Sloveniji se bodo po projekcijah za obdobje do 2060 izdatki za staranje, ti vključujejo izdatke povezane z zdravstvenim sistemom, pokojninskim sistemom ter sistemom dolgotrajne oskrbe, povečali s trenutnih 24,7 % na 31,5 % BDP-ja (MF, 2015). To predstavlja največji skok v obdobju med letoma 2013 in 2060 med vsemi državami EU skupaj z Norveško ter na četrto mesto po deležu BDP-ja, ki ga bomo namenili za stroške povezane s staranjem prebivalstva. V celotni shemi izdatkov, ki so povezani s staranjem prebivalstva, seveda največji delež predstavljajo izdatki v povezavi s pokojninskim sistemom. Razlog tiči v povečanju števila starejšega prebivalstva oz. podaljševanju življenjske dobe, obenem pa v zmanjševanju števila delovno aktivnega prebivalstva ter posledično zmanjševanju razmerja zavarovanec – upokojenec. V Sloveniji se bodo stroški povezani s pokojninami glede na BDP povečali največ med celotno osemindvajseterico držav članic EU, s sedanjih 11,8 % na 15,3 % do leta 2060 (MDDSZ, 2016b).

Prav zaradi takih zaskrbljujočih števil, ki se pojavljajo tako v EU kot tudi v Sloveniji in stremljenju k preventivnim ukrepom, da bi te potencialne »grožnje« in tveganja omilili, se v fiskalni in strukturni politiki držav uporabljajo trije osnovni indikatorji fiskalne vzdržnosti za spremljanje in ocenjevanje potencialnih tveganj, ki rezultirajo v kakšnem obsegu je potrebno danes ter v prihodnje prilagoditi fiskalno in strukturno politiko za doseg dolgoročne javnofinančne vzdržnosti.

Za potrebe spremljanja, preventivnega delovanja in ocenjevanja potencialnih možnih tveganj so v uporabi trije osnovni indikatorji fiskalne vzdržnosti, to so S0, S1 in S2. Namen teh indikatorjev je predvideti v kolikšnem obsegu je za doseganje javnofinančne vzdržnosti potrebno danes in v bodoče prilagoditi fiskalno in strukturno politiko. Glede obravnavane dolgoročne vzdržnosti sta najpomembnejša indikatorja S1 in S2, saj oba indikatorja merita zahtevano prilagoditev primarnega salda sektorja države, glede na začetno stanje javnih financ in potrebne prilagoditve zaradi vpliva pričakovanih stroškov zaradi staranja prebivalstva. Obenem je za indikator S1 določen cilj, da mora biti do 2030

vrednost dolga 60 % BDP-ja, medtem ko za indikator S2 ni definirano. Sam indikator S2 definira potrebno modifikacijo zdajšnjega strukturnega primarnega salda države s ciljem zagotovitve neskončno dolge vzdržnosti javnih financ posamezne države, upoštevajoč potencialne dodatne izdatke za staranje državljanov.

Vsi trije indikatorji za Slovenijo so analizirani v Poročilu o fiskalni vzdržnosti 2015. Indikator S1, ki meri vzdržnost na srednji rok, torej do 2030, je za Slovenijo ocenjen na 3,0, kar pomeni visoko tveganje na srednji rok. Razlogi za tako visoko vrednost so lahko visoko začetno razmerje med dolgom in BDP-jem, povečanje izdatkov za staranje ter neugoden začetni javnofinančni položaj. Še bolj kritičen in zaskrbljujoč je indikator S2, ki meri vzdržnost na dolgi rok, torej do leta 2060, ta ima vrednost 6,8 in je daleč najvišji v EU. Kar je še dodatno zaskrbljujoče, je to, da je Slovenija edina država v EU, ki ima visok rizik na dolgi rok. Malce bolj spodbudno je, da sta se indikatorja S1 in S2 v primerjavi z letom 2012 znižala. V kolikor bi se v Sloveniji indikatorja S0 in S1 znižala pod vrednost 2, bi bila Slovenija uvrščena med države z nizko stopnjo rizika na srednji in dolgi rok. Za doseg tega cilja bi se morale projekcije stroškov, ki so povezni s staranjem, v odstotkih BDP-ja Slovenije kar konkretno znižati.

V izogib črnim napovedim, ki jih kažejo projekcije za Slovenijo, bi bilo potrebno omejiti upad delovno aktivnega prebivalstva, ki ima zelo omejevalni vpliv na rast same zaposlenosti. To bi storili tako, da bi poleg potrebnih dolgoročnih strukturnih sprememb na področju pokojnin, zdravstva, dolgotrajne oskrbe in migracijske politike povečevali delovno aktivnost prebivalcev, delovno aktivnost starejših, pospešili prehod mladih na trg dela ter ustvarili in vzdrževali okolje za rast in razvoj ob starajočem se prebivalstvu. Poleg vsega naštetega pa bo v bodoče ob demografskih trendih, ki si jim v celoti ne bo mogoče izogniti, potrebno razmišljati tudi v smeri migracijske politike, ki lahko potencialno postane zelo pomemben element v reševanju in oblikovanju srednjeročnih politik, ki jih bo potrebno prilagajati za maksimalno učinkovitost ter vzdržnost (UMAR, 2017).

4 SLOVENSKI DRUGI POKOJNINSKI STEBER

Takšne vrste varčevanje ima v razvitejših državah po svetu že dolgo tradicijo, medtem ko je pri nas takšen način varčevanja prisoten zadnjih 17 let z ZPIZ-1. Na splošno smo Slovenci po stopnji varčevanja že tradicionalno v vrhu v evropskem merilu, vendar pa ta denar varčujemo v depozitih, ki ga kasneje porabimo večinoma za nakup raznih dobrin in ne za pokojnine, kot bi bilo v trenutni situaciji smotno. V Slovenskem drugem stebru je bilo na dan 31. 12. 2017 zbranih za 2,23 milijarde sredstev (tabela 7), kar predstavlja približno 5 % slovenskega BDP-ja (MDDSZ, 2018c). Glede na demografsko situacijo, ki je že in se nam obeta še v nadaljnjih letih, nam ne bo preostalo drugega kakor zaupati v DPZ. Preprosta logika dodatnega pokojninskega varčevanja pravi, da če posameznik za starost varčuje dovolj dolgo in če za čas svoje aktivne dobe vplačuje dovolj visoke premije ter da so obenem sredstva optimalno vložena, bo mogoče z dodatno pokojnino iz

dodatnega pokojninskega zavarovanja nadomestiti izpad sredstev iz prvega stebra (Bešter, 2007). V tabeli 7 je prikazana skupna višina zbranih sredstev pri izvajalcih PDPZ za leto 2017.

Tabela 7: Višina skupnih sredstev pri izvajalcih PDPZ za leto 2017

IZVAJALEC	VIŠINA SREDSTEV
Zavarovalnice	497.400 EUR
Pokojninske družbe	666.600 EUR
Vzajemni pokojninski skladi in krovni pokojninski skladi	1.065.717 EUR
SKUPAJ	*2.229.717 EUR

Vir: MDDSZ (2018c).

*višina sredstev zbranih v 1.000 EUR

Tabela 8: Povprečna mesečna premija na zavarovanca za leto 2017

IZVAJALEC	VIŠINA POVPREČNE PREMIJE
Zavarovalnice (bruto premija)	53,02 EUR
Pokojninske družbe (bruto premija)	69,63 EUR
Vzajemni pokojninski skladi in krovni pokojninski skladi	19,64 EUR (brez KVPSJU - 65,53 EUR)
POVPREČNA VIŠINA MESEČNE PREMIJE	62,73 EUR

Vir: MDDSZ (2018c).

Povprečna mesečna premija aktivnih zavarovancev dodatnega pokojninskega zavarovanja v letu 2017 po podatkih upravljavcev pokojninskih skladov za zavarovalnice znašala 53,02 EUR, pokojninske družbe 69,63 EUR in vzajemne pokojninske sklade in krovne pokojninske sklade 19,64 EUR. Povprečna višina mesečno vplačane premije znaša 62,73 EUR (MDDSZ, 2018c). Tabela 8 prikazuje povprečno vplačano mesečno premijo na zavarovanca za leto 2017.

4.1 Dodatno pokojninsko zavarovanje

V Sloveniji je bil drugi steber v pokojninskih sistemih vzpostavljen leta 2001 in predstavlja prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje. Je nadgradnja prvega pokojninskega stebra. DPZ je zasnovano tako, da se vplačana denarna sredstva zbirajo na osebnih računih zavarovancev, vključenih v to obliko zavarovanja, z namenom, da se jim ob dopolnitvi določene starosti ali v drugih primerih, določenih s pokojninskim načrtom ali z ZPIZ-2, zagotovi pravica do dodatne pokojnine ali druge pravice (MDDSZ, 2016). Gre za namensko varčevanje na osebnih varčevalnih računih z namenom zagotovitve dodatnih prihodkov ter nadomestitve finančne vrzeli in ohranitve primernega življenjskega standarda, ki nastane po upokojitvi zaradi zniževanja pravic v obveznem pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Novak, Papež & Žagar, 2013). DPZ delimo naprej na kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje ter individualno dodatno pokojninsko zavarovanje. Ob

izpolnitvi pogojev za upokojitev se zbrana sredstva zavarovancev začnejo izplačevati v izbrani obliki pokojninske rente. V primeru smrti zavarovanca pred upokojitvijo ter v nekaterih primerih tudi po upokojitvi so zbrana sredstva zavarovanca predmet dedovanja. Zavarovanec ima tudi možnost, da lahko kadarkoli varčevanje brez stroškov prekine ter kadarkoli nadaljuje (Skupna pokojninska družba, d. d., 2018).

4.1.1 Pravice iz dodatne pokojnine

4.1.1.1 Pravica do dodatne pokojnine

Pravico do dodatne pokojnine zavarovanec dodatnega zavarovanja pridobi z uveljavitvijo pravice do starostne ali predčasne pokojnine z ZPIZ-2. Obstaja pa tudi možnost pridobitve pravice do dodatne pokojnine z uveljavitvijo pravice do invalidske pokojnine ali pravice do vdovske pokojnine v skladu s predpisi, ki urejajo obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, oz. ob uveljavitvi pravice do poklicne pokojnine po ZPIZ-2 (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013).

Dodatna pokojnina se izplačuje v obliki mesečne, kvartalne, polletne ali letne pokojninske rente. To rento lahko izplačuje zavarovalnica in pokojninska družba (Pogačar in drugi, 2013). Upravljavec pokojninskih skladov v imenu in na osebni pokojninski račun zavarovanca sklene zavarovanje po dogovorjenem pokojninskem načrtu za izplačevanje pokojninskih rent, po katerem zavarovanec pridobi pravico do dogovorjene oblike doživljenjske pokojninske rente v višini, ki se po aktuarskih načelih izračuna enako kot v primeru, da bi bilo v enkratnem znesku vplačano čisto vplačilo v višini odkupne vrednosti. Zavarovanec in obenem član pokojninskega sklada ima pravico do samostojne izbire izplačevalca pokojninske rente, pri katerem upravljavec pokojninskega sklada sklene DPZ (MDDSZ, 2018a).

4.1.1.2 Pravica do prenosa sredstev

V primeru individualnega zavarovanja lahko zavarovanec od upravljalca pokojninskega sklada, lahko jih je več, kadarkoli zahteva prenos privarčevanih sredstev v drug pokojninski sklad, ki ga na podlagi pokojninskega načrta upravlja drug upravljalec. Povsem drugače je v primeru kolektivnega zavarovanja, kjer ima glavno besedo delodajalec, privarčevana sredstva lahko zavarovanec prenese na drugega upravljalca šele, ko mu preneha delovno razmerje pri dosedanjem delodajalcu, preko katerega je do sedaj vključen v kolektivno zavarovanje. Obstaja pa tudi možnost, da delodajalec, preko katerega je zavarovanec vključen v kolektivno zavarovanje, sklene pogodbo o financiranju pokojninskega načrta kolektivnega zavarovanja z drugim upravljalcem pokojninskega sklada ter tako prenese sredstva. Sam prenos privarčevanih sredstev se izvrši na podlagi pisne zahteve za prenos sredstev, rok za tovrstni prenos je največ 60 dni od obračunskega dne po stanju, ki je bilo podlaga za izračun odkupne vrednosti premoženja. Prenos sredstev med pokojninskima načrtoma kolektivnega zavarovanja ter

individualnega zavarovanja po ZPIZ-2 ni mogoč (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013).

4.1.1.3 Pravica do predčasne dodatne pokojnine

Pravico do predčasne dodatne pokojnine lahko zavarovanec po ZPIZ-2 pridobi še pred izpolnitvijo pogojev za pridobitev pravice do predčasne ali starostne pokojnine, če dopolni 53 let in če ni več vključen v OPZ (MDDSZ, 2018a). V tem primeru je predčasna dodatna pokojnina nekakšen premostitveni dohodek za posameznika, ki nima drugih dohodkov in ki se zaradi svoje starosti težje oz. težko zaposli ali ukvarja s pridobitno dejavnostjo na trgu dela. Praviloma se tovrstna pokojnina izplačuje do upokojitve v obveznem pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013).

4.1.1.4 Pravica do izplačila odkupne vrednosti v enkratnem znesku

Pravico do izplačila odkupne vrednosti v enkratnem znesku lahko zavarovanec kolektivnega zavarovanja od upravljalca zahteva le, če je že uveljavil pravico do pokojnine iz obveznega zavarovanja ter, če sredstva na njegovem osebnem računu kolektivnega zavarovanja ne presegajo 5.000 EUR. V primeru, da sredstva na njegovem osebnem računu kolektivnega zavarovanja presegajo ta znesek, lahko zavarovanec uveljavlja le pravico do dodatne starostne pokojnine. Takšen način izplačila je tudi skladen s samim namenom tovrstne oblike zavarovanja, saj je namenjeno kot dodaten prihodek za starost (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013).

Drugačna pa je zgodba pri individualnem zavarovanju, saj lahko zavarovanec v primeru izstopa kadarkoli zahteva izplačilo odkupne vrednosti premoženja z njegovega osebnega računa v enkratnem znesku (MDDSZ, 2018a). V tem primeru ne veljajo navedene omejitve.

V primeru smrti zavarovanca pred samo pridobitvijo pravic iz dodatnega pokojninskega zavarovanja je omogočeno, da ima oseba, ki jo je član določil za upravičenca ob smrti pravico zahtevati od upravljalca pokojninskega sklada, da ji izplača enkratno denarno izplačilo v višini odkupne vrednosti premoženja. V primeru, da zavarovanec ob smrti ne navede upravičenca do privarčevanih sredstev, ta pravica preide na dediče člana, ki lahko zahtevajo od upravljalca pokojninskega sklada izpolnitev obveznosti. Dediči morajo ob vložitvi zahteve za izplačilo privarčevanega premoženja vlogi priložiti tudi pravnomočni sklep o dedovanju (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013).

4.1.1.5 Pokojninski načrt

Dodatno zavarovanje se vzpostavi na podlagi odobrenega pokojninskega načrta. Ko govorimo o pokojninskem načrtu, govorimo o splošnih pogojih zavarovanja in zagotavljanja dodatnega zavarovanja, ki vodi v pridobitev pravice do dodatne in dodatne predčasne pokojnine, določa pa tudi vrsto in obseg teh pravic ter postopek za njihovo

uveljavitev. Pokojninski načrt se izvaja na podlagi upravljanja pokojninskih skladov, ustanovljenih po ZPIZ-2 (MDDSZ, 2018a). ZPIZ-2 omogoča, da je ena oseba sočasno lahko vključena v dodatno pokojninsko zavarovanje le preko enega pokojninskega načrta kolektivnega pokojninskega zavarovanja in enega pokojninskega načrta v individualnem pokojninskem zavarovanju. Namen tovrstne omejitve je preprečevanje drobljenja sredstev, ki jih posameznik zbira preko dodatnega pokojninskega zavarovanja za uresničitev namena tovrstnega zavarovanja. Vendar pa obstajajo tudi izjeme, saj lahko posameznik, ki je za krajši delovni čas zaposlen pri več različnih delodajalcih in tako doseže polni delovni čas po zakonu, ki ureja delovna razmerja, upravičen do vključitve v pokojninski načrt kolektivnega zavarovanja pri vsakem posameznem delodajalcu, pri katerem je zaposlen za krajši delovni čas. Z vključitvijo v DPZ je posameznik upravičen do davčnih olajšav, pokojninski načrt mora odobriti minister za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti, ko ugotovi, da pokojninski načrt vsebuje vse obvezne sestavine in je v skladu z ZPIZ-2. Obenem pa mora biti pokojninski načrt vpisan v poseben register, ki ga vodi pristojni davčni organ.

Zakonsko mora pokojninski načrt vsebovati nekatere nujne elemente (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013):

- opredelitev, ali gre za dodatno zavarovanje, ki omogoča izbiro med naložbeno politiko življenjskega cikla in naložbeno politiko zagotavljanja zajamčenega donosa ali dodatno zavarovanje z naložbeno politiko zagotavljanja zajamčenega donosa;
- opredelitev oblike pokojninskega sklada, prek katerega se izvaja pokojninski načrt;
- opredelitev, ali je pokojninski načrt namenjen individualnemu ali kolektivnemu zavarovanju;
- pogoje za vključitev v kolektivno ali individualno zavarovanje;
- pogoje za prenehanje zavarovanja pred pridobitvijo pravice do dodatne pokojnine ali predčasne dodatne pokojnine in pravice člana ali upravičencev v takšnih primerih;
- pogoje za pridobitev pravice do dodatne pokojnine in predčasne dodatne pokojnine;
- določbo, da upravljelec sklenitve dodatnega zavarovanja ne pogojuje z izplačevanjem pokojninske rente;
- postopek uveljavitve dodatne pokojnine in predčasne dodatne pokojnine v obliki pokojninske rente;
- ime pokojninskega sklada in upravljalca sklada;
- pogoje za sklenitev dogovora o mirovanju dodatnega zavarovanja.

4.1.2 Pokojninski skladi in upravljalci pokojninskih skladov dodatnega zavarovanja

Sredstva iz naslova dodatnega zavarovanja se zbirajo in upravljajo v pokojninskem skladu, oblikovanem po ZPIZ-2. Pokojninski sklad se lahko oblikuje kot (MDDSZ, 2018a):

- vzajemni pokojninski sklad;

- krovni pokojninski sklad ali
- kritni sklad.

Upravljevec pokojninskega sklada zbrana sredstva upravlja:

- v skladu z naložbeno politiko življenjskega cikla člana ali
- v skladu z naložbeno politiko zagotavljanja zajamčene donosnosti na čisto vplačilo.

Pokojninski sklad lahko oblikujejo in upravljajo:

- pokojninska družba iz ZPIZ-2;
- zavarovalnica, ki ima dovoljenje za opravljanje poslov v zavarovalni skupini življenjskih zavarovanj v skladu z zakonom, ki ureja zavarovalništvo;
- banka, ki ima dovoljenje za opravljanje poslov upravljanja pokojninskih skladov po zakonu, ki ureja bančništvo.

4.1.3 Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje

V Sloveniji je kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje najbolj priljubljena oblika dodatnega pokojninskega zavarovanja. Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje je zavarovanje, v katerega se vključijo posamezniki prek svojega delodajalca, ki delno ali v celoti financira pokojninski načrt v breme lastnih sredstev. V kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje se lahko vključijo tudi zavarovanci, ki opravljajo pridobitno ali drugo samostojno dejavnost. V to vrsto zavarovanja je vključeno približno 500.000 oz. 60 % vseh zaposlenih, ki so vključeni v OPZ. V dodatnem pokojninskem zavarovanju predstavlja kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje kar 96,3 % vseh zavarovalnih polic. Po podatkih ministrstva za delo družino in socialne zadeve je 6.889 delodajalcev vključenih v DPZ, od tega je prek pokojninskih družb in zavarovalnic v pokojninske načrte vključenih 6.042 delodajalcev, prek vzajemnih pokojninskih skladov pa 847. Delodajalec lahko sam ali več delodajalcev skupaj oblikuje pokojninski načrt kolektivnega zavarovanja. Tak pokojninski načrt izvaja zaprti tip vzajemnega pokojninskega sklada. Druga opcija pa je, da delodajalec oblikuje pokojninski načrt s pristopom k že odobrenemu pokojninskemu načrtu kolektivnega zavarovanja, ki ga izvaja pokojninska družba, zavarovalnica ali odprt vzajemni pokojninski sklad, ki ima za svoje delovanje vsa potrebna potrdila (MDDSZ, 2018b).

4.1.4 Individualno dodatno pokojninsko zavarovanje

Na splošno je dodatno individualno pokojninsko zavarovanje namenjeno vsem, torej zaposlenim, ki so že vključeni v I. steber oz. uživalcem pravic iz I. stebra, ki želijo samostojno z vplačili na najbolj ugoden način poskrbeti za svojo pokojnino. V tem primeru je sklenitev individualnega dodatnega pokojninskega zavarovanja smotrna za vse

zaposlene, ki jim delodajalec ne omogoča varčevanja v okviru kolektivnega dodatnega pokojninskega zavarovanja. Obenem pa tudi tistim, ki so že vključeni v kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje in si z dodatnimi vplačili želijo še sami na davčno prijazen način poskrbeti za svojo prihodnost. Zakon omogoča, da je izplačilo privarčevanih sredstev mogoče kadarkoli tudi pred upokojitvijo, višina vplačil in plačevanje vplačil so prilagodljiva, kar omogoča, da lahko posameznik kadarkoli spremeni višino vplačila ter začasno ali trajno preneha z vplačevanjem (Skupna pokojninska družba, 2018).

Pogoji zavarovanja, ki so določeni v pokojninskem načrtu in pogoji določeni za pridobitev pravic iz dodatnega zavarovanja, se ne smejo razlikovati glede na osebne okoliščine. To je še precej neizkoriščen segment dodatnega zavarovanja, saj predstavlja samo 3,7 % zavarovalnih polic dodatnega pokojninskega zavarovanja (MDDSZ, 2018a).

Vključitev v to vrsto pokojninskega zavarovanja je možna s posebno izjavo za pristop k pokojninskemu načrtu izbranega pokojninskega sklada:

- kot dopolnitev kolektivne sheme dodatnega pokojninskega zavarovanja, v sklopu katere del premije sofinancira delodajalec;
- če delodajalci še niso ali ne bodo oblikovali sheme kolektivnega dodatnega pokojninskega zavarovanja;
- predvsem kot samostojna skrb za zagotovitev lastne finančne varnosti v tretjem življenjskem obdobju;
- omogoča uveljavljanje davčne olajšave, v kolikor delodajalec ne zapolni oz. ne vplačuje vplačil v kolektivnem dodatnem pokojninskem zavarovanju.

4.1.5 Razlike med kolektivnim in individualnim dodatnem pokojninskem zavarovanju

Tabela 9 prikazuje kakšne so osnovne razlike med kolektivnim in individualnim pokojninskim zavarovanjem.

Tabela 9: Razlike med kolektivnim in individualnim pokojninskim zavarovanjem

	KOLEKTIVNO	INDIVIDUALNO
PLAČNIK	Delodajalec	Zaposleni
	Lahko del premije plača tudi zaposleni	
VIŠINA PREMIJE	Zakonsko najmanj 20€ mesečno/zaposlenega Maksimalni 5,844% bruto plače največ 2819,09€ Premija lahko varira glede na zaposlenega	Zakonsko najmanj 20€/mesečno; priporočeno najmanj 50€/mesečno
TRAJANJE	Do upokojitve	Priporočeno do upokojitve
DAVČNA OLAJŠAVA	Ni plačila davkov in prispevkov; znižanje osnove za odmero davka od dohodka pravnih oseb	Znižanje osnove pri odmeri dohodnine
NALOŽBENA POLITIKA	Življenjski cikel-obvezniški skladi z zajamčenim donosom, uravnoteženi skladi, delniški skladi	Enako
	Izbira zavarovanca ob upoštevanju starostne omejitve	
ZAČASNA PREKINITEV	Opcija začasne prekinitve kadarkoli, možnost tu	Enako
TRAJNA PREKINITEV	Kadarkoli	Enako
KORIŠČENJE SREDSTEV	Ob upokojitvi- kolikor vplača delodajalec Enkratni dvig vplačil delodajalca onemogočen, razen v primeru, da je vrednost vplačanih sredstev delodajalca ob upokojitvi manjša od 5000€	Brez omejitev Omogočen tudi enkratni dvig

Vir: Sava Pokojninska d. d. (2018).

4.2 Izvajalci dodatnega pokojninskega zavarovanja

V Sloveniji po zakonu dejavnost prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja lahko izvajajo pokojninske družbe, zavarovalnice, vzajemni pokojninski skladi in krovni pokojninski skladi. Vse zgoraj naštetje institucije morajo za izvajanje dejavnosti drugega stebra pridobiti dovoljenje s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Agencije za zavarovalni nadzor in Agencije za trg vrednostnih papirjev. Poleg naštetih pa nadzor in preverjanje izvajajo še zunanji in notranji revizorji posameznih ponudnikov drugega stebra ter skrbniške banke. Da vse naštetje varno in nemoteno deluje, pa nad vsem naštetim bdi ZPIZ-2, ki natančno in nedvoumno ureja pravila na področju dodatnega pokojninskega zavarovanja (MDDSZ, 2018a).

4.2.1 Upravitelji pokojninskih skladov v Sloveniji, ki omogočajo vključitev v dodatno zavarovanje

Na slovenskem trgu ponudnikov dodatnega pokojninskega zavarovanja nastopajo štirje vzajemni in krovni pokojninski skladi, tri pokojninske družbe ter tri zavarovalnice, kar skupaj znese deset ponudnikov (MDDSZ, 2018b).

Vzajemni pokojninski skladi in Krovni pokojninski skladi:

- Banka Intesa Sanpaolo, d. d. (OVPS Banke Koper);

- Generali Zavarovalnica, d. d. (Krovni pokojninski sklad LEON 2);
- Modra zavarovalnica, d. d. (Kapitalski vzajemni pokojninski sklad, Modri krovni pokojninski sklad);
- Modra zavarovalnica, d. d. (Krovni pokojninski sklad javnih uslužbencev).

Pokojninske družbe:

- Pokojninska družba A, d. d.;
- Skupna pokojninska družba, d. d.;
- Sava pokojninska družba, d. d.

Zavarovalnice:

- Prva osebna zavarovalnica, d. d.;
- Zavarovalnica Triglav, d. d.;
- Adriatic Slovenica, zavarovalna družba, d. d.

4.2.2 Število varčevalcev, donosnost posameznega ponudnika dodatnega pokojninskega zavarovanja po preteklih letih

V tabeli 10 je prikazano število vključenim v PDPZ od ustanovitve leta 2001 do leta 2017.

Tabela 10: Število vključenih v prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje

Število vključenih po letih	Krovni pokojninski skladi in vzajemni pokojninski skladi	Pokojninske družbe	Zavarovalnice	SKUPAJ
31.12.2017	272.957	134.653	124.461	532.071
31.12.2016	266.300	131.032	120.532	517.864
31.12.2015	259.606	127.640	111.244	498.490
31.12.2014	249.066	129.724	111.073	489.881
31.12.2013	249.153	132.120	112.724	495.894
31.12.2012	251.712	138.953	117.349	508.014
31.12.2011	257.700	153.435	126.626	537.761
31.12.2010	254.068	159.199	128.197	541.464
31.12.2009	247.482	154.976	126.817	529.275
31.12.2008	239.433	150.251	125.448	515.132
31.12.2007	231.396	142.658	117.012	491.066
30.11.2006	219.292	232.466		451.758
30.6.2004	*195.138	143.443	38.349	376.930
31.12.2003	36.573	130.702	43.188	210.463
31.12.2002	31.539	103.760	37.745	173.044
31.12.2001	15.905	65.990	0	81.895

Vir: MDDSZ (2018c).

Tabela 11 prikazuje število zavarovancev po posameznih izvajalcih PDPZ na dan 31. 12. 2017.

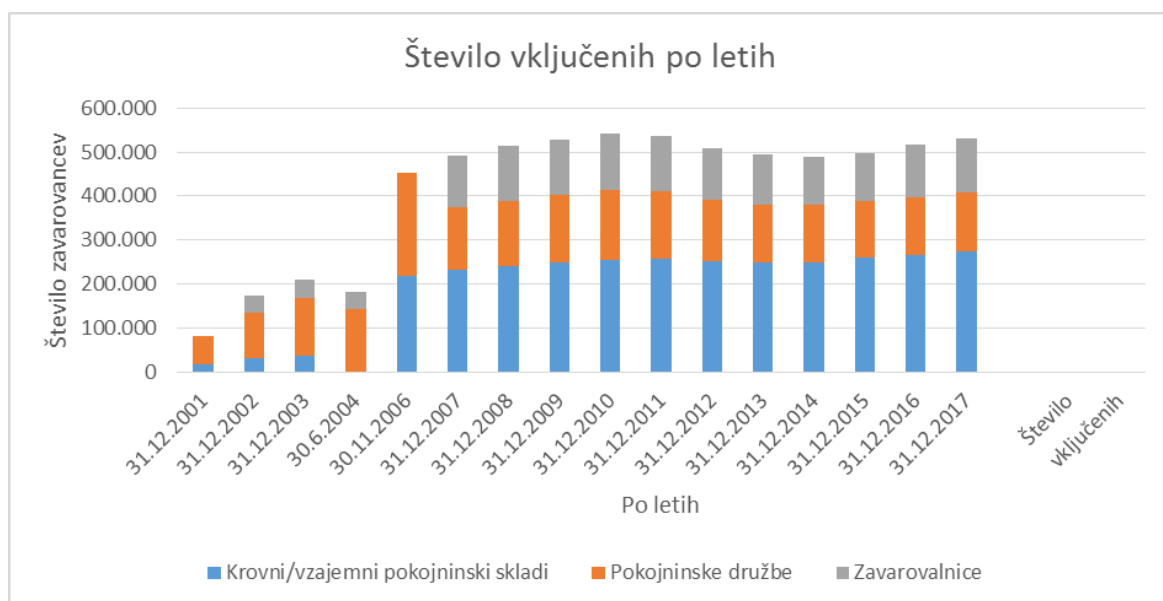
Tabela 11: Število zavarovancev v upravljanju na dan 31. 12.2017

IZVAJALCI PDPZ	ŠTEVILO ZAVAROVANCEV
VZAJEMNI POKOJNINSKI SKLADI :	272.957
KVPS	25.577
OVPS Banka Koper	6.601
KPSJU	222.187
KPS Leon 2	6.365
Modri KPS	12.227
POKOJNINSKE DRUŽBE :	134.653
Sava pokojninska družba d.d.	32.452
Pokojninska družba A, d.d.	44.507
Skupna pokojninska družba, d.d.	57.694
ZAVAROVALNICE :	124.461
Adriatic Slovenica, zavarovalna družba, d.d.	9.253
Zavarovalnica Triglav, d.d.	35.241
Prva osebna zavarovalnica, d.d.	79.967
SKUPAJ	532.071

Vir: MDDSZ (2018c).

Slika 10 prikazuje število zavarovancev, ki so vključeni v PDPZ po različnih vrstah izvajalcev PDPZ.

Slika 10: Število zavarovancev vključenih v prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje ter izvajalci

Vir: MDDSZ (2018b).

4.3 Naložbene politika izvajalcev prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja

4.3.1 Naložbena politika zajamčene donosnosti

Dokler je bil v veljavi še ZPIZ-1, je bila pri prostovoljnem dodatnem zavarovanju možna le naložbena politika zajamčene donosnosti. Gre za naložbeno politiko, ki ima zaradi zagotavljanja minimalne zajamčene donosnosti poudarek na varnosti naložb. Portfelj tovrstne naložbene politike je sestavljen predvsem iz državnih obveznic in bančnih depozitov, bančnih in podjetniških obveznic je le desetina, medtem ko so delnice zastopane zgolj minimalno (ZPIZ-1).

Zakonsko so bili vsi pokojninski skladi s takratno naložbeno politiko zajamčene minimalne donosnosti primorani doseči minimalno donosnost zbranih sredstev. Donosnost je znašala najmanj 40 % povprečne letne obrestne mere na slovenske državne vrednostne papirje z dospelostjo daljšo od enega leta (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013). V primeru, da pokojninski sklad zajamčenega donosa ne doseže, mora nepovratno razliko med dejanskim doseženim čistim donosom in zajamčenim donosom pokriti iz lastnih sredstev ali iz ustvarjenih rezervacij (Skok & Berk Skok, 2005). Večina upravljavcev pokojninskih skladov ponuja višje zajamčene donose, od 50 % do 60 % povprečne letne obrestne mere.

Pravilnik o izračunu minimalne donosnosti določa pravila za izračun minimalne zajamčene donosnosti, ta se izračuna iz povprečne donosnosti do dospelja državnih vrednostnih papirjev (ki jih izda RS) enkrat letno na zadnji dan leta iz letnih povprečnih donosnosti za predhodnih 24 mesecev in velja 12 mesecev od dneva izračuna. Ta pravilnik je izdal januarja leta 2013 takratni minister za finance (MF, 2013).

Minimalno zajamčeno donosnost za obdobje od januarja do decembra 2017 je znašala 0,57 % na letni ravni oz. 0,05 % na mesečni ravni (MF 2017). Minimalna zajamčena donosnost za obdobje od januarja do decembra 2018 znaša 0,49 % na letni ravni oz. 0,04 % na mesečni ravni (MF, 2018).

4.3.2 Naložbena politika življenjskega cikla

Z letom 2013 je nova pokojninska reforma ZPIZ-2 prinesla možnost, da se lahko v okviru enega pokojninskega načrta izvaja več naložbenih politik. Empirično se je pokazala dolgoročna neučinkovitost ter nesmiselnost naložbene politike zajamčene donosnosti, ki je veljala z ZPIZ-1, kjer so bili vsi zavarovanci vključeni v enako naložbeno politiko ne glede na starost in samo tveganje, ki ga je zavarovanec pripravljen sprejeti. Tako je ena najpomembnejših novosti, ki jih ZPIZ-2 prinaša, na področju dodatnega pokojninskega zavarovanja naložbena politika življenjskega cikla, ki temelji na zgodovinskih podatkih, da so delnice dolgoročno donosnejše od preostalih manj tveganih naložb (MDDSZ, 2016b), hkrati pa tudi pomeni pestrejšo izbiro naložbene politike. Tovrstna naložbena politika prinaša tudi varnost naloženih sredstev, saj je struktura naložb prilagojena posamezni starostni strukturi članov z ekvivalentnim podskladom oz. kritnem skladu iz skupine kritnih skladov. Po zakonodaji, ki je trenutno v veljavi, je krovni pokojninski sklad v

bistvu vzajemni pokojninski sklad, ki sestoji iz treh podskladov, ti pa so oblikovani kot ločeno premoženje. Premoženje vsakega podsklada je sestavljeno iz enakih delov enot premoženja, podskladi krovnega sklada se medsebojno ločijo po naložbeni politiki in ciljni skupini zavarovancev, katerim je posamezni podsklad namenjen. Tovrstna naložbena politika je ena od preglednejših ter stroškovno učinkovitejših pokojninskih oblik zavarovanja, saj omogoča zavarovancu, da izbira in prilagaja naložbeno tveganje, ki ga je še pripravljen sprejeti.

Zelo podobno velja tudi za drugo opcijo izvajalcev naložbene politike življenjskega cikla, to je skupina kritnih skladov. Pri tej opciji upravljalec pokojninskega sklada oblikuje skupino treh kritnih skladov dodatnega zavarovanja, ki se med seboj razlikujejo po naložbeni politiki, tudi ostale karakteristike, ki jih prinaša tovrstna naložbena politika, so enake kakor pri krovnih skladih.

Naložbena politika življenjskega cikla se v obeh primerih izvaja skladno s 311. oz. 324. členom ZPIZ-2 tako, da upravljalec krovnega pokojninskega sklada oz. skupine kritnih skladov v pravilih o upravljanju tovrstnih podskladov in skladov definira ciljno skupino zavarovancev, kateri je posamezen podsklad oz. sklad namenjen.

Naložbena politika življenjskega cikla se izvaja tako, da vplačila, ki pridejo na poseben denarni račun krovnega pokojninskega sklada oz. kritnega sklada upravljalec razporeja na posebni denarni račun podsklada oz. kritnega sklada, ki je namenjen posamezni starostni skupini, v katero se zavarovanec uvršča. Naloga upravjalca je tudi ta, da ko zavarovanec dopolni določeno starost, ki je določena v pravilih sklada, mu odkupno vrednost premoženja iz osebnega računa zavarovanca prenese v podsklad istega krovnega sklada oz. kritnega sklada skupine kritnih skladov, ki je ustrezna višji starostni skupini zavarovancev. Prenos s strani upravjalca mora biti izveden najkasneje tri leta od prvega naslednjega obračunskega dne po dnevu, ko zavarovanec dopolni mejno starost starostne skupine podsklada oz. kritnega sklada. Pomembno pri prenosu sredstev je tudi to, da stroški, ki nastanejo, ne obremenijo zavarovanca oz. upravljalec ni upravičen do povračila stroškov. Upravljalec mora pri odločitvah glede prenosa upoštevati cilj čim višje ekonomske koristi za zavarovanca. To pomeni, da mora upravljalec s svojim znanjem in izkušnjami sredstva zavarovanca prenesti v trenutku, ko je to zanj najugodnejše. Prav zaradi tega obstaja zakonsko časovno okno treh let, v katerih mora upravljalec glede na svoje pretekle izkušnje in znanje opraviti prenos sredstev v trenutku, ko je to za zavarovanca najugodnejše. S tem časovnim oknom se obenem tudi prepreči prenos sredstev, ko bi bil zavarovanec potencialno oškodovan zaradi nenadnega padca vrednosti sredstev samo zaradi dejstva, da bi moral upravljalec prenesti sredstva natanko v letu, ko zavarovanec dopolni starost, ki je določena za drug podsklad oz. kritni sklad (Pogačar, Rangus, Krčmar & Žiher, 2013).

Zavarovanec posameznega podskalda oz. kritnega sklada ima enkrat na leto pravico, da izbere drug podsklad krovnega pokojninskega sklada oz. kritni sklad skupine kritnih

skladov, vendar pa ta podsklad oz. kritni sklad ne sme biti namenjen mlajši starostni skupini zavarovancev od starostne skupine, v katero zavarovanec sodi.

V praksi naložbena politika življenjskega cikla izgleda tako, da je sestavljena iz treh podskladov oz. kritnih skladov, vsak pa je namenjen določeni starostni skupini. Navadno so te skupine formirane tako, da so mladi do 45. leta starosti prva skupina in imajo svoj podsklad oz. kritni sklad. Sledi starostna skupina med 45. in 55. letom starosti s svojim podskladom oz. kritnim skladom ter na koncu še najstarejši, ki so stari nekje od 55 let naprej. Zadnja starostna skupina, ki je tik pred upokojitvijo, ima zaradi zagotavljanja varnosti naložbenih sredstev po ZPIZ-2 zagotovljeno najmanj zajamčeno donosnost na čisto vplačilo dodatnega zavarovanja s strani upravljalca. Da upravljalci zagotovijo zajamčeno donosnost, vlagajo sredstva v najkonzervativnejše naložbe, kot so bančni depoziti, finančni instrumenti z garantiranim donosom in obveznice prvovrstnih izdajateljev (Damjanovič, 2010). Ostala dva podsklada oz. kritna sklada nimata zajamčene donosnosti. Podskladi oz. kritni skladi se med seboj razlikujejo tudi v strukturi naložb. Kakor med upravljalci obstajajo razlike glede naložb zavarovancev, ampak okvirno ima prva starostna skupina, to so najmlajši, ki bodo varčevali daljše obdobje, sredstva naložena večinoma v delnicah, nekje 70 %, ostalih 30 % v obveznicah. Druga starostna skupina, zavarovanci stari med približno 45 in 55 let, imajo sredstva navadno naložena 35 % v delnicah ter 65 % v obveznicah. Najstarejši pa imajo navadno 90 % obveznic ter 10 % delnic (Prva osebna zavarovalnica, d. d., 2018).

5 GLAVNI IZPOSTAVLJENI PROBLEMI V SLOVENSKEM PROSTOVOLJNEM DODATNE POKOJNINSKEM ZAVAROVANJU

5.1 Nizka udeležnost v individualnem prostovoljnem pokojninskem zavarovanju

Nedvomno glavni problem slovenskega dodatnega pokojninskega zavarovanja predstavlja nezaupanje v tovrstni način pokojninskega varčevanja. Nezaupanje izhaja predvsem iz slabe finančne pismenosti ljudi ter informiranosti o vseh možnostih, ki jih tovrstno varčevanje za starost prinaša. Poleg teh dveh glavnih problemov so v tem poglavju izpostavljeni tudi vsi ostali problemi, za katere lahko iščemo razlog prav v nezaupanju do sistema. Na tem mestu bi izpostavil tudi problem nepoštenih, neprofesionalnih in zavajajočih finančnih svetovalcev, ki gledajo samo na lastno provizijo od sklenjenih pogodb in mečejo slabo luč na naložbeno varčevanje in zmanjšujejo zaupanje ljudi do tovrstnega načina varčevanja.

5.2 Nenamenski dvigi sredstev

Največji osip varčevalcev v drugem stebru se je zgodil leta 2011, ko je poteklo desetletno obdobje ZPIZ-1 in je država dovolila enkratni dvig privarčevanih sredstev. Ta dogodek sovпада s tedanjo finančno krizo (Žepič & Pelcar, 2010). Zakonsko je namreč za kolektivna pokojninska zavarovanja določeno, da mora preteči doba trajanja zavarovanja najmanj 10 let, po kateri se lahko privarčevana sredstva začnejo črpati. Zaradi nezavedanja nujnosti dodatnega pokojninskega zavarovanja ter vpliva finančne krize so takrat iz sistema prostovoljnega dopolnilnega zavarovanja v veliki večini v podjetjih, ki so zavarovancem vplačevala v kolektivno pokojninsko zavarovanje, izstopili skoraj vsi zavarovanci in obenem tudi pobrali ves privarčevan denar (Žepič & Pelcar, 2010). Leta 2011 se je za predčasni enkratni dvig privarčevanih sredstev kljub visoki obdavčitvi v višini 25 % akontacije dohodnine in kljub temu, da so morali zavarovanci v veliki večini zaradi izjemno nizke dohodninske lestvice plačali še poračun, za dvig odločilo več deset tisoč zavarovancev, ki so iz pokojninskih skladov dvignili na stotine milijonov EUR, neuradno 200 milijonov EUR. Trend izrednega dvigovanja privarčevanih sredstev se je nato nadaljeval tudi v letu 2012, ko so zavarovanci z računov dvignili 350 milijonov EUR, leta 2013 175 milijonov EUR, v letih 2014 in 2015 skupaj nekaj več kot 300 milijonov EUR. To je v obdobju od leta 2011 do leta 2015 naneslo nekaj več kot milijardo EUR izplačil (Modic, 2016).

Ta izplačila lahko opravičimo tudi s prej omenjeno gospodarsko krizo, ki je še vedno močno pritiskala. Veliko podjetij je propadlo, zaposleni pa so posledično pristali na cesti in brez prihodkov. Problem pa je tudi bil, da so podjetja v času krize klestila stroške in znižala delež vplačanega v DPZ ali ga celo nehala vplačevati.

Pospešeni dvigi sredstev predstavljajo negativen vpliv na razvoj in nadaljnji obstoj sistema dodatnega pokojninskega zavarovanja. Posledice so predvsem v tem, da obstaja tveganje, da bodo posamezniki, ki so dvignjena sredstva porabili nenamensko, začeli predstavljati dodatno breme za obstoječi pokojninski sistem, ki je že tako dolgoročno ranljiv. Tveganje predstavlja predvsem to, da se jim bodo sredstva, ki so jih porabili iz dodatnega pokojninskega zavarovanja, poznala pri višini pokojnine. Poleg naštetega pa bi množični dvigi še dodatno zmanjšali že tako zelo majhen obseg dodatnega pokojninskega varčevanja v Sloveniji ter oslabil ponudnike kolektivnih dodatnih zavarovanj v smislu ohranjanja pokojninskih načrtov in nadaljnega vplačevanja v sam sistem za vse, ki so že oz. bodo izstopili iz dodatnega zavarovanja (Čok, Košak, Berk Skok & Sambt, 2010).

Kljub temu to ni pretirano vplivalo na vsesplošno vključenost v drugi pokojninski steber. V začetku izplačevanja so se namreč praktično vsi zavarovanci, ki so zahtevali predčasni dvig sredstev in so še vedno zaposleni, ponovno vključili in nadaljevali varčevanje.

5.3 Slaba ozaveščenost o dodatnem individualnem pokojninskem zavarovanju

Že pri samem načrtovanju preteklih pokojninskih reform država enostavno ni dala dovolj poudarka v samo promocijo ter ozaveščenost ljudi o pozitivnem doprinosu dodatnega pokojninskega zavarovanja, kar bi bilo seveda glede na zelo slabe demografske prognoze normalno in smotrno, saj mora država kot najvišja instanca skrbeti za svoje državljane. Tako pa so ljudje še vedno navajeni, kljub temu da je preteklo že 17 let, da je in bo kot pred letom 2001, torej pred uvedbo dodatnih dveh stebrov, država v celoti poskrbela za njihove pokojnine.

Žal temu ni tako in prav mogoče se bo zgodilo, da ljudje zaradi svoje nevednosti v aktivni dobi ne bodo ustvarili dovolj sredstev oz. prihrankov za čas upokojitve, s katerimi bi ohranili za človeka dostojno življenje (Svete, 2010).

Dejstvo je, da je potrebno začeti varčevati takoj. Najpomembnejši vzrok, da se ta stvar premika počasi, prepočasi, je ravno pomanjkanje obveščeni javnosti o nujnosti varčevanja za svojo lastno pokojnino. Svoje nezavedanje in slabo obveščenost navadno ljudje iščejo v izgovorih, da bodo tako ali tako delali do smrti, ali pa da bo že država poskrbela za njih ter da tako ali tako ne bodo dočakali pokojnine, kljub dejstvu da pokojnina v vsakem primeru bo, ampak bo nizka, če ne celo zelo nizka glede na povprečno plačo. Tukaj pa nastopi dodatno pokojninsko varčevanje, ki ob preudarnem varčevanju zelo omili slabe demografske projekcije, ki se nam obetajo (Verdev, 2017).

V Sloveniji je kar 60 % aktivnega prebivalstva sicer vključenega v dodatno pokojninsko zavarovanje, ampak 96,3 % od tega predstavlja kolektivno zavarovanje prek delodajalcev in samo 3,7 % dodatnega pokojninskega zavarovanja predstavlja individualno dodatno pokojninsko zavarovanje (MDDSZ, 2018c). To je odločno premalo, če želimo imeti v starosti spodobno pokojnino in prav tu se kaže pomanjkanje promocije ter ozaveščenosti ljudi glede prej omenjene problematike. V ta namen bi lahko že veliko prej kakor pa, ko nastopi problem, izobraževali ljudi. Nenazadnje bi bil to lahko del izobraževalnega sistema, saj velika večina ljudi ni dovolj podkovana o svojih osebnih financah, posledično pa tudi ne o dolgoročnem pokojninskem varčevanju.

5.4 Slaba finančna pismenost Slovencev

Leta 2010 so pri reviji *Moje Finance* (kot naročnik) opravili raziskavo o finančni pismenosti Slovencev. Rezultati niso bili spodbudni. Kaj sploh je in kaj pomeni finančna pismenost? Finančna pismenost pomeni posameznikovo zmožnost razumevanja uspešnega ravnanja z denarjem. Pod uspešno ravnanje z denarjem štejemo razumevanje samega pomena denarja, njegovo delovanje, zmožnost razumskega izbiranja optimalnih vrst varčevanj, iskanje novih virov dohodkov. Spet druge definicije finančno pismenost opredeljujejo kot sposobnost analiziranja, branja, osebnega managementa in diskutiranja o osebnih finančnih pogojih, ki na splošno vplivajo na materialni položaj. Vključuje pa tudi

sposobnost sprejemanja finančnih odločitev, diskutiranje o finančnih temah, brez da ob tem občutimo nelagodje, poleg tega pa še sposobnost finančnega načrtovanja prihodnosti, odzivanje na vsakodnevne finančne informacije, ki vplivajo na lastne in družbene življenjske dogodke (Nađ, 2015).

V Sloveniji resnejših raziskav, ki bi bolj poglobljeno preučila perečo temo finančne pismenosti, ki so bile v tujini že narejene, nismo imeli. Zato so v reviji *Moje finance* vzeli vprašalnik iz tujine, sestavili vprašanja na podlagi dosedanjih mednarodnih raziskav in dodali še nekaj vprašanj, ki so značilna za slovenski finančni trg. Da bi bila raziskava metodološko ustrezno narejena, so k sodelovanju povabili tržno-raziskovalno hišo Ipsos, ki je opravila anketiranje in analizo ugotovitev. Vprašalnik je vseboval 21 različnih konkretnih finančnih vprašanj.

Skupna ocena prej omenjene raziskave je bila, če bi jo ocenili po šolsko, zadostno. Za zadostno je bilo potrebno zbrati 50 % pravih odgovorov od 64 % do 76 % za oceno dobro, od 77 % do 89 % za oceno prav dobro in nad 90 % za oceno odlično. Raziskava je zajemala 508 ljudi med 18. in 65. letom starosti. Vprašanja spletne ankete so bila sestavljena iz osnov poznavanja naložb, zavarovanj, vrednosti denarja, skratka povezana so bila s situacijami, v katerih se vsakodnevno znajde posameznik. Rezultati, ki so jih dobili, so predstavljali reprezentativen vzorec po spolu, starosti ter regiji, iz katere sodelujoči prihajajo. Različni kazalci kažejo, da ljudje zaradi svojega finančnega neznanja kupujejo zase popolnoma neprimerne finančne produkte.

5.4.1 Vzroki za finančno nepismenost

Glavni razlog za slabo finančno pismenost Slovencev je predvsem v pomanjkljivem šolskem sistemu, ki ne pokriva tematike osebnih financ, v nezadostni vzgoji na tem področju ter nezavzetosti posameznikov.

Eden od razlogov za tako slabo stanje gre iskati tudi v splošnem mnenju, ki je na žalost še vedno razširjeno v Sloveniji, da bo že država poskrbela tako za službe kot tudi pokojnine, a temu v večini primerov ne bo tako. Časi, ko posamezniku glede pokojnine ni bilo treba razmišljati, so umrli skupaj z zamenjavo političnega sistema. Zato je v današnjih časih, sploh pa v trenutni in bodoči pokojninski situaciji, zelo pomembno biti finančno pismen.

V praksi je večinoma tako, da veliko ljudi niti ne ve, kakšna zavarovanja imajo sklenjena in kakšna kritja imajo ta sklenjena zavarovanja ter če je sploh smotrno, kar imajo sklenjeno. V praksi je tudi tako, da velik delež ljudi niti ne loči med naložbenim zavarovanjem in varčevanjem. Lahko se zgodi, da ima zavarovanec sklenjenih več polih naložbenega zavarovanja, obenem pa nima ustrezne zavarovalne vsote za primer smrti. Naslednji primer je kredit, saj veliko ljudi ne ve, da je kredit, ki se ga sklene, v vsakem primeru potrebno odplačati do konca, kljub plačevanju zavarovanja kredita, katerega poanta je v temu, da se banka zaščiti. Generalno gledano Slovenci še največ znanja

posedujemo iz poslovanja borze, medtem ko je znanje iz področja osebnih zavarovanj bolj šibko. Zaradi neznanja iz področja, ki se dolgoročno tiče vsakega posameznika, prihaja do številnih »zlorab« nepoštenih finančnih svetovalcev, ki izkoristijo finančno nepismenost ter sklepajo številne za zavarovanca zapletene nepotrebne finančne produkte. Konec koncev kaj je za »nepoštenega« finančnega svetovalca bolje kot pa finančno slabo oz. nepismena stranka, ki se svojega neznanja niti ne zaveda (Mihajlovič, 2011).

5.5 Nezaupanje v pokojninske sklade

Nezaupanje v pokojninske sklade je predvsem posledica same slabe podučnosti o možnostih varčevanja, kako to deluje in kaj to prinaša, nepoštenih in neprofesionalnih finančnih svetovalcih ter tudi posledica predčasnega dvigovanja sredstev, zaradi katerega so ljudje morali plačati visoko akontacijo dohodnine ter poračun in se zaradi tega počutili izigrani. Zaradi takšnih stvari ljudje ne zaupajo v DPZ.

Kot že večkrat omenjeno je ključnega pomena, da bo PDPZ dolgoročno uspešen sistem, zaupanje varčevalcev v sam pokojninski sistem kot celoto ter v PDPZ kot zelo pomemben gradnik sistema. Samo razumevanje vloge, smotrnosti, pomembnosti in pomena pokojninskega varčevanja so osnovna vodila zaupanja varčevalcev, ki morajo obenem imeti realna pričakovanja glede višine privarčevanih sredstev, višine pokojninske rente, ki jo bodo dobivali in njihove kupne moči (Berk Skok M., 2010).

5.6 Nizka vplačana povprečna premija

Povprečna mesečna premija dodatnega pokojninskega zavarovanja na zavarovanca za leto 2017 v Sloveniji znašala približno 62,72 EUR (MDDSZ, 2018b), kar je generalno gledano odločno premalo, če bi s tem zneskom hoteli nadomestiti bodoči izpad dohodka iz prvega stebra.

Glede na to, da je v Sloveniji omogočena davčna olajšava v višini 5,844 % bruto plače, lahko s preprostim izračunom vidim, da bi bila lahko povprečna vplačana premija še za tretjino višja, če bi hoteli zavarovanci v celoti izkoristiti davčno olajšavo. Povprečna mesečna bruto plača v Sloveniji je v letu 2017 znašala 1626,95 EUR (DATA d. o. o., 2018), če to preračunam vključujoč davčno olajšavo, lahko izračunam, da bi povprečna mesečna premija dodatnega pokojninskega zavarovanja lahko znašala malce čez 95 EUR.

Posledica neizkoriščenosti davčne olajšave ter posledično nizke mesečne vplačane premije je predvsem v neozaveščenosti in nerazumevanju zavarovancev ter potencialnih bodočih zavarovancev glede nuje po dodatnem varčevanju za starost ter splošnih možnostih varčevanja. Poleg navedene neozaveščenosti posameznikov gre iskati razlog za nizko vplačano premijo tudi v nizki davčni olajšavi, ki bodočih zavarovancev, ki o tem razmišljajo, in tistih, ki so že vključeni, ne stimulira dovolj. Razlog za nizke vplačane

premije lahko iščemo tudi med dejavniki, ki so povezani z nizkimi dohodki, ki zelo otežujejo tovrstno varčevanje. Morda bi morala država razmišljati v smeri, da bi za najrevnejše ukinila davčne olajšave glede bruto plače in bi jim ponudila konkreten znesek, neke vrste subvencijo, za plačilo mesečne premije, sami pa bi k tej subvenciji dodali znesek, ki si ga lahko privoščijo ter bi tako nekaj privarčevali.

5.7 Vplačana sredstva v dodatno pokojninsko zavarovanje v primerjavi z odstotkom BDP-ja

Tabela 12: Vplačana sredstva v PDPZ v primerjavi z odstotkom BDP-ja posamezne države

LETNA VPLAČANA SREDSTVA V DODATNO POKOJNINSKO ZAVAROVANJE V PRIMERJAVI Z % BDP- PRIMERLJIVE DRŽAVE OECD												
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
AVSTRIJA	4,8	4,7	4,3	4,9	5,2	4,8	5,1	5,7	5,8	6,1	6,0	
ČEŠKA	4,2	4,4	4,8	5,5	5,9	6,1	6,7	7,3	7,9	8,1	8,4	
NEMČIJA	4,2	4,6	4,6	5,3	5,4	5,5	6,1	6,1	6,6	6,6	6,8	
MADŽARSKA	9,6	10,8	9,5	13,0	14,6	3,8	3,9	3,9	4,0	4,2	4,3	
POLJSKA	11,0	11,9	10,9	13,2	15,4	14,6	16,8	18,3	8,8	7,9	8,8	
PORTUGALSKA	12,7	12,7	11,3	12,5	11,0	7,5	8,6	8,9	10,1	10,1	10,0	
SLOVAŠKA	2,4	3,6	4,6	6,2	7,2	8,2	9,4	9,7	10,5	10,2	11,2	
SLOVENIJA	2,8	2,9	3,1	4,0	4,8	5,0	5,2	5,3	5,6	5,7	5,7	
DRŽAVE Z NAD 20 ODSOTNIM DELEŽEM VPLAČANIH PREMIJ V PRIMERJAVI Z BDP-DRŽAVE OECD												
AVSTRALIJA	87,0	106,0	93,3	82,1	89,2	92,3	91,0	101,8	109,2	118,7	120,7	
ČILE	57,5	60,8	49,9	61,8	62,3	57,7	59,7	61,9	67,5	69,0	69,6	
DANSKA	31,6	31,6	45,8	41,7	47,9	48,1	48,2	41,1	47,2	43,9	47,3	
FINSKA	69,0	68,1	58,2	73,5	79,1	42,4	45,4	48,4	50,7	49,3	51,1	
ISLANDIJA	124,9	123,3	107,9	114,8	121,6	126,3	136,2	141,7	145,4	147,9	142,2	
IRSKA	47,4	43,9	33,8	42,4	45,1	42,1	45,9	50,7	55,4	40,9	38,6	
IZRAEL	29,3	30,4	39,6	43,7	45,5	45,9	48,7	50,0	54,1	53,9	55,3	
KANADA	61,4	60,7	49,9	58,7	63,1	61,8	65,5	70,7	75,9	83,3	85,4	
NIZOZEMSKA	116,0	126,0	104,9	110,1	120,4	126,9	144,4	148,3	159,3	170,2	180,3	
ŠVICA	108,4	105,7	90,1	102,0	102,5	101,1	107,9	113,5	120,7	122,1	126,6	
VELIKA BRITANIJA	76,8	73,9	61,9	74,0	82,0	88,7	95,7	98,1	97,9	98,8	95,3	
ZDA	76,0	77,2	59,0	69,6	73,9	71,4	75,1	81,9	82,1	78,0	79,9	

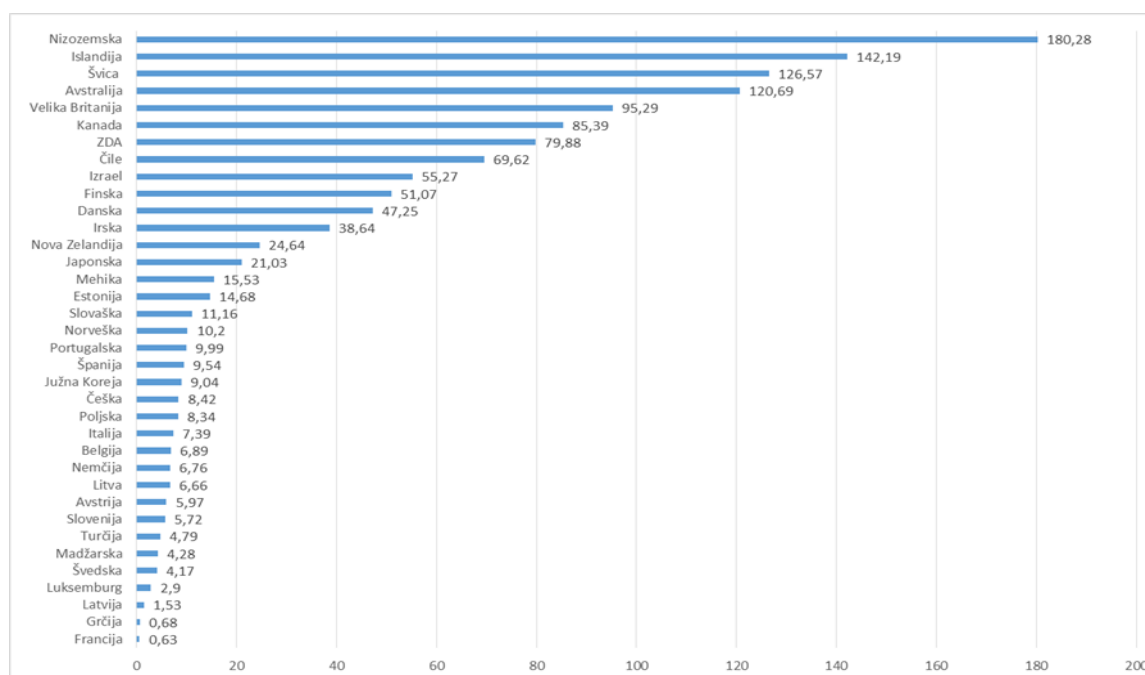
Vir: OECD (brez datuma).

Kriterij ocenjevanja razvitosti prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja v posamezni državi je med drugimi kazalci tudi višina sredstev v upravljanju pri izvajalcih PDPZ-ja v primerjavi z velikostjo narodnega gospodarstva (Svete 2010b). Po podatkih OECD znašajo skupna sredstva pri slovenskih upravljalcih pokojninskih skladov konec leta 2016, 2,23 milijarde EUR, kar znese okoli 5,7 % BDP-ja Slovenije. S predhodnim letom tako odstotek ostaja enak, saj je bil delež sredstev v primerjavi z BDP-jem enak, torej 5,7 %. Se je pa od leta 2006 delež sredstev povečal za 2,9 % točke.

Če pogledamo tabelo 12, ki prikazuje vplačana sredstva v PDPZ v primerjavi z odstotkom BDP-ja posamezne države, je delež skupnih sredstev v slovenskih pokojninskih skladih, ki je konec leta 2016 znašal 5,7 %, in ta delež primerjam z deležem v primerljivih evropskih državah ter z državami članicami OECD, vidim, da imamo razen Madžarske, kateri se je delež drastično znižal v zadnjih letih, najnižji delež sredstev v PDPZ v primerjavi z BDP-jem. Kot je razvidno iz tabele 12, je v absolutnem smislu najvišji delež sredstev pokojninskih skladov v BDP imela Nizozemska, kar 180 %. Povprečje za države članice pa je konec 2016 znašalo 35,91 % BDP-ja in se je v primerjavi z letom 2006, ko je bilo povprečje 30,2 % BDP-ja, povečalo za 5,7 % točke. Če vse predstavljene številke

primerjam s Slovenijo, vidim, da še precej zaostajamo za najrazvitejšimi državami, a imamo tudi še veliko manevrskega prostora, da ta odstotek skozi leta dvignemo do vsaj vrednosti 10, kar bi lahko bil cilj (OECD, brez datuma). Treba se je namreč zavedati, da razvit naložbeni del pokojninskega zavarovanja spodbuja razvoj trga kapitala in posledično znižuje stroške kapitala podjetjem in dolgoročno povečuje blaginjo države in državljanov (Berk Skok A., 2010). Slika 12 prikazuje delež BDP sredstev v pokojninskih skladih v državah članicah dne 31. 12. 2016.

Slika 11: Delež sredstev v pokojninskih skladih v državah članicah OECD na dan 31. 12. 2016 (v % BDP-ja)

Vir: OECD (brez datuma).

5.8 Nizke davčne olajšave

Dejstvo je, da bodo v prihodnosti pokojnine iz obveznega pokojninskega zavarovanja vse nižje in da se bo v bodoče primerne pokojnine lahko zagotavljalo le z dolgoročno krepitvijo individualnega, kolektivnega dodatnega pokojninskega zavarovanja in tretjega stebra. Države poudarjajo nujnost in pomembnost dolgoročnega naložbenega pokojninskega zavarovanja. Zato mora država, glede na to, da si bodo v prihodnosti velik del svoje pokojnine zavarovanci financirali sami, uvesti še višje spodbude, torej davčne olajšave, da postane tovrstna oblika naložbenega pokojninskega zavarovanja bolj popularna ter privlačnejša za zavarovance. O nujnosti davčnih olajšav se strinjata tudi Herbertsson in Orszag (2008), saj menita, da so davčne olajšave potrebne, saj je dolgoročno pokojninsko zavarovanje v primerjavi z drugimi možnostmi varčevanja, ki jih ima zavarovanec, zelo nelikvidna oblika.

Po besedah Skoka in Berk Skoka (2005) zaradi privlačnosti varčevanja v pokojninskih sistemih, ki temeljijo na osebnih kapitalskih računih, države varčevanje v pokojninskih skladih za vse udeležence v procesu varčevanja davčno spodbudijo, kar posledično omogoča upravljalcem pokojninskih skladov, da v relativno kratkem času dosežejo t. i. kritično maso sredstev, ki predstavlja pogoj za stroškovno upravičeno in učinkovito upravljanje sredstev.

V Sloveniji je problem v trenutni ureditvi davčne olajšave v dodatnem pokojninskem zavarovanju, saj je priznana davčna olajšava na vplačano premijo prenizka. Priznana davčna olajšava znaša le 5,844 % zavarovančeve bruto plače, obenem pa je omejena tudi glede možnega absolutnega letnega vplačila premije.

Po mnenju Berk Skoka (2010) je zelo nestimulativno za varčevalce, da davčne olajšave favorizirajo kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje, saj v tem primeru prihranijo le delodajalci, ki imajo pri uveljavitvi davčnih olajšav prednost pred zaposlenimi.

Žepič in Pelcar (2009) vidita razlog za zanemarljiv delež individualno sklenjenih pokojninskih zavarovanjih ravno v neprimernih davčnih vzpodbudah, ki favorizirajo kolektivna pokojninska zavarovanja.

Davčna prednost varčevalcev izhaja zgolj iz potencialne razlike med varčevalčevo trenutno davčno stopnjo in bodočo davčno stopnjo, ki jo bo imel v času prejemanja pokojninske rente iz PDPZ-ja (Berk Skok M., 2010).

Velik nesmisel ter nestimulativno za individualne varčevalce je tudi, da se pri uveljavljanju davčne olajšave sešteje in upošteva skupni znesek vplačanih premij tako s strani delodajalca kot tudi individualnega zavarovanca v enem koledarskem letu. V primeru, da skupni znesek vplačanih premij preseže mejo priznane davčne olajšave, ima pri uveljavljanju davčne olajšave prednost delodajalec. Zakon namreč pravi, da lahko zavarovanec bodisi v kolektivnem bodisi v individualnem dodatnem pokojninskem zavarovanju uveljavlja davčno olajšavo samo v višini razlike med vplačano premijo delodajalca ter najvišjo vrednostjo odobrene davčne olajšave. Iz takšne obravnave so izvzeti javni uslužbenci, ki jim delodajalec vplačuje v zaprtem vzajemnem pokojninskem skladu za javne uslužbence (v nadaljevanju ZVPSJU), saj lahko uveljavljajo posebno davčno olajšavo v obliki, da se njihove individualne vplačane premije ne seštevajo z vplačanimi s strani delodajalca in lahko še vedno uveljavljajo celotno davčno olajšavo v višini 5,844 % bruto plače, vendar ne več 2.819,09 EUR (Modra zavarovalnica, d. d., 2018). Tovrstna različna obravnava je diskriminatorna, saj favorizira javne uslužbence pred ostalimi zaposlenimi. Smiselno bi bilo, da bi bila davčna olajšava za kolektivno in individualno dodatno pokojninsko zavarovanje ločena. Le tako bi bilo stimulativno za trenutne in bodoče zavarovance, da se vključijo v zavarovanje oz. si vplačujejo višjo mesečno premijo, če že država ne namerava dvigniti višine davčne olajšave.

6 OZAVEŠČANJE LJUDI O PROBLEMATIKI

6.1 Razlogi za vstop v DPZ

V preteklih letih je upokojencem ustrezno raven materialne in socialne zaščite zagotavljalo obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Ker slovenski prvi pokojninski steber temelji na razmerju zaposleni – upokojenec, se to razmerje zaradi zelo neugodnega demografskega trenda vztrajno ruši in mora vedno manj zaposlenih vzdrževati vedno več upokojencev. Nastaja vedno večja pokojninska luknja, ki pa jo mora država pokriti, da zagotovi upokojencem izplačilo pokojnin. Trenutno država namenja 11 % BDP-ja za pokrivanje pokojninske luknje, do leta 2050 naj bi se ta luknja povečala na 18,3 %. Trenutno povprečje držav EU je 10,6 %, do leta 2050 pa naj bi se povišalo na 12,8 %, kar pomeni, da že sedaj država namenja več sredstev od povprečja EU, do 2050 pa bo razlika še bolj očitna. Zaradi podrtega razmerja prispevki zaposlenih več ne zadostujejo za izplačilo pokojnin. Z leti se bo to razmerje, ki je bistveno za slovenski prvi steber, po prognozah vedno bolj zniževalo in nekje do leta 2050 padlo na 1:1. Kar posledično sledi je, da bodo pokojnine iz prvega stebra, ki jih bodo prejemale generacije, ki se bodo upokojevale v nadaljnjih letih, vedno nižje in nižje ter nezadostne za človeka dostojno življenje. Prav zato je potrebno vedno več promovirati ter osveščati ljudi o situaciji v pokojninskem sistemu ter jim ponuditi rešitev v smislu ostalih dveh stebrov, ki bosta dolgoročno pokrivala razliko med zavarovančevo povprečno plačo skozi leta in zagotovljeno rentno pokojnino iz prvega stebra.

Država za namen večje participacije v dodatnem pokojninskem zavarovanju nudi davčne olajšave za dodatno varčevanje. Posameznik lahko dodatno varčuje za starost in obenem upravlja s sredstvi, ki presegajo njegova dejanska vplačila, saj del sredstev država vrne z vračilom dohodnine. Varčevalec dohodnino plača šele v času črpanja posameznega privarčevanega zneska, to je ob izplačilu pokojninske rente. Če nadaljujem, varčevalec davčne koristi dobi zaradi razlike, ki nastane v višini prejemkov, ki jih dobi v posameznih obdobjih svojega življenja. Prejemki, ki so navadno višji v času zaposlitve, so zakonsko obdavčeni progresivno. V praksi to izgleda tako, da zaposleni v času zaposlitve vplačuje premije DPDZ, ki se v celoti odštevajo od davčne osnove zaposlenega, to pa rezultira v zmanjšanju obveznosti plačila dohodnine državi, kar predstavlja davčne prihranke. S tem varčevalec preloži obveznost plačila dohodnine na čas upokojitve, ko so navadno prihodki nižji, zato so tudi pokojninske rente iz DPDZ-ja obdavčene z nižjo davčno stopnjo kot prihodki v aktivni dobi (Berk Skok, 2007).

6.2 Pomembne spremembe pri dodatnem pokojninskem zavarovanju po ZPIZ-2

Pokojninska reforma iz leta 2013 je pomembno prispevala k sami priljubljenosti dodatnega pokojninskega zavarovanja, saj je v drugem pokojninskem stebru uvedla nekaj pomembnih

novosti, ki so in bodo pripomogle k večji angažiranosti potencialnih varčevalcev. Te novosti so (ZPIZ, 2013):

- poleg naložbene politike zjamčenega donosa je zadnja pokojninska reforma dodala možnost izbire med krovnim pokojninskim skladom s tremi podskladi ter skupino treh kritnih skladov, ki izvajajo naložbeno politiko življenjskega cikla. To pomeni, da lahko mlajši varčevalci, ki imajo več časa do upokojitve, varčujejo v bolj dinamičnih delniških naložbah ter se s starostjo pomikajo proti konzervativnim (obveznice) naložbam v zrelih letih;
- črtanje zahteve po 51 % vključenosti zaposlenih za pridobitev davčnih olajšav za delodajalce;
- omogočanje vključitve v kolektivno zavarovanje za lastnike in samozaposlene;
- črtanje starostnega pogoja za dodatno pokojnino.

6.3 Prednosti varčevanja v okviru dodatnega pokojninskega zavarovanja

Med glavne izpostavljene prednosti takšne oblike varčevanja sodijo predvsem davčne spodbude za:

- delodajalce ter zaposlene;
- transparentnost ter varnost, ki ju zagotavlja zakonodaja z ustreznimi predpisi in nadzorom;
- zjamčen donos;
- nizki stroški, ki jih predpisuje zakonodaja;
- možnost izbire različne naložbene politike glede na starost zavarovanca.

Med prednosti v širšem smislu ob predpostavki, da je sistem dobro vzpostavljen in dolgoročno delujoč, lahko štejem tudi blagodejen učinek dodatnega varčevanja, ki ga ima na narodno gospodarstvo. Pospešuje razvitost finančnega sistema, saj finančni trgi zaradi velikega pritoka pokojninskih sredstev lahko zelo dobro opravljajo svojo funkcijo. Učinek dobrega delovanja finančnih trgov je v tem, da zaradi velikega posredovanja pokojninskih prihrankov, povečujejo blaginjo oz. zvišujejo življenjski standard vpletenih v proces. To omogoča izboljšana alokacija viška prihrankov v najbolj produktivne rabe ter učinka zmanjšanja stroškov kapitala za podjetja. Dokazana je namreč pozitivna povezava med razviti finančnimi trgi in pristnostjo pokojninskih skladov, ki skupaj vodijo k višji stopnji gospodarske rasti. Za Slovenijo je pomemben podatek, da se takšni učinki posebno močno kažejo v majhnih državah z dokaj skromno delujočim finančnim sistemom in obenem dovolj razvito zakonodajo, ki spodbuja in omogoča hiter razvoj finančnega trga (Berk Skok & Simoneti, 2010).

6.4 Davčne olajšave pri kolektivnem dodatnem pokojninskem zavarovanju

Delodajalcem, ki vplačujejo za svoje zaposlene v dodatno pokojninsko zavarovanje, se to izplača, saj vplačane premije delodajalcu znižujejo davčno osnovo pri odmeri davka od dobička pravnih oseb ter davku od dohodka iz dejavnosti. Poleg tega pa delodajalci za vplačane premije ne plačujejo prispevkov za socialno varnost in davka na izplačane plače. Delodajalec z vplačilom premije po pokojninskem načrtu kolektivnega zavarovanja, ki je potrjen s strani Ministrstva za delo in je vpisan v poseben register pri Davčni upravi RS, pridobi pravico do davčnih olajšav, ki mu pripadajo. Ob tem ni pomemben izvor pokojninskega načrta, torej ali ga je delodajalec oblikoval sam ali pa je pristopil k že odobrenemu pokojninskemu načrtu. Zaradi neobremenjenosti premije z davki ter prispevki dobi zaposleni na svoj račun celotno premijo, ki jo je delodajalec vplačeval za svojega zaposlenega. S tega vidika se delodajalcu bistveno bolj izplača vplačevati svojemu zaposlenemu premijo v kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje kot pa, da bi za isto višino premije svojemu zaposlenemu povišal neto plačo (MF, 2017).

6.5 Davčne olajšave pri individualnem dodatnem pokojninskem zavarovanju za zavarovanca

V primeru, da delodajalec ne omogoča vključitve v kolektivni pokojninski načrt oz. če zaposleni varčuje individualno, lahko kot posameznik izkoristi davčno olajšavo, saj se pri individualnem varčevanju vsa vplačila do višine 5,844 % bruto plače (skupaj ne več kot 2.819 EUR letno) upoštevajo pri znižanju dohodninske osnove. Tako si lahko z dodatnim pokojninskim zavarovanjem zniža dohodnino (Pokojninska družba A, d. d., 2018).

To pomeni, da se davčna olajšava posamezniku prizna kot zmanjšanje letne davčne osnove do največ 24 % obveznih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje posameznika oz. 5,844 % njegove bruto plače. Višina maksimalnega vplačanega zneska letne premije, za katerega se še lahko uveljavlja davčna olajšava, je omejen v absolutnem znesku ter se enkrat na leto uskladi z rastjo cen življenjskih potrebščin. Ta trenutno znaša 2.819,09 EUR oz. ne več kot 234,92 EUR mesečno. (ZPIZ, 2017a). Zavarovanec lahko preko vrnjene dohodnine dobi nazaj znesek v višini do 50 % vplačane premije v obliki povračila dohodnine, ta pa zavisi od dohodninskega razreda, v katerega spada zavarovanec. Če povzamem, dejanska cena premije individualnega pokojninskega zavarovanja je bistveno nižja od višine vplačane premije.

Vsak zavarovanec je lahko vključen v en pokojninski načrt individualnega zavarovanja ter en pokojninski načrt kolektivnega zavarovanja (Skupna pokojninska družba, d. d., 2018).

6.5.1 Kombinirano vplačevanje v DPZ

V praksi obstaja tudi možnost mešane vplačane premije. To pomeni, da premijo plačuje tako delodajalec kot tudi zaposleni, premije se seštevajo. V tem primeru to pomeni, da se pri uveljavljanju davčne olajšave upošteva skupni znesek vplačanih premij. Premije vplačane s strani delodajalca imajo pri uveljavljanju davčne olajšave prednost. To v praksi pomeni, da zavarovanec lahko uveljavlja davčno olajšavo samo do tistega dela vplačane premije, ki je enaka razliki med najvišjim določenim zneskom davčne olajšave in premijo, ki jo je zanj vplačal delodajalec (Cvetko, Kalčič & Pogačar, 2009). Primer: delodajalec plačuje zaposlenemu premijo v višini 3 % njegove bruto plače in sam zaposleni z lastnimi vplačili izkoristi in vplača še 2,84 % do maksimalne možne premije ter s tem izkoristi davčno olajšavo (Sava Pokojninska d. d., 2018). V tabeli 13 prikazujemo hipotetičen primer seštevanja davčne olajšave za premije vplačane s strani delodajalca in zavarovanca.

Primer kombiniranega vplačevanja v dodatno pokojninsko zavarovanje do maksimalne davčne olajšave

Maksimalna davčna olajšava za vplačane premije PDPZ-ju znaša 5,844 % bruto plače člana. Za člana z mesečno bruto plačo 1.571,92 EUR oz. 18.855,60 EUR letne plače to pomeni, da lahko kombinirano vplača letno premijo v višini 1.101,92 EUR (18.855,60 EUR x 5,844 %) in bo deležen davčne olajšave.

Tabela 13: Prikaz neizkoriščene in izkoriščene davčne olajšave

1.	Mesečna bruto plača člana	1.571,30 EUR	1.571,30 EUR
3.	<i>Maksimalna davčna olajšava za vplačila v PDPZ v koledarskem letu</i>	1.101,92 EUR	1.101,92 EUR
4.	<i>Predvidena redna vplačila v PDPZ v koledarskem letu</i>	768,00 EUR	1.101,92 EUR
4.1.	<i>V kolektivni pokojninski načrt s strani delodajalca</i>	240,00 EUR	240,00 EUR
4.2.	<i>V kolektivni pokojninski načrt s strani člana</i>	150,00 EUR	150,00 EUR
4.3.	<i>V individualni pokojninski načrt s strani člana</i>	378,00 EUR	711,92 EUR
5.	Razlika do maksimalne davčne olajšave	333,92 EUR	0,00 EUR

Vir: Zavarovalnica Triglav d. d. (2018).

V tabeli sta navedena dva primera, kako bosta zavarovanec in njegov delodajalec redno vplačevala premije v individualno in kolektivno PDPZ. V prvem primeru je predstavljena situacija, ko zavarovanec ne izkoristi razlike do polne davčne olajšave, v drugem primeru pa zavarovanec izkoristi davčno olajšavo v polni meri.

6.6 Primer, kako davčna olajšava vpliva na vplačilo letne premije ob različnih bruto plačah

Za poenostavljen primer, kako davčna olajšava vpliva na vplačilo letne premije, vzemimo zaposlenega z bruto plačo 1.500 EUR, to je 1.000 EUR neto plače, ki skozi celo leto oz. decembra vplača letno premijo v višini 1.051,92 EUR v individualno dodatno pokojninsko zavarovanje. Ta bo ob koncu meseca decembra, ko je poračun dohodnine, dobil vrnjeno

približno 284 EUR dohodnine, 1.051,92 EUR pa mu bo ostalo na varčevalnem računu. Zanimivo je dejstvo, da se veliko zaposlenih ne odloča za tovrstno varčevanje in hkrati olajšavo, saj nobena druga oblika varčevanja ne omogoča, da varčuješ zase ter dobiš z dohodnino še vrnjen del vplačane premije. Najverjetneje tiči vzrok za slabo izkoriščenost predvsem v slabi finančni pismenosti ljudi, posledično osveščenosti in nevednosti javnosti o možnostih koriščenja davčnih olajšav ter nenazadnje kako poskrbeti za svojo pokojnino. Tabela 14 prikazuje primer vpliva davčne olajšave na plačilo letne premije.

Tabela 14: Primer vpliva davčne olajšave na plačilo letne premije

Bruto plača	Neto plača	Dohodkovni razred	Maksimalna mesečna premija	Znižanje osnove za dohodnino ob plačilu letne premije	Vračilo premije zaradi znižanja
1	2	3	4=1x5,844%	5=4x12mesecev	6=5x3
1.500,00 EUR	1.000,00 EUR	27%	88,00 EUR	1.052,00 EUR	284,00 EUR
2.000,00 EUR	1.285,00 EUR	27%	117,00 EUR	1.404,00 EUR	379,00 EUR
2.600,00 EUR	1.622,00 EUR	34%	152,00 EUR	1.824,00 EUR	620,00 EUR
3.500,00 EUR	2.085,00 EUR	34%	205,00 EUR	2.460,00 EUR	836,00 EUR
4.020,00 EUR	2.352,00 EUR	34%	*234,92 EUR	**2.819,09 EUR	958,50 EUR
5.500,00 EUR	3.113,00 EUR	39%	*234,93 EUR	**2.819,09 EUR	1.100,00 EUR

*maksimalna mesečna premija

**maksimalna vplačana letna premija

Vir: Sava pokojninska d. d. (2018).

6.7 Povprečni letni donosi posameznih pokojninskih skladov v prostovoljnem dodatnem pokojninskem zavarovanju za leto 2017

Tabela 15: Povprečni letni donosi posameznih pokojninskih skladov v PDPZ za leto 2017

VRSTA SKLADA	ZAJAMČENI		URAVNOTEŽENI	DINAMIČNI
	ZAJAMČENI	DEJANSKI		
DONOS				
ZAVAROVALNICE				
TRIGLAV KRITNI SKLAD TRIGLAV - PDPZ	0,72%	0,99%	2,86%	6,14%
ADRIATIC SLOVENICA	0,85%	2,17%	3,24%	7,61%
PRVA OSEBNA ZAVAROVALNICA		4,14%	7,40%	9,28%
VZAJEMNI POKOJNINSKI SKLADI IN KROVNI POKOJNINSKI SKLADI				
MODRA ZAVAROVALNICA				
MKPS-modri krovni pokojninski sklad	0,72%	1,59%	3,70%	6,03%
*KVPS-kapitalski vzajemni pokojninski sklad	0,72%	2,09%	/	/
KPSJU-krovni pokojninski sklad javnih uslužbencev	0,72%	2,55%	1,04%	0,44%
BANKA INTESA SANPAOLO -OVPS Banke Koper	0,71%	0,96%	**n.p.	**n.p.
GENERALI ZAVAROVALNICA -krovni pokojninski sklad LEON 2	0,85%	1,84%	5,83%	6,72%
POKOJNINSKE DRUŽBE				
SAVA POKOJNINSKA DRUŽBA D.D.	0,85%	2,64%	4,84%	5,37%
SKUPNA POKOJNINSKA DRUŽBA	0,72%	2,28%	5,53%	7,78%
POKOJNINSKA DRUŽBA A -kritni skladi življenjskega cikla		2,49%	3,32%	4,44%
POVPREČNI LETNI DONOS	0,76%	2,16%	4,20%	5,98%

*sklad s samo zajamčenim donosom

**sklad je začel poslovati 1. 1. 2018

Vir: Magajna (2018).

Podatki za analizo donosnosti pokojninskih skladov so vzeti iz letnih poročil družb, ki se ukvarjajo s ponujanjem prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja. V analizo donosnosti ponudnikov pokojninskih skladov so vzeti samo skladi življenjskega cikla, saj je tovrsten način varčevanja najbolj aktualen in obenem učinkovit. Prikazane so samo donosnosti v letu 2017, saj pred tem letom veliko ponudnikov niti ni imelo tovrstne možnosti varčevanja. Če pogledam tabelo donosnosti, vidim, da je Banka Intesa Sanpaolo uvedla opcijo varčevanja v skladih življenjskega cikla šele 1. 1. 2018, zato tudi ni podatka v analizi donosov za leto 2017. Pri Modri zavarovalnici in njenem skladu KPSJU so zelo nizki donosi glede na ostale ponudnike posledica tega, da sta uravnoteženi in dinamični podsklad začela delovati šele 1. 1. 2017. Ob pogledu na donose, ki so jih ustvarili ponudniki prostovoljnega pokojninskega zavarovanja, vidim, da so se v letu 2017 najbolj odrezali pri Prvi osebni zavarovalnici, saj so v vseh treh podskladih ustvarili najvišje donose glede na ostale ponudnike. V zajamčenem skladu so dosegli donos v višini 4,14 %, v uravnoteženem 7,40 % in 9,28 % pri dinamičnem. Vse vrednosti donosov so precej nad letnim povprečjem donosov v slovenskih podskladih. Povprečni letni donos vseh ponudnikov pri zajamčenih skladih je bil 2,16 %, v uravnoteženih je znašal 4,20 % ter 5,98 % pri dinamičnih podskladih. Torej pridem do sklepa, da kamorkoli v drugi steber vložimo denar, imamo iz tega naslova donos in s tem plemenitimo denar namenjen pokojnini. Tabela 15 prikazuje povprečni letni donos posameznih pokojninskih skladov v PDPZ za leto 2017.

6.8 Prikaz, kako varčevanje vpliva na višino skupne pokojnine

Za poenostavljen primer, kako varčevanje v drugem stebru vpliva na višino skupne pokojnine, vzamem primer zavarovanca starega 30 let, ki ima bruto plačo 1500 EUR, varčeval bo 35 let. Glede na to, da država ponuja davčno olajšavo v višini 5,844 % bruto plače, jo bo v celoti izkoristil. Tako bo decembra vplačal 1051,92 EUR letne premije, ker pa spada v 27-odstotni dohodkovni razred, bo nazaj dobil 284,02 EUR vrnjenih v obliki dohodnine. Za izračun privarčevanih sredstev sem za odstotek donosa uporabil aktualne podatke o donosih slovenskih izvajalcev dodatnega pokojninskega zavarovanja iz leta 2017. Skupni povprečni donos v zajamčenem podskladu je znašal 2,16 %, uravnoteženem 4,20 % in dinamičnem 5,98 %, tako da je povprečni donos slovenskih izvajalcev dodatnega pokojninskega zavarovanja v letu 2017 znašal 4,1133 %. Tabela 16 prikazuje primer varčevanja in vpliv na skupno višino pokojnine.

Tabela 16: Primerjava varčevanja in vpliv na skupno višino pokojnine

Bruto plača zavarovanca=1.500,00EURx12x5,844%=letna premija		1.051,92 EUR	
Skupni znesek vplačanih premij 1.051,92EURx35let		36.817,20 EUR	
Vrnjeno z dohodnino(27%dohodkovni razred)		9.940,64 EUR	
Dejansko vplačilo zavarovanca v 35letih		26.876,57 EUR	
Pokojninski sklad življ. cikla		Sklad z zajamčenim donosom	
Povprečna letna obr. mera=4,11%		Zajamčena obrestna mera=2,16%	
1.051,92EURx35letx4,11%=79.262,21EUR		1.051,92EURx35letx2,16%=54.286,86EUR	
Letno	3.963,11 EUR	Letno	2.709,34 EUR
Mesečno	330,26 EUR	Mesečno	225,78 EUR
Pokojnina iz I. stebra	500,00 EUR	Pokojnina iz I. stebra	500,00 EUR
Skupaj	830,26 EUR	Skupaj	725,34 EUR

Vir: Lastno delo.

Po poenostavljenem izračunu vidim, da bo zavarovanec, ki je vplačeval v sklad življenjskega cikla, v naslednjih 20 letih na mesec poleg osnovne pokojnine iz prvega stebra dobil še 330,26 EUR na mesec dodatne pokojnine iz drugega stebra. Drugi primer pa je zavarovanec, ki je 35 let vplačeval v sklad z zajamčenim donosom, ta bo v naslednjih 20 letih na mesec dobival 225,78 EUR dodatne pokojnine. Kar poleg 500 EUR iz prvega stebra v prvem primeru zneske skupaj 830,26 EUR in 725,34 EUR v drugem primeru. Ta dva skupna zneska sta na meji, ki jo je postavil OECD, da mora pokojnina znašati nekje 70 % zavarovančeve povprečne neto plače med zaposlitvijo, v našem primeru je neto plača znašala približno 1000 EUR torej 700 EUR skupne pokojnine.

6.9 Razlogi zakaj je potrebno začeti varčevati mlad

V tabeli 17 je prikazan način, kako lahko mlad varčevalec s sorazmerno majhnimi vložki pride, z varčevanjem v svoji zaposlitveni dobi do razmeroma visokih sredstev na svojem varčevalnem računu. Logika obrestno obrestnega računa, ki se uporablja za izračun bodočih donosov, je namreč, da prej ko posameznik začne varčevati, višji znesek bo privarčeval v svoji starosti. Obrestno obrestni račun upošteva, da se na začetno glavnico in obresti pripišejo nove obresti v drugem letu in nato spet obresti na celotni prejšnji znesek in tako naprej.

Tabela 17: Prikaz, kako leta začetka varčevanja vplivajo na višino potrebne vplačane premije

Osebe	Čas varčevanja do upokojitve pri 65 letih	Vplačana sredstva	Privarčevana sredstva glede na donos			Potrebna mesečna premija pri 3% donosu	Potrebna mesečna premija pri 5%
			3%	5%	7%		
A, 60let	5	3.000,00 EUR	3.175,61 EUR	3.346,18 EUR	3.528,52 EUR	716,25 EUR	1.121,97 EUR
B, 55let	10	6.000,00 EUR	6.864,45 EUR	7.640,54 EUR	8.530,63 EUR	331,35 EUR	491,37 EUR
C, 45let	20	12.000,00 EUR	16.127,49 EUR	20.224,57 EUR	25.674,30 EUR	141,04 EUR	185,63 EUR
D, 35let	30	18.000,00 EUR	28.625,49 EUR	40.950,59 EUR	60.127,29 EUR	79,46 EUR	91,68 EUR
E, 25let	40	24.000,00 EUR	45.490,36 EUR	75.086,55 EUR	129.366,12 EUR	50,00 EUR	50,00 EUR

Vir: Verdev (2017).

Če vzamemo primer iz tabele 17 varčevalca E, je najmlajši in varčuje s 50 EUR na mesec, E bi lahko v 40 letih, kolikor časa mu manjka do upokojitve, ob doslednem varčevanju lahko na vloženi 24.000 EUR dobil od 45.490,36 EUR pa do 129.366,12 EUR, odvisno od donosa. V simulaciji so upoštevane obrestne mere od 3 % do 7 %. Če primerjamo z varčevalcem C, ki ravno tako varčuje s 50 EUR na mesec, ampak bo varčeval le 20 let, kolikor mu je še ostalo do upokojitve, lahko vidimo ob upoštevanih enakih donosih, da bo lahko na vloženi 12.000 EUR dobil le še od 16.127,01 EUR pa do 25.674,30 EUR, kar pa je precej manj kakor bo privarčeval E ne glede na razliko v letih varčevanja. Da ne govorimo o varčevalcu A, ki bo pod enakimi pogoji varčeval 5 let in na koncu dobil komaj malce več, kakor je vložil. Če pogledamo z drugega konca tabele 17, vidimo simulacijo primera, da če vzamem varčevalca C, ki bi želel privarčevati znesek, ki ga je privarčeval E v svojih 40 letih varčevanja ob različnih obrestnih merah, potem bi moral varčevalec C v 20 letih, kolikor bo varčeval, za znesek, ki ga je privarčeval E ob 3 % obrestni meri, vplačevati 141,04 EUR, ob 5 % obrestni meri pa kar 185,63 EUR. Zavedati se moramo, da je E za dosežene zneske vplačeval le 50 EUR.

Vzrok za takšne različne rezultate se skriva v dolžini dobe varčevanja ter učinku obrestno obrestnega računa. Zelo je pomembna tudi višina privarčevanih sredstev zaradi višine rente, ki si jo bodo varčevalci izplačevali. Če pogledam razliko, je veliko jasno. E je pri 3 % obrestni meri privarčeval 45.500 EUR in bo imel skoraj 170 EUR dodatne pokojnine, medtem ko je C pri isti obrestni meri privarčeval 16.000 EUR, ampak lahko pričakuje le dobrih 60 EUR dodatne pokojnine. Razlika v višini dodatne pokojnine je več kot očitna.

Zaradi prikazanih razlik, ki nastanejo ob različni dolžini varčevanja, je izrednega pomena, da vsak posameznik začne z varčevanjem, kakor hitro je mogoče. Zavedati se je potrebno, da čas v tem primeru dela za nas. Pomembno pa je tudi, da varčujemo po naših zmožnostih, in da pri varčevanju dosledno vplačujemo dogovorjeni znesek.

Dejstvo je, da pokojnine iz prvega stebra bomo deležni, saj je zapisana v ustavi, ampak je višina pokojnine bolj vprašljiva in ne bo dovolj, da bi bili lahko finančno brezskrbni v času naše upokojitve. Zato bo nujno, da začnemo varčevati. Prej, ko bomo začeli, več privarčevanih sredstev lahko pričakujemo in s tem pridemo do lepe dodatne pokojnine za starost (Verdev, 2016).

Tabela 18: Koliko lahko teoretično 25-letnik privarčuje, če 40 let vplačuje v individualno PDPZ ob povprečni obrestni meri 5 % in polni davčni olajšavi ter vpliv privarčevanega na višino pokojnine, če si 20 let izplačuje dodatno pokojnino

Bruto plača zavarovanca=1.500,00EURx12x5,844%=letna premija		1.051,92 EUR
Skupni znesek vplačanih premij 1.051,92EUR		42.076,80 EUR
Vrnjeno z dohodnino(27% dohodkovni razred)		11.360,00 EUR
Dejansko vplačilo zavarovanca v 40 letih		30.716,80 EUR
Pokojninski sklad življ. cikla		
Povprečna letna obr. mera=5%		
1051,92EURx40letx5%=133.425,28EUR		
Letno		6.671,26 EUR
Mesečno		555,94 EUR
Pokojnina iz I. stebra		500,00 EUR
Skupaj		1.055,94 EUR

Vir: Lastno delo.

Iz tabele 18 je razvidno, kako zgodnji začetek varčevanja, primer je za 25 let starega varčevalca, ki se je redno zaposlil in bo nadaljnjih 40 let do upokojitve varčeval v individualnem dodatnem pokojninskem varčevanju s plačo 1500 EUR bruto in ob polni izkoriščeni davčni olajšavi, torej vplačilu maksimalnega zneska, vpliva na končno skupno višino pokojnine. Vse skupaj velja ob predpostavki realnega letnega donosa 5 %. Skupen vložek v 40 letih varčevanja je tako 42.076,80 EUR, ki pa jih preko maksimalne izkoriščene davčne olajšave dobi vrnjenih kar 11.360,00 EUR. Na koncu dobi na vložek 30.716,80 EUR v 40 letih varčevanja privarčevanih kar 133.425,28 EUR. Vidim, da ima ob idealnem scenariju lahko tisti, ki začne varčevati mlad, iz PDPZ dodatno pokojnino celo višjo, kakor jo lahko pričakuje glede na obetajočo se situacijo iz prvega pokojninskega stebra.

7 PREDLOGI SPREMEMB IN DOPOLNITEV DOSEDANJEGA DOPOLNILNEGA POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA ZA OPTIMALNEJŠE DELOVANJE

Glede na to, da bo in že postaja prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje zaradi slabšanja situacije v prvem pokojninskem stebru nuja, in glede na to, da je bil sistem postavljen že leta 2001 in po toliko letih še vedno ne funkcionira, kakor bi lahko, moramo nujno stremeti k optimizaciji. Glavni problem je zelo nizka participacija v individualnem dodatnem pokojninskem zavarovanju in neoptimizirano kolektivno zavarovanje, zato morajo biti predlogi sprememb in ugodnih rešitev v drugem stebru usmerjeni v doseg skupnega cilja. To je dolgoročna popularizacija in posledično večja participacija v dodatnem individualnem pokojninskem zavarovanju in nadaljnje optimiziranje kolektivnega dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki skupaj zagotavljata višjo dodatno pokojnino za starost. Osebnostna glavna razloga za zelo nizko participacijo v individualnem

pokojninskem zavarovanju vidim predvsem v slabi splošni slovenski finančni pismenosti in slabi informiranosti ljudi o možnostih varčevanja za starost. Oba razloga privedeta do nezaupanja v drugi steber pokojninskega sistema in posledično prej omenjenega problema participacije. Za optimizacijo kolektivnega dodatnega pokojninskega zavarovanja pa sta potrebni predvsem dobra volja države in stimuliranje delodajalcev.

7.1 Nadaljnji koraki optimizacije drugega pokojninskega stebra za varčevalca

Ker gre nenazadnje pri dodatnem pokojninskem zavarovanju za naložbeni način plemenitenja sredstev, je potrebno upoštevati, da je ne glede na izvajalca pokojninskega načrta zavarovanec še vedno izpostavljen naložbenemu tveganju, kar je nad minimalno zjamčeno vrednostjo sredstev. Kljub temu da je pri vseh izvajalcih sam namen zbiranja sredstev enak, pa so različne kategorije, kot so pravila vrednotenja njihovih naložb, logika zagotavljanja minimalnega zjamčenega donosa, zahteve po razkrivanju rezultatov poslovanja ter druga pravila poslovanja, različna od izvajalca do izvajalca ter nejasna širšemu krogu navadno slabo finančno poučenih zavarovancev. Ravno zaradi te neuskklajenosti in neprimerljivosti storitev med ponudniki zavarovanci pogosto ne vedo, kam je optimalno vložiti sredstva, ki jim bodo v bodoče predstavljala pomemben del pokojnine. Da bi te pomanjkljivosti uspešno odpravili, bi morali samo izvajanje pokojninskega varčevanja uskladiti in poenotiti ter se s tem približati širšemu krogu zavarovancev in zadovoljiti njihove potrebe in želje.

7.2 Višja stimulacija zavarovancev in delodajalcev, ločitev davčne olajšave individualnega in kolektivnega pokojninskega zavarovanja

7.2.1 Individualno dodatno pokojninsko zavarovanje

Za večjo participacijo v individualnem dodatnem pokojninskem zavarovanju, ki je v Sloveniji zelo slabo zastopan, bi bilo morda smotrno, da bi sistem davčnih olajšav v obliki znižanja osnove za odmero dohodnine, ki je sedaj v uveljavi, spremenili po vzoru sistema Nacionalne stanovanjske varčevalne sheme. Na takšen način bi bili zavarovanci upravičeni, da s strani države namesto davčne olajšave, dobijo za svojo vplačano premijo še dodatno vplačilo premije v višini do 50 % njihove vplačane premije (npr. 6 povprečnih mesečnih vplačil premije) za vsako dopolnjeno leto varčevanja. Država bi v tem primeru določala le minimalni ter maksimalni znesek dodatnega vplačila premije, do katerega bi bili upravičeni le zavarovanci, ki so redno izpolnjevali svoje obveznosti. V primeru kršenja dogovora oz. izstopa iz zavarovanja pred upokojitvijo bi sredstva, ki so bila vplačana s strani države skupaj z ustvarjenimi donosi, zavarovanec izgubil in ta bi šla v proračun. S »kaznovanjem« tistih, ki se ne bi držali pravil igre, bi zagotovili transparentnost sistema in bi sredstva vplačana s strani države usmerili le za kar so bila prvotno namenjena in to je varčevanje za starost.

V primeru, da pa bi se še vedno ohranil enak sistem davčnih olajšav, bi bilo racionalno, da se davčna olajšava pri individualnem dodatnem pokojninskem zavarovanju loči od davčne olajšave za kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje in država zagotovi celotno davčno olajšavo v višini vsaj sedanjih 5,844 % zavarovančeve bruto plače, vendar maksimalno do 2.819,09 EUR skupne letne vplačane premije (MDDSZ, 2016b).

7.2.2 Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje

Da bi se delodajalci v večji meri odločali za participacijo v kolektivnem dodatnem pokojninskem zavarovanju in vplačevali premije za svoje zaposlene, bi jih država morala bolj spodbuditi preko davčnih olajšav. Predlog je sestavljen iz dveh olajšav: 1. prva davčna olajšava bi bila, da bi država vplačila delodajalcev za svoje zaposlene do višine 24 % obveznih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (v nadaljevanju OPPIZ) zaposlenega oz. 5,844 % zavarovančeve bruto plače obravnavala kot davčni odhodek, ampak do višine 2.819,09 EUR. In 2., če bi bila vplačila s strani delodajalca za svojega zaposlenega od 24 % do 48 % OPPIZ oz. od 5,844 % do 11,688 % zavarovančeve bruto plače, ponovno ne več kot 2.819,09 EUR, bi se ta višina vplačane premije upoštevala kot olajšava pri davku od dohodkov pravnih oseb (MDDSZ, 2016b).

7.3 Zvišanje davčne olajšave

Glede na to, da bo postal PDPZ v prihodnosti vedno bolj in bolj pomemben, je potrebno zvišati davčno olajšavo, da bi ljudje, ki se zavedajo pomena dodatnega varčevanja, vplačevali še višje premije in bodo imeli v času svoje upokojitve dovolj visoke pokojninske rente, s katerimi bi dosegli 70 % povprečne neto plače, ki so jo prejeli za čas zaposlitve in s tem ohranili standard, ki so ga bili navajeni. Obenem pa bi dvig davčnih olajšav motiviral varčevalce za vplačilo višjih premij.

S tem se strinjata tudi Žepič in Pelcar (2010), ki predlagata, da bi dvignili davčno olajšavo za kolektivna zavarovanja s sedanjih 5,844 % na 10 % oz. vsaj 7,5 % bruto plače zaposlenega. Obenem predlagata tudi odpravo omejitve davčne olajšave v zgornjem absolutnem znesku ter ohranitev le zgornje meje izražene v odstotkih. To bi bilo dobrodošlo za ljudi z višjimi prihodki, ki so trenutno v podrejenem položaju, saj morajo za ohranitev istega življenjskega standarda v upokojitvi varčevati z višjimi premijami.

Prenizko trenutno davčno olajšavo potrjujejo tudi Čok, Košak, Berk Skok in Sambt (2010), ki so v svoji študiji dokazali in prišli do zaključka, da varčevanje v okviru trenutne maksimalne davčne olajšave v veliko primerih ne zadošča, da varčevalec doseže 70 % nadomestitvenega razmerja v primerjavi z neto plačo.

Berk Skok A. (2010) so ravno tako opravili študijo, v kateri so analizirali in primerjali stopnjo pokritosti zadnje prejete plače s prihodki, ki jih varčevalec dobi iz PDPZ-ja. V

študiji so ugotovili, da lahko varčevalci v trenutnem okvirju maksimalne davčne olajšave pričakujejo zelo nizke prihodke iz PDPZ-ja, saj ti znašajo le med 7 % in 9 % pokritosti zadnje prejete plače. Torej je tudi v tem primeru študija pokazala nujnost zvišanja davčnih olajšav.

7.4 Prosta izbira ponudnika dodatnega pokojninskega zavarovanja v kolektivnem dodatnem pokojninskem zavarovanju

Zavarovancu v kolektivnem pokojninskem načrtu posameznega delodajalca bi morala biti ponujena opcija proste izbire izvajalca pokojninskega načrta, pri katerem bi varčeval za svojo starost. Varčevalec mora v tem primeru pravočasno obvestiti svojega delodajalca o izbiri izvajalca pokojninskega načrta in o kasnejši morebitni zamenjavi pokojninskega načrta (Damjanovič, 2010). Tako bi se povečala fleksibilnost glede možnosti izbire in prenosa med upravljavci pokojninskih skladov. Tovrstna možnost zaposlenih bi omejila vlogo delodajalca pri izbiri upravjalca pokojninskega sklada, saj gre nenazadnje za pokojnino zaposlenega in ne provizije sindikalistov, ki pogosto zavirajo optimalnejšo izbiro upravjalcev ter s tem boljše donose za zaposlene. Z zavarovančevo prosto izbiro upravjalca pokojninskih skladov bi se obenem povečala tudi njegova ozaveščenost o samem pomenu dodatnega pokojninskega zavarovanja ter finančna pismenost o delovanju tovrstnega sistema (MDDSZ, 2016b).

7.5 »Matching contribution« dodatni prispevek države za najranljivejše

Na splošno velja, da do dodatnega pokojninskega zavarovanja lažje dostopajo premožnejši sloji naše družbe, obenem pa so ti zaposleni v sektorjih, v katerih so delodajalci praviloma sposobni financirati tovrstne pokojninske načrte. Pri načelu »Matching contribution« pa gre za vrsto različnih spodbud, ki zavarovancu poleg lastnih vplačil premij omogoča sofinanciranje premije s strani države ali delodajalca. V mojem primeru, bi del premije za najranljivejše skupine, to so skupine z nizkimi dohodki, mladi zaposleni ter posamezniki, ki niso redno zaposleni, katerim bi več pomenilo, da bi dobili del premije v finančni obliki kakor pa davčne vzpodbude, vplačala država. Zaradi navedenih dejstev bi bilo smiselno ter tudi v duhu solidarnosti razmisliti o tej možnosti, saj bi s to potezo vključili v DPZ tudi posameznike, ki niso in si iz kakršnih koli razlogov ne morejo privoščiti participacije v drugem stebru (MDDSZ, 2016b).

7.6 Večja promocija dodatnega individualnega pokojninskega zavarovanja vodi v večje zaupanje

Glavna razloga za slabo participacijo v drugem pokojninskem stebru, sta slaba finančna pismenost Slovencev, posledično nepoznavanje delovanja in možnosti, ki jih prinaša dodatno pokojninsko varčevanje, ter slaba promocija dodatnega pokojninskega

zavarovanja s strani države, kar na koncu privede do nezaupanja v tovrstne finančne institucije in produkte. Država bi morala za rešitev te problematike bolj taktno pristopiti s sistematičnim izobraževanjem, da se finančna pismenost in izobraženost dvigne na višji nivo. Tako bi dolgoročno morala država izobraževanje o osebnih financah uvesti že v izobraževanja v šolskem sistemu, torej pri mladih, saj je nadvse pomembno, da se izobrazijo glede pomembnosti varčevanja za starost, saj so nenazadnje dolgoročni nosilci pokojninskega sistema.

Druga opcija je tudi uvedba nekakšnih finančno informacijskih pisarn v vsaki občini oz. upravni enoti, kjer bi brezplačno strokovnjaki s tega področja svetovali ter izobraževali ljudi na tem področju, mogoče tudi v obliki mesečnih delavnic o osebnih financah.

Tretja opcija za dvig nivoja finančne pismenosti pa je tudi finančna industrija s svojimi združenji, torej izvajalci pokojninskih zavarovanj, ki morajo z varčevalci vzpostaviti in ohranjati primerno komunikacijo (Berk Skok M., 2010).

Četrta opcija so delodajalci, ki financirajo pokojninske načrte, saj naredijo premalo glede informiranja svojih zaposlenih o samem namenu in delovanju PDPZ-ja in o možnostih zaposlenih za vplačevanje premij v svoje pokojninske načrte. Saj navadno zaposleni niti ne vedo, v kakšni meri delodajalec (so)financiran pokojninski načrt ter kakšne so možnosti vplačevanja premij, če višina premije ni v višini davčne olajšave že vplačana.

Nujno je torej narediti nekaj v smeri večje prepoznavnosti dodatnega pokojninskega zavarovanja, da bodo posamezniki točno vedeli, da je določen finančni produkt pokojninski sklad dodatnega pokojninskega zavarovanja in je namenjen dolgotrajnemu varčevanju za starost. Vse preveč pozornosti je namenjeno samo prvemu pokojninskemu stebru in zelo malo preostalima dvema (MDDSZ, 2016b).

7.7 Večja konkurenca med izvajalci pokojninskih načrtov

Za nadaljnji korak optimalnejšega delovanja slovenskega drugega pokojninskega stebra bi bilo smotno, da bi sprostili trg ponudnikov prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja, tako da bi ustvarili pogoje za razvoj največje možne kvalitetne konkurence med ponudniki pokojninskih načrtov. Prvi cilj bi bil, da bi konkurenco na trgu ponudnikov postopoma krepili s poenotenjem predpisov in standardov poslovanja ponudnikov z usmerjenostjo k popolni primerljivosti in preverljivosti njihovega poslovanja in doseženih rezultatov, saj zavarovanec lahko o doseženih rezultatih ponudnikov izve le, če prebere njihova posamezna letna poročila. Drugi cilj optimizacije z namenom krepitve konkurenčnosti bi bil, da se vzpostavi sistem prostega prehajanja zavarovancev med ponudniki pokojninskih načrtov. S tem bi povečali konkurenčnost med samimi ponudniki, saj bi se ti trudili delati še kvalitetnejše ter bi zavarovancem ponujali kar najboljše pogoje in jih tako poskušali prepričati, da ostanejo pri njih.

7.8 Obvezni kolektivni drugi steber

Po besedah Bešter (2014), ki navaja stališča Svetovne banke, naj bi bil obvezen drugi pokojninski steber imun na politične pritiske in neugodna demografska gibanja. Obvezni drugi steber naj bi nadomeščal pomanjkljivosti sistema PAYG, torej prvega stebra, te pomanjkljivosti naj bi predstavljale prednosti osebnih računov in kapitalskega kritja drugega stebra. Ideja je tudi, da naj bi v slabo razvitih državah gospodarski razvoj pospešili s pomočjo obveznega drugega stebra, v katerega se preusmeri del obveznih prispevkov PAYG (prvega pokojninskega stebra) (Bešter, 2014).

Smiselno bi bilo preučiti možnost obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja za vse zaposlene ne glede na to, pri kateremu delodajalcu je kdo zaposlen, saj bi s tem dodatno pripomogli k zagotavljanju dodatne pokojnine za vse zaposlene. V Sloveniji že poznamo primer obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja, to je Kolektivno dopolnilno pokojninsko zavarovanje za javne uslužbence, ki je bilo uvedeno 2003 in v katerega so vključeni vsi javni uslužbenci. Tovrstna obvezna oblika dodatnega pokojninskega zavarovanja je zelo razširjena tudi v tujini, najdemo jo na Švedskem, Nizozemskem, Slovaškem, v Estoniji, na Poljskem, Madžarskem, Danskem. Da ni vse tako enostavno, se pojavlja glavni problem – vir financiranja dodatnega pokojninskega zavarovanja. Opcija, da bi zniževali prispevno stopnjo v prvem stebru, ne pride v poštev, saj bi to povzročilo tranzicijsko luknjo v sistemu, obratno pa bi z zviševanjem prispevnih stopenj močno vplivali na stroške dela ter ogrozili konkurenčnost. Torej bi bilo nujno potrebno določiti vir financiranja, ki bi bil transparenten ter dolgoročno upravičljiv.

Sama odločitev o vzpostavitvi obveznega drugega stebra bi morala biti dana v presojo socialnim partnerjem. Ti bi se dogovorili o potencialni vzpostavitvi privatnih pokojninskih shem in o vprašanju, ali naj bodo delavci zavarovani v okviru pokojninskega sklada življenjskega cikla ali pa naj se vključijo v pokojninski sklad, ki temelji na kolektivni shemi in vključuje močnejšo komponento medgeneracijskega združevanja tveganj zavarovancev. Kot primer dobre prakse si lahko vzamem Nizozemski model obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja, kjer se zaradi učinkovitejšega združevanja tveganj skladi, ki jih sofinancirajo delodajalci, vzpostavijo na sektorski ravni. Pri njih velja obvezna vključitev vseh zaposlenih na ravni sektorja, v kolikor tovrstni dogovor o financiranju obvezne privatne pokojninske sheme sprejmejo delodajalci, ki zaposlujejo 60 % vseh zaposlenih v določenem sektorju. Tako bi obveznost združevanja tveganj prenesli iz pristojnosti zakona na pristojnost dogovora med socialnimi partnerji (MDDSZ, 2016b).

Po mnenju Berka Skoka in Jašoviča (2007) bi bilo smiselno drugi steber oblikovati kot naložbeni obvezni kolektivni pokojninski sistem, s tem bi na kapitalski osnovi dosegli pokritost vseh, tudi ekonomsko najšibkejših slojev družbe. Menita tudi, da sicer kolektivni naložbeni del zahteva višjo stopnjo aktivnosti delodajalcev (te bi morali spodbuditi z

davčnimi olajšavami), ampak je zaradi boljše pogajalske moči delodajalcev proti posameznikom bolj stroškovno učinkovit.

SKLEP

Slovenski pokojninski sistem je v sklopu pokojninskega zavarovanja imel do leta 2000 samo en pokojninski steber, ta je predstavljal sistem OPZ, ki je še vedno temelj za izplačilo osnovne pokojnine. Sistem OPZ temelji na dokladnem sistemu, kateremu je osnova ugodno razmerje med številom zaposlenih in številom upokojencev. Zaradi neugodne demografske slike v razvitem svetu, zlasti pa v Sloveniji, kjer število starostnikov zaradi izboljšanja kvalitete življenja v vseh aspektih narašča, obenem pa so generacije, ki prihajajo na trg dela manjše od predhodnih, se je pojavil velik pokojninski problem. Da je dokladni sistem še vzdržen in so pokojnine spodobno primerljive z povprečno plačo, je potrebno imeti 3 oz. 2,5 zaposlenega na enega upokojenca, ki vplačujejo prispevke, s katerimi se nato financira pokojnine upokojencev. To ugodno razmerje se je v Sloveniji že zdavnaj podrlo, sedaj znaša približno 1,37:1, torej 1,37 zaposlenega na 1 upokojenca, kar pomeni, da imamo že sedaj veliko nižje pokojnine. Za primerjavo vzamem leto 1999, ko je povprečna starostna pokojnina znašala 77 % povprečne neto plače, sedaj, slabih 20 let kasneje, povprečna starostna pokojnina znaša 57,25 %, torej se je v slabih 20 letih povprečna pokojnina znižala za skoraj 20 %. Po prognozah za prihodnost naj bi to razmerje do leta 2050 padlo na 1:1, povprečne pokojnine pa naj bi se tedaj vrtele le še okoli 40 % povprečne neto plače, kar je katastrofa za pokojninski sistem, kakršnega imamo v Sloveniji in vse varčevalce v OPZ. Država bo po napovedih UMAR iz proračuna za krpanje pokojninske luknje letos namenila približno 1,4 milijarde sredstev, še bolj črnogleda so napovedi EU, ki nam napovedujejo, da se nam bodo stroški povezani s pokojninami glede na BDP do leta 2060 povečali največ med celotno osemindvajseterico držav članic iz sedanjih 11,8 % na 15,3 %.

Zaradi zavedanja, da staranje prebivalstva, naraščanje števila upokojencev zaradi upokojevanja preteklih številčnih generacij, vedno nižje rodnosti, pretekla finančna kriza in z njo povezane brezposelnost še poslabšujejo pokojninsko situacijo, je država po zgledih iz tujine reformirala pokojninski sistem. Konec leta 2012 je uvedla ZPIZ-2, ki je nasledil ZPIZ-1. ZPIZ-2 je začel veljati 1. 1. 2013. Z reformami pokojninskega sistema je država uvedla ukrepe, ki naj bi zagotovili finančno vzdržnost pokojninskega sistema do leta 2020. Novi ZPIZ je dodatno zaostрил pogoje za upokojevanje. Najpomembnejši ukrepi reforme, ki jih je država sprejela, so predvsem zvišanje upokojitvene starosti, znižanje odstotka povprečne neto plače, ki predstavlja višino pokojnine, in podaljšanje števila zaporednih let zaposlitve za izračun odmere pokojnine. Ti našteti ukrepi, ki jih je država sprejela, bodo kratkoročno ublažili neugodno demografsko sliko, ampak dolgoročno moramo nujno okrepiti participacijo zaposlenih v preostalih dveh stebrih.

Zaradi takšnih negativnih prognoz sta bila leta 2001 v Sloveniji po zgledu iz tujine uvedena dodatna dva prostovoljna pokojninska stebra. Drugi pokojninski steber predstavlja dodatno pokojninsko zavarovanje na osebnih varčevalnih računih, tretji steber pa predstavljajo življenjska in rentna zavarovanja z namenom dodatnega izboljšanja višine pokojnine. Oba stebra bi morala v zadnjih letih zaradi slabšanja razmer v prvem pokojninskem stebru močno pridobivati na veljavnosti in pomembnosti, a žal temu ni tako. Tako v 17 letih, odkar obstajata, še vedno nista niti približno izkoriščena, kot bi lahko bila, saj veliko ljudi niti ne ve, da obstajata.

V magistrskem delu se v drugem delu osredotočim na drugi steber, torej DPZ. Deli se na individualno in kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje. Osnovni namen dodatnega pokojninskega zavarovanja je nadomestiti izpad dohodkov, ki se pojavlja v obveznem pokojninskem zavarovanju, prerazdeliti tveganja in predvsem zmanjšati odvisnost zaposlenih od pokojnin iz prvega pokojninskega stebra. Vendar pa je DPZ v Sloveniji še vedno precej slabo razvit, predvsem se to pokaže v končnem izplenu pričakovane dodatne pokojnine za zavarovanca zaradi prenizkega obsega privarčevanih sredstev, da bi ta v pravi meri nadomestila izpad pokojnin iz prvega stebra. Konec leta 2017 je bilo vanj vključenih 532.071 zavarovancev, kar je približno 60 % zavarovancev obveznega pokojninskega zavarovanja. V primerjavi z letom 2016, ko je bilo v DPZ vključenih 517.864 zavarovancev, se je stopnja vključenosti povečala za 2,6 % točke. V drugem stebru močno prevladuje kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje, saj predstavlja kar 96,3 % sklenjenih polic, medtem ko individualno dodatno pokojninsko zavarovanje predstavlja preostali odstotek, torej samo 3,7 %. Decembra leta 2017 je skupna višina sredstev v vseh pokojninskih skladih znašala 2,23 milijarde, kar predstavlja približno 5,7 % slovenskega BDP-ja. V primerjavi z ostalimi primerljivimi državami, npr. Slovaška 11,16 %, je ta delež nizek. Če pa bi se primerjali z državami, ki imajo DPZ razvito najbolj v svetovnem merilu, npr. Nizozemska 180,28 %, Islandija 142,19 % in Švica 126,57 %, pa je ta delež naravnost zanemarljiv. V državah, ki so v tem segmentu v svetovnem vrhu, predstavlja naložbeni del pokojnine blizu polovice celotne pokojnine. Žal imamo v Sloveniji zaradi pozne uvedbe možnosti naložbenega varčevanja v primerjavi z ostalimi državami slabo razvit trg kapitala. Razvit naložbeni del pokojninskega zavarovanja namreč spodbuja razvoj trga kapitala in posledično znižuje stroške kapitala podjetjem in dolgoročno povečuje blaginjo države in njenih državljanov.

Povprečna mesečna vplačana premija v dodatno pokojninsko zavarovanje je za leto 2017 znašala 62,73 EUR. Takšen znesek je prenizek glede na namen zavarovanja, saj bodo zavarovanci s takšnimi vplačili zbrali premalo sredstev, da bi potem v času upokojitve lahko pokrili razliko, ki bo nastala med pričakovano pokojnino in njihovo tekočo plačo. Glede na to, da država ponuja davčno olajšavo v višini 5,844 % mesečne bruto plače in glede na to, da je bila povprečna bruto mesečna plača leta 2017 v Sloveniji 1626,95 EUR, bi lahko subvencionirana premija znašala malce več kot 95 EUR, za kar bi zavarovanec

prek dohodnine dobil vrnjen znesek v višini odstotka dohodkovnega razreda, v katerega spada od skupne subvencionirane letne vplačane premije.

Nov ZPIZ-2 je na področju PDPZ uvedel nekatere spremembe za povečanje obsega in privlačnosti tovrstne oblike varčevanja za starost. Nedvomno je najpomembnejša sprememba, ki jo v tujini poznajo že vrsto let naložbena politika življenjskega cikla. Ta mlajšim zavarovancem zaradi dolge varčevalne dobe omogoča, da si privoščijo bolj tvegano naložbeno politiko, ki pa je zgodovinsko gledano nedvomno uspešna zaradi višjih donosov v primerjavi s politiko zajamčene donosnosti, ki je bila prej v veljavi ne glede na starost zavarovanca. Pomemben se mi zdi tudi ukrep, ki omejuje dvig privarčevanih sredstev, saj se jih ne da več dvigniti in nenamensko porabiti, ampak se lahko izplačajo le v obliki pokojninske rente. Med pomembnejše pa sodita tudi poenotenje poslovanja in pravil delovanja izvajalcev PDPZ-ja ter poenotenje ukrepov in kazenskih določb obeh nadzornikov, torej Agencije za zavarovalni nadzor in Agencije za trg vrednostnih papirjev.

Seveda pa vedno obstaja možnost napredka in optimizacije delovanja PDPZ, zato bi bilo še vedno potrebno uvesti določene spremembe za optimalnejše delovanje, ki pa morajo biti usmerjeni v doseg skupnega cilja, to je zvišanje participacije v PDPZ, ki je glavni problem v slovenskem drugem pokojninskem stebru. V svojem magistrskem delu sem sam izpostavil nekaj predlogov sprememb, za katere mislim, da bi se na dolgi rok izkazali za kvalitetne in dolgoročno smotrne. Prvi predlog, na katerega pomislim, je večja promocija dodatnega individualnega pokojninskega zavarovanja, saj veliko ljudi niti ne razume in niso informirani, kako deluje naložbeno varčevanje, in nerazumevanje privede do problema, ki se imenuje nezaupanje v sistem. Druge spremembe, ki se mi tudi zdijo smiselne, so ločitev davčne olajšave v individualnem in kolektivnem pokojninskem zavarovanju. Sama višja davčna olajšava v individualnem pokojninskem zavarovanju, davčno stimuliranje delodajalcev, da vplačujejo za svoje zaposlene, prosta izbira ponudnika v kolektivnem PDPZ-ju, smotrni pa bi bil tudi princip »matching contribution« dodatnega prispevka za najranljivejše, morda pa tudi obvezno kolektivno PDPZ, katerega so že deležni javni uslužbenci.

Predloge in spremembe v PDPZ lahko vsako leto vlagamo in spreminjamo, ampak če se sporočilo in sama ideja ne ukorenini v glavah ljudi, da sta participacija v PDPZ in naložbeno varčevanje za starost nujna, namen ni bil dosežen. Dejstvo je, da bomo morali, če bomo hoteli imeti skupno pokojnino v višini 70 % povprečne neto plače, ki omogoča v starosti človeku dostojno življenje, naložbeno varčevati, pa naj je to drugi ali tretji pokojninski steber, ki tudi ponuja širok nabor varčevalnih opcij, najboljše pa kar oba. Zavedati se je namreč potrebno, da pri varčevanju dela čas za nas. Prej, ko začnemo varčevati, pomembno je da smo pri tem dosledni, višji privarčevani znesek lahko pričakujemo, posledično dobimo višjo dodatno pokojnino ter navsezadnje finančno brezskrbno starost.

Dolgoročno varčevanje za pokojnino začeni pri prvi zaposlitvi je veliko bolj učinkovito in prijazno gledano s finančnega vidika za posameznika, saj se mu bo dolgoročno veliko manj poznalo na bančnem računu zaradi vplačane premije, kakor pa, da začne varčevati pozno v aktivni dobi ter mora vplačevati veliko višjo premijo, da bo zbral dovolj visok znesek, ki bo zagotovil dovolj visoko pokojninsko rento, da bo uspel nadomestiti pokojninsko vrzel, ki bo nastala zaradi manjšanja pravic iz prvega stebra.

Za primer, kako zgodnji začetek varčevanja vpliva na kupno moč posameznika ob upokojitvi, je razvidno iz tabele 17, kjer so preračunana privarčevana sredstva ob različnih scenarijih starosti ter donosov. Vidim, da starost ob začetku varčevanja zelo vpliva na privarčevana sredstva ob upokojitvi, kar je logično, saj gre v tem primeru za preprost obrestno obrestni račun. Jasno je, da če zaposleni začne varčevati, ko vstopi na trg dela, lahko z relativno nizkimi vložki skozi čas trajanja zaposlitve, torej teoretično 40 letih, privarčuje ob realnem povprečnem donosu okoli 5 % trikratnik sredstev, ki jih je vplačal. Medtem ko zaposleni, ki je začel varčevati v starosti 45 let in ima še 20 let do upokojitve ob istih pogojih kakor 25-letnik, lahko privarčuje le slab dvakratnik vloženi sredstev, da ne govorimo o zaposlenem, ki ima npr. še 5 let do upokojitve, ki ob prej omenjenih pogojih privarčuje le malce več kot desetino vložnega. Drug zelo podoben primer, zakaj je pametno začeti varčevati mlad, je razviden iz tabele 18, kjer je preračunano za primer 25-letnika, ki bo varčeval 40 let in ima bruto plačo 1.500 EUR ter vplačuje sredstva v višini maksimalne davčne olajšave.

Iz preprostih preračunov je torej kristalno jasno, da je začetek varčevanja zelo pomemben in je smiselno začeti varčevati zgodaj, najbolje kar ob prvi zaposlitvi.

Dejstvo je, da mora na koncu vsakega zanimati višina njegove bodoče pokojnine. Zelo je pomembno, da ljudje spoznajo, da brez dodatnega varčevanja za starost zaradi nižanja višine pokojnin iz prvega stebra, ne bodo mogli vzdrževati življenjskega standarda, ki so ga bili vajeni v aktivni dobi.

LITERATURA IN VIRI

1. Berk Skok, A. (2010). Mednarodna primerljivost rešitev v tretjem stebru pokojninskega sistema in predlog zasnove »P računov« s konceptom implementacije. Ljubljana: Ljubljanska borza.
2. Berk Skok, A. (2011). Uspehi reformatorjev pokojninskega sistema. *Bančni vestnik*, 60(1–2), 10–12.
3. Berk Skok, A. & Jašovič, B. (2007). Z večstebnim pokojninskim sistemom do blaginje posameznika in družbe. *Bančni vestnik*, 56(12), 36–42.
4. Berk Skok, A. & Simoneti M. (2010). *Naložbeni pokojninski skladi, dolgoročna vzdržnost javnih financ in finančna stabilnost v Sloveniji*. Pridobljeno 1. julija 2018 iz http://www.fm-kp.si/zalozba/ISSN/1854-4231/6_061-083.pdf
5. Berk Skok, M. (2007). Z načrtovanjem do brezskrbne in finančno neodvisne starosti. *Kapitalska družba*. Pridobljeno 27. junija 2018 iz http://www.kapitalska-druzba.si/_files/505/kad_zbornik2007_meta_s_berk.pdf
6. Berk Skok, M. (2010). Izzivi dodatnega pokojninskega zavarovanja v Sloveniji. 17. dnevi slovenskega zavarovalništva. *Kapitalska družba*. Pridobljeno 13. junija 2018 iz http://www.kapitalska-druzba.si/_files/1681/Izzivi_izvajalcev_dodatnega_pokojninskega_zavarovanja_v_Sloveniji_M_B_Skok.pdf
7. Bešter, H. (2007). Koliko stebrov potrebujemo za lepo starost? *Kapitalska družba*. Pridobljeno 12. junija 2018 iz http://www.kapitalska-druzba.si/_files/503/kad_zbornik2007_helena_bester.pdf
8. Bešter, H. (2014). Prihodnji pokojninski zemljevid Evrope- prepad med Zeleno knjigo in resničnostjo v Evropski uniji. *Kapitalska družba*. Pridobljeno 8. avgusta 2018 iz http://www.kapitalska-druzba.si/_files/2747/Prihodnji_pokojninski_zemljevid_evrope_Helena_Bester_18072014.pdf
9. Cvetko, A., Kalčič, M. & Pogačar, P. (2009). *Pregled sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Republiki Sloveniji*. Maribor: De Vesta založba.
10. Čok, M., Košak, M., Berk Skok, A. & Sambt, J. (2010). *Dolgoročni pomen 2. Pokojninskega stebra*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
11. Damjanovič, P. (2010). Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje v luči sprememb. *Bančni vestnik*, 59(3), 18.
12. DATA d. o. o. (2018). *Povprečna plača 2017 višja po vsej Sloveniji* [objava na blogu]. Pridobljeno 17. junija 2018 iz <https://data.si/blog/2018/03/09/povprečna-plača-2017/>
13. European commission. (2015). *The 2015 ageing report. Economic and budgetary projections for the 28 EU Member States (2013-2060)*. Pridobljeno 21. novembra 2017 iz http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2015/ee3_en.htm
14. ČASNIK FINANCE, časopisno založništvo d. o. o. (2015). *Vse manj tistih, ki delajo za vse več pokojnin*. Pridobljeno 6. oktober 2017 iz

- <https://pro.finance.si/POKOJNINA/8835288/Vse-manj-tistih-ki-delajo-za-vse-vec-pokojnin>
15. ČASNIK FINANCE, časopisno založništvo d. o. o. (2016). *Znate preživeti s pol plače?* Pridobljeno 5. maja 2018 iz <https://pro.finance.si/GRAWE/8845603/Znate-prezivetis-pol-place>
  16. Herbertsson, T. T. & Orszag, M. J. (2008). Policy Options and Issues in Reforming European Supplementary Pension Systems. *SSRN*. Pridobljeno 16. junija 2018 iz <http://ssrn.com/abstract=276248>
  17. Kačič, M. (2016). Strožji pogoji za javne pokojnine in nove možnosti varčevanja za dodatne pokojnine. *Finance*. Pridobljeno 27. decembra 2017 iz <https://pro.finance.si/POKOJNINA/8840886/Strojji-pogoji-za-javne-pokojnine-in-nove-moznosti-varcevanja-za-dodatne-pokojnine>
  18. Kapitalska družba, d. d. (2017). *SODPZ –poklicno zavarovanje*. Pridobljeno 11. septembra 2017 iz <http://www.kapitalska-druzba.si/posamezniki/sodpz>
  19. Kapitanovič, P. (2017). Zakaj obdavčujemo kapitalske rente? *Svet kapitala*. Pridobljeno 12. novembra 2017 iz <https://svetkapitala2.delo.si/finance/zakaj-obdavcujemo-pokojninske-rente-125499>
  20. Košir, K. (2017). Kako majav je drugi pokojninski steber? *Svet kapitala*. Pridobljeno 17. junija 2018 iz <https://svetkapitala.delo.si/finance/kako-majav-je-drugi-pokojninski-steber-2670>
  21. Kuzmin, F. (2005). Slovenske pokojnine v luči kapitalske računice. *Bančni vestnik*, 54(4), 22–26.
  22. Magajna, M. (2018). Kako so pokojninci upravljali vaš denar. *Finance*. Pridobljeno 2. aprila 2018 iz <https://mojefinance.finance.si/8864337/Kako-so-pokojninci-upravljali-vas-denar>
  23. Mihajlovič, S. (2011). Alarm! Finančna pismenost Slovencev: zd(2). *Finance*. Pridobljeno 2. julija 2018 iz <https://mojefinance.finance.si/300361>
  24. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (2014). *Učinki pokojninske reforme in nadaljnji koraki*. Pridobljeno 3. novembra 2017 http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/dpd/Analiza.PIZ.pdf
  25. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (2016a). *Ključne ugotovitve Bele knjige o pokojninah*. Pridobljeno 27. decembra 2017 iz http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/dpd/Povzetek_-_kljucne_ugotovitve_Bele_knjige_o_pokojninah_130416.pdf
  26. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (2016b). *Bela knjiga o pokojninah*. Pridobljeno 18. oktobra 2017 iz http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/dpd/2_Bela_knjiga_o_pokojninah.pdf
  27. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (2018a). *Dodatno pokojninsko zavarovanje*. Pridobljeno 4. maja 2018

- http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/pokojninsko_in_invalidsko_zavarovanje/dodatno_pokojninsko_zavarovanje/
28. Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve. (2018b). *Dodatno pokojninsko zavarovanje-december 2017*. Pridobljeno 5. maja 2018 iz http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/pokojninsko_in_invalidsko_zavarovanje/dodatno_pokojninsko_zavarovanje/
  29. Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve. (2018c). *Podatki dodatnega pokojninskega zavarovanja na dan 31.12.2017*. Pridobljeno 10. maja 2018 iz http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/pokojninsko_in_invalidsko_zavarovanje/dodatno_pokojninsko_zavarovanje/
  30. Ministrstvo za finance. (2013). *Pravilnik o izračunu minimalne donosnosti*. Pridobljeno 12. julija 2018 iz http://www.mf.gov.si/fileadmin/mf.gov.si/pageuploads/vrednostni_papirji/Pravilnik_MZD__2013.pdf
  31. Ministrstvo za finance. (2015). *Poročilo o staranju 2015 – povzetek*. Pridobljeno 15. novembra 2017 iz http://www.mf.gov.si/fileadmin/mf.gov.si/pageuploads/tekgib/Porocilo_o_staranju_2015_povzetek.pdf
  32. Ministrstvo za finance. (2017). *Minimalno zajamčena donosnost za obdobje od januarja so decembra 2017*. Pridobljeno 12. julija 2018 iz http://www.mf.gov.si/si/delovna_podrocja/vrednostni_papirji/podatki_za_izracun_min_zaj_donosnosti/2017/
  33. Ministrstvo za finance. (2018). *Minimalno zajamčena donosnost za obdobje od januarja so decembra 2018*. Pridobljeno 12. julija 2018 iz http://www.mf.gov.si/si/delovna_podrocja/vrednostni_papirji/podatki_za_izracun_min_zaj_donosnosti/2018
  34. Modic, T. (2016). V pokojninskem skladu imajo nekateri že blizu 80 tisoč evrov. *Siolnet*. Pridobljeno 23. maja 2018 iz <https://siol.net/posel-danes/novice/v-pokojninskem-skladu-imajo-nekateri-ze-blizu-80-000-evrov-428266>
  35. Modra zavarovalnica, d. d. (2018). *Pokojninski sklad javnih uslužbencev*. Pridobljeno 13. avgusta 2018 iz <https://www.modra-zavarovalnica.si/dodatno-pokojninsko-zavarovanje/zaprte-vzajemni-pokojninski-sklad-za-javne-usluzbence/>
  36. Nađ, P. (2015). *Finančna pismenost - kaj je to?* [LinkedIn]. Pridobljeno 12. julija 2018 iz <https://www.linkedin.com/pulse/finan%C4%8Dna-pismenost-kaj-je-petra-na%C4%91>
  37. Novak, M., Papež, G. & Žagar, I. (2013). *Vodnik po pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja*. Ljubljana: Inštitut za delo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.
  38. OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development. (2015). *Slovenija učinki strukturnih reform na gospodarsko rast*. Pridobljeno 3. novembra 2017 iz <https://www.oecd.org/slovenia/slovenia-growth-effects-of-structural-reform-SLO.pdf>

39. OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development. (brez datuma). *Organisation for Economic Co-operation and Development pensions indicators*. Pridobljeno 27. julija 2018 iz https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PNNI_NEW
40. Pogačar, P., Rangus, A., Krčmar, J. & Žiher, M. (2013). *Pokojninski sistem po novem*. Ljubljana: Planet GV.
41. Pokojninska družba A, d. d. (2018). *Izkoristite davčno olajšavo dodatnega pokojninskega zavarovanja*. Pridobljeno 6.maja 2018 iz <https://www.pokojninskad-a.si/o-zavarovanju/dodatno-pokojninsko-zavarovanje-davcna-olajšava>
42. Posavec, M. & Dolenc, P. (2010). *Empirično ocenjevanje vzdržnosti obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji*. Koper: Fakulteta za management.
43. Prva osebna zavarovalnica, d. d. (2018). *Skladi življenjskega cikla*. Pridobljeno 6. maja 2018 iz <https://www.prva.si/pokojninsko-zavarovanje/skladi-zivljenjskega-cikla/>
44. Sava pokojninska d. d. (2018). *Dodatno pokojninsko zavarovanje*. Pridobljeno 4. maja 2018 iz https://www.sava-pokojninska.si/media/store/savaPok/sl-SI/Zlozenke_promo/Sava_pokojninska_2018_Dodatno_pokojninsko_brosura.pdf
45. Skok, M. & Berk Skok, A. (2005). Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje v Sloveniji. *Bančni vestnik*, 54(3), 17–24.
46. Skupna pokojninska družba, d. d. (2018). *Dodatno pokojninsko varčevanje: prednosti v okviru dodatnega pokojninskega zavarovanja*. Pridobljeno 29. junija 2018 iz <https://www.skupna.si/886/dodatno-pokojninsko-zavarovanje.aspx>
47. Stanovnik, T. (2004). *Javne finance* (3 izd.). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
48. Svete, U. (2010). *Možnosti nadaljnjega razvoja dodatnega pokojninskega varčevanja v Sloveniji* (magistrsko delo). Maribor: Ekonomska-poslovna fakulteta.
49. Urad za makroekonomske raziskave. (2017). *Poročilo o razvoju 2017*. Pridobljeno 28. oktobra 2017 iz http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/razvoj_slovenije/2017/POR_2017.pdf
50. Verdev, D. (2016). *Kamen na kamen palača, evro na evro*. Pridobljeno 30. julija 2018 iz <https://www.prva.si/kamen-na-kamen-palaca-evro-na-evro/>
51. Verdev, D. (2017). Z majhnimi koraki do varne starosti. *Svet kapitala*. Pridobljeno 2. julija 2018 iz <https://svetkapitala.delo.si/finance/z-majhnimi-koraki-do-varne-starosti-4370>
52. Willmore, L. (2004). *Population ageing and pay-as-you-go pensions*. Pridobljeno 4. maja 2018 iz: <http://larrywillmore.net/PAYG.pdf>
53. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. (2013). *Kaj je obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje*. Pridobljeno 7.oktobra. 2017 iz ZPIZ: <https://www.zpiz.si/cms/?id=2&inf=2>
54. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. (2016). *Starostna pokojnina v letu 2016*. Ljubljana: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije.
55. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. (2017a). *Letno poročilo 2016*. Pridobljeno 15. novembra 2017 iz <https://www.zpiz.si/cms/content/letno-poroilo-2016>

56. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. (2017b). *Mesečni statistični pregled*. Pridobljeno 25. novembra 2017 iz <https://www.zpiz.si/cms/content/meseni-statistini-pregled-oktober-17>
57. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. (2018). *Starostna pokojnina v letu 2018*. Pridobljeno 17. septembra 2018 iz <https://www.zpiz.si/cms/?ids=content&inf=326>
58. Zavarovalnica Triglav d. d. (2018). *Individualno prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje*. Pridobljeno 31. januarja 2019 iz <https://www.triglav.si/zavarovanja/zasebni/nalozbena-in-pokojninska-zavarovanja/pokojninska-zavarovanja/individualno-prostovoljno-dodatno-pokojninsko-zavarovanje>
59. Žepič, B. & Pelcar, M. (2009). Slovenski pokojninski sistem v luči potrebnih sprememb. *Bančni vestnik*, 58(1–2), 43–46.
60. Žepič, B. & Pelcar, M. (2010). Napovedane spremembe pokojninskega - sistema želja ali realnost? *Bančni vestnik*, 59(4), 23–28.